

ఓ3మ

జీవాత్మ

రచయిత :

పండిత రావు

(జాస్తి వేంకట నర్సింహ రావు)

ప్రకాశకులు :

అంబా దర్శన్ గ్రంథమాల

ఆర్య సమాజము - కూచిపూడి,

గుంటూరు జిల్లా - 522 313

అంబా దర్శన గ్రంథమాల - 34

ద్వితీయ ముద్రణము - 1000

సర్వస్వామ్యములు : ఆర్యసమాజము, కూచిపూడి

వృషనామ సంవత్సరం - శ్రావణి 2001

మూల్యము : రూ. 20/-

ప్రతులకు :

- 1) మాశెట్టి శ్రీనివాస్, Shop No. 5, మాశెట్టి బిల్డింగ్,
3-3-736 to 740, కంచరి బజార్, సికింద్రాబాద్ - 3. ఫోన్ : 6320200
- 2) ఆర్యసమాజము, కూచిపూడి - 522 313 (తెనాలి తాలూకా)
- 3) వైదిక సాహిత్య భండ్ార్, సుల్తాన్ బజార్, హైదరాబాద్.

Designed & Printed at :
PRINTSHOP
Sec'bad. Ph : 7812904

తొలిపలుకులు (మొదటి ముద్రణము నుండి)

అవి తెనాలిలో ఆర్యసమాజం క్రొత్తగ స్థాపింపబడిన రోజులు. అప్పుడు నేను సాప్తాహిక సత్సంగములలో పాల్గొనుచు సత్యార్థప్రకాశము చదివి తోటివారికి వినిపిస్తూ ఉండేవాడను. ఒకనాడొక సోదరి చెట్లలో జీవు డున్నాడా? అని ప్రశ్నించింది. ఆమెకు తృప్తికరముగ బోధించుటకు నావద్ద అప్పుడు పూర్తి సమాధానం లేదు. అయినా అప్పటి కేదో సమాధానం చెప్పి పంపితిని. కాని నాకే తృప్తి కలుగలేదు.

అంత జీవవదార్థం గురించి తెలుసుకోవాలనే జిజ్ఞాస కలిగింది. అప్పుడప్పుడు ఆ విషయమై అలోచిస్తూనే ఉన్నాను. ఆ విషయంలో దొరకిన గ్రంథాలు చదివి తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నిస్తూనే ఉన్నాను. ఆ ప్రయత్న ఫలితంగానే యిప్పుడీ గ్రంథం వెలువడుతున్నది. కాని కార్యభారం వల్ల నిర్విరామంగా సాగింది కాదు నా ప్రయత్నం. అందువల్ల ఇప్పుడప్పుడే దీనిని ముద్రించుట కిష్టంలేకున్నా మిత్రుల యొత్తిడివల్ల ముద్రింపక తప్పింది కాదు.

ఇందు జీవతత్వాన్ని గురించి, దానికి లభించు శరీరాలను గురించి, మానవ శరీరంలో దాని స్థానాన్ని గురించి పెక్కు విషయాలు పరిశీలింపబడినవి. మహర్షి దయానంద సరస్వతి యభిప్రాయములకు, వేద సిద్ధాంతములకు ప్రాధాన్యత యిస్తూ వేదానుకూలతయో ఆర్షములగు స్మృతులయొక్క ప్రామాణ్యం స్వీకరిస్తూ నా పరిశీలన సాగినది. జిజ్ఞాసువుగా ఈ కృషిని సాగించితిని.

బాహ్యదృష్టికి కనపడని వస్తువు విషయంలో అనుమాన ప్రమాణంతో, శబ్ద ప్రమాణంతో, యుక్తులతో సాగిన పరిశీలన గనుక పండితులకు అభిప్రాయ భేదాలుండక తప్పదు. కాన సత్యదృష్టితో విషయాలు గ్రహిస్తూ పరిశీలనాదృష్టితో దీనిని పఠించాలని పండితులకు మనవి.

....సత్యార్థ ప్రకాశం, ఋగ్వేదాది భాష్యభూమిక, వైశేషికాది ఆస్తిక దర్శనములు, ఛాందోగ్యాది ఉపనిషత్తులు, సంధ్యాపద్ధతి మీమాంస, వైదిక సిద్ధాంత మీమాంస, ఆయుర్వేద గ్రంథములు నా యీ కృషికి తోడ్పడినవి.

ఇక నీ గ్రంథం ఆత్మ మార్గమున ప్రయత్న మొనర్చు జిజ్ఞాసువులను ఎంతవరకు ఆకర్షిస్తుందో చూడవలసి యున్నది.

జాస్తి వేంకట నరసింహ రావు

(సెప్టెంబర్ 1979)

విషయ సూచిక

మొదటి భాగము

(జీవుడు శరీరములు)

1)	వస్తు లక్షణం	1
2)	జీవాత్మ లక్షణం	7
3)	శరీర లక్షణం	12
4)	శరీర భేదములు	15
5)	అవస్థా భేదములు	19
6)	స్థావర జంగమములు	20
7)	శరీరములు - కర్మాధికారము	27
8)	జీవ హింస	29
9)	మూర్ఖ - సుషుప్తి	34
10)	సర్ జగదీశచంద్రబోసు	39
11)	అనుశయి జీవులు	50
12)	ఆహార మీమాంస	56

రెండవ భాగము

(శరీరంలో జీవుని స్థానం)

1.	మత భేదములు	71
2.	వేద మతము	73
3.	పిండ బ్రహ్మాండముల రచన	76
4.	"జీవస్థానం హృదయం" అనువారి మతము	85
5.	"జీవస్థానం సుషుమ్నానాడి" అనువారి మతము	88
6.	స్థానద్వయ మతము	89
7.	అంతఃకరణ పరిమాణము	92
8.	శంకా సమాధానములు	95

మొదటి భాగము (జీవుడు - శరీరములు)

1. వస్తు లక్షణం

“లక్షణ ప్రమాణాభ్యాం వస్తుసిద్ధిః”

న తు ప్రతిజ్ఞామాత్రేణ” -

‘తత్త్వ విదులు అనగా పదార్థ విజ్ఞానం కలవారు లక్షణ ప్రమాణముల మూలమున వస్తువులు తెలియబడు చుండు’నని చెప్పదురు.

లక్షణం :

ఇట లక్షణం అంటే యేమిటి ? అను ప్రశ్న రాగా - ‘అసాధారణ ధర్మోలక్షణమ్’ - అసాధారణ ధర్మము-గుణము-లక్షణమని సమాధానం లభిస్తుంది. అంటే - దేనివలన ఒకవస్తువు ఇతర వస్తు ప్రపంచం నుండి వేరు చేయబడి గుర్తింప వీలవుతుందో అదియే లక్షణం-అని తాత్పర్యం.

చూడండి : ప్రతి వస్తువులోను అనగా ప్రతిపదార్థంలోను ఏదో యొక గుణం-ధర్మం-ఉంటుంది. అనగా గుణం లేని వస్తువంటూ లోకంలో ఉండదన్నమాట. ఆ గుణం కూడ సాధారణ గుణం అయితే మరికొన్ని వస్తువులలో కూడ ఉండవచ్చు. కాని అసాధారణ గుణం అయితే మాత్రం ఒక వస్తువులోనే ఉంటుంది. తదితర వస్తువులలో ఉండదు. ఒకే వస్తువులో ఉండి యితర వస్తువులలో ఉండని ఆ గుణాన్నే అసాధారణ గుణం-ధర్మం-అంటారు. అందువల్లనే ఆ వస్తువు అనగా అసాధారణ గుణం గల వస్తువు ఇతర వస్తువులకంటే భిన్నంగా తెలియబడుతూ ఉంటుంది. కాగా ఒక వస్తువును మనం తెలుసుకోవాలంటే దానిలోని అసాధారణ గుణాన్ని-ధర్మాన్ని-తెలుసుకోవాలి.

గుణాన్ని తెలుసుకోటానికి మనకు జ్ఞానేంద్రియాలు ఉన్నవి. వానిని ప్రత్యక్ష ప్రమాణం అంటారు. కాన వస్తువులోని అసాధారణ గుణాన్ని ప్రత్యక్షాది ప్రమాణాలతో మనం తెలుసుకొంటూ ఉంటాం.

లోకంలో ప్రతి వస్తువులోను ఏదో యొక అసాధారణ గుణం ఉండటం చేతనే వస్తువులలో భేదం ఏర్పడుతున్నది. అట్లుగాక ఒకే గుణం అన్ని వస్తువులలో ఉన్నా, లేక అన్ని గుణాలు అన్ని వస్తువులలో ఉన్నా వస్తువులలో భేదం ఏర్పడదు. దీనిని ఒక ఉదాహరణంతో వివరిస్తే గాని పాఠకులకు విషయం స్పష్టంగా బోధపడదు.

ఒక చోట నమానాకృతి గల రెండు వస్తువులు-ఖండాలు- ఉన్నవనుకోండి. అవి రెండు తెల్లగాను గట్టిగాను కూడ ఉన్నవనుకోండి. వానిని మనం నేత్రేంద్రియంతో దర్శిస్తాం. తెల్లదనం అనే గుణాన్ని గ్రహిస్తాం. కాని అంతమాత్రంతో ఆ వస్తువు లేవో మనకు అర్థంకావు. ఎందువల్ల? తెల్లదనం అసాధారణ గుణం కాక సాధారణ గుణమై ఆ రెండు ఖండములలోను ఉన్నది. కాన ఆ రెండు ఖండములు (వస్తువులు) ఒకే జాతికి చెందినవో లేక భిన్న జాతులకు చెందినవో మనకు అర్థం కావటం లేదు.

పోనీ, చర్మేంద్రియంతో తాకి చూస్తామనుకోండి. అప్పు డేమి జరుగుతుంది? గట్టితనం అనే గుణాన్ని రెండు వస్తువులలోను గ్రహిస్తాం. గట్టితనం కూడ అసాధారణ గుణం కాక సాధారణ గుణమై ఆ రెండు వస్తువుల లోను ఉన్నది. కనుక ఆ వస్తువు లేమో మనకు అప్పుడును అర్థం కావు.

ఇట్లు రెండు ప్రత్యక్ష ప్రమాణాల (త్వక్, చక్షు) ద్వారా ప్రయత్నించినా ఆ రెండు వస్తువుల బోధ మనకు సరిగా కలుగలేదు.

ఈసారి జీహ్వేంద్రియం ద్వారా ఆ రెండు ఖండములను రుచి చూస్తామనుకోండి. అప్పుడేమి జరుగుతుంది ? రుచి రెంటిలోను ఒక్కటిగా ఉండక భిన్నభిన్నంగా ఉంటుందనుకుందాం. ఒక కల్లు తియ్యగా ఉంటే మరొకటి ఉప్పుగా ఉంటుంది. తియ్యదనం బెల్లానికి అసాధారణ గుణం. ఉప్పదనం ఉప్పుకు అసాధారణ గుణం. తీపి బెల్లంలో తప్ప మరొక వస్తువులో ఉండదు.

అట్లే ఉప్పుదనం ఉప్పులో తప్ప మరొక పదార్థంలో ఉండదు. ఆ అసాధారణ గుణాలను మనం జిహ్వేంద్రియం అన్న ప్రత్యక్ష ప్రమాణం ద్వారా తెలుసుకున్నాం. కానీ ఆ రెండూ ఒకే జాతి వస్తువులు కాదనీ, భిన్న జాతులకు సంబంధించిన వస్తువులనీ తెలుసుకొన్నాం. అంతేగాదు. అసాధారణ గుణాలను బట్టి ఒకటి పటికి బెల్లపు ముక్క అనీ, మరొకటి ఉప్పుకల్లు అనియు తెలుసుకొన్నాం.

అట్లు గాక రెండింటిలోను తియ్యదనం అను ఒకే గుణం ఉంటే ఏమి జరుగుతుంది? అప్పుడు రెండూ (పటికి) బెల్లపుకళ్ళు అని తెలుసుకొంటాం. లేక రెండింటిలోను ఉప్పుదనం అను ఒకే గుణం ఉంటే రెండూ ఉప్పుకళ్ళు అని తెలుసుకొంటాం. అట్లే -

చల్లదనం నీటికి, వెచ్చదనం నిప్పుకు అసాధారణ గుణాలు ; కనుక చల్లదనం ఉన్నచోట నీరున్నదని వెచ్చదనం ఉన్నచోట నిప్పు ఉన్నదని తెలుసుకుంటాం. దీనిని బట్టి ఏమి తెలుతున్నది? గుణభేదం వల్ల వస్తు భేదం ఏర్పడు చున్నట్లు తెలుతున్నది.

దీనితోపాటు అనలు గుణం లేని వస్తువు-ద్రవ్యము-లోకంలో ఉండదనీ, అట్లే అన్ని గుణాలు ఒకే వస్తువులో ఉండవనీ పాఠకులు గ్రహింతురు గాక!

సగుణ నిర్గుణ భేదము :

'లోకంలో వస్తువులను సగుణ నిర్గుణ భేదంతో వ్యవహరిస్తూ ఉంటారు గదా! నిర్గుణ వస్తువు అనలే ఉండ దంటారేమి?' అని యిటు పాఠకుల కొక సందేహం జనించక మానదు. నిజమే. వస్తువులలో సగుణ నిర్గుణ వ్యవహారం ఉండవచ్చు. కాని నిర్గుణ వస్తువు మాత్రం ఉండదు. ఎట్లంటారా?

"య ద్దుడై స్సహ వర్తమానం త త్సగుణం"

అనగా 'గుణములతో కూడినది సగుణ మనబడుతుంది' అని దాని యర్థము.

ప్రతి వస్తువులో సహజగుణం-అసాధారణగుణం-ఏదో ఒకటి ఉంటుందని చెప్పుకొన్నాంగదా! అందువల్ల ప్రతి వస్తువు ఏదో ఒక గుణంతో

కూడి సగుణమే అవుతుంది - అనుటలో ఎవరికి సందేహం ఉండనక్కరలేదు. అనగా తన యొక్క నహజ గుణంతో ప్రతివస్తువు నగుణంగానే ఉంటుందన్నమాట. ఇక నిర్గుణ వస్తువు సంగతి :

"గుణభ్యో యన్నిర్గుణతం పృథగ్భూతం తన్నిర్గుణం"

అనగా గుణములచే రహితమైనది నిర్గుణమని చెప్పబడుతుంది. గుణములచే రహిత మగుట యనగా పరాయివస్తువుల గుణములచే అంభే విరోధి వస్తువుల గుణములచే రహిత మగుట యని దాని కర్థం గ్రహించాలి.

వస్తువుయొక్క సహజ గుణం వస్తువుతో ఎట్లాగూ ఉండక తప్పదు. అట్టిచో నది నిర్గుణ మెట్లవుతుంది? నిర్గుణం కానేరదు. అయితే నిర్గుణ వ్యవహారం లోకంలో వస్తువులయందు కనబడుచున్నది. కాన నిర్గుణ పదానికి విరోధి వస్తువుల గుణాలు లేనిది అని అర్థం గ్రహించి నప్పుడే ఆ వ్యవహారం సార్థకం అవుతుంది. ఇట్టి యర్థమునే గ్రహించి మహర్షి దయానంద సరస్వతి-

"లోకంలోని పదార్థము లన్నిటి యందును సగుణత్వ నిర్గుణత్వము లుండు ననియు, కేవల సగుణత్వమును కేవల నిర్గుణత్వమును గల పదార్థమే లేదనియు; కాని ఒకే పదార్థమందు సగుణత్వము నిర్గుణత్వము నుండు ననియు" - తన సత్యార్థ ప్రకాశము సప్తమ ఉల్లాసంలో వ్రాసి యుండిరి.

కాన ఒకే పదార్థమందు సగుణత్వము నిర్గుణత్వము ఉంటుందని గ్రహించాలి.

ఉదా : అగ్ని తన ఉష్ణత్వ గుణముచే సగుణమని, శీతలత్వ మనెడి జలగుణము లేకుండుటచే నిర్గుణ మని వ్యవహరింపబడుతుంది. అట్లే తన శీతలత్వ గుణముచే జలము సగుణమని, ఉష్ణత్వమను అగ్ని గుణము లేకుండుటచే నిర్గుణ మనియు చెప్పబడుతుంది.

ఇట్లు సగుణ నిర్గుణ వ్యవహారం లోకంలో ఉండవచ్చును. కాని అసలు గుణమే లేని వస్తువు మాత్రం ఉండదని గ్రహించాలి.

ద్రవ్యము :

"క్రియా గుణవత్ సమవాయి కారణ మితి ద్రవ్య లక్షణమ్"

(వై. ద. 1-1-15)

ఇది వైశేషిక దర్శనంలో కణాద మహర్షి చెప్పిన ద్రవ్య-వస్తులక్షణము. అనగా ద్రవ్యమనునది క్రియావంతమో గుణవంతమో లేక సమవాయి కారణమో అగునని తాత్పర్యం.

అయితే యిట నొక విషయాన్ని మనం గుర్తుపెట్టుకోవాలి. పదార్థం యొక్క సహజగుణం - అసాధారణ గుణం - పదార్థం ఉన్నంతవరకు దానితోపాటు ఉంటుంది. పదార్థం నశిస్తే దానితోపాటు ఆ సహజగుణం నశిస్తుంది - అని. అనగా పదార్థం ఉండగా దాని గుణం నశింపదన్నమాట. జ్ఞానేంద్రియములు :

ఇక వస్తువులలోని గుణాలను తెలుసుకోటానికి మనకు అయిదు సాధనాలున్నవి. వానినే జ్ఞానేంద్రియా లంటారు. ఇంద్రు డనగా జీవుడు. ఇంద్రునియొక్క సాధనాలు కనుక ఇంద్రియాలు అనబడినవి. అవి వస్తువుల యొక్క జ్ఞానాన్ని జీవునికి కలిగిస్తవి. జ్ఞాన సాధనాలు కనుక నవి జ్ఞానేంద్రియాలు అనబడినవి.

వస్తువులలో అసాధారణ గుణం ఉంటుందని చెప్పకొన్నాం. ఒక్కొక్క రకమైన గుణాన్ని తెలుసుకోటానికి జీవునికి ఒక్కొక్క యింద్రియం తోడ్పడుతుంది. శబ్దగుణం తెలుసుకోటానికి శ్రవణేంద్రియం ఉపయోగిస్తుంది. అట్లే వాసన తెలుసుకోటానికి వ్రూణేంద్రియం, రుచి తెలుసుకోటానికి జిహ్వేంద్రియం, రూపం (రంగులు) తెలుసుకోటానికి నేత్రేంద్రియం, స్పర్శ గుణం తెలుసుకోటానికి త్వగింద్రియం ఉపయోగపడతవి. ఇట్లు జ్ఞానేంద్రియాల ద్వారా వస్తువుల యొక్క జ్ఞానం మనం సంపాదిస్తాం.

కాగా వస్తువుల యొక్క జ్ఞానమునకు సాధనము లగుట వలననే నేత్రాది-ఇంద్రియములకు జ్ఞానేంద్రియము లను నామం యేర్పడినదని, ఈ జ్ఞానేంద్రియముల మూలమున మనకు రూపం, రసం, గంధం, స్పర్శ, శబ్దం- అను గుణములు గల వస్తువుల యొక్క జ్ఞానం కలుగుతుందని గ్రహించాలి. ప్రమాణములు :

జ్ఞానాన్ని ప్రమ అంటారు. ప్రమాసాధనం అనగా ప్రమను కలిగించు సాధనం ప్రమాణం అనబడుతుంది. కాగా జ్ఞానేంద్రియాలైన ప్రమాసాధనాలు

గనుక వానిని ప్రమాణము అంటారు.

ప్రత్యక్ష ప్రమాణం :

ఇంద్రియానికి అక్షం అనియు పేరు గలదు. కనుక అయిదు ఇంద్రియముల - అక్షముల-ద్వారా కలుగు (వస్తు) జ్ఞానాన్ని ప్రత్యక్ష (ప్రతి+అక్ష) జ్ఞానం అంటారు. అనగా ప్రత్యక్ష ప్రమాణం ద్వారా కలుగు జ్ఞానమన్న మాట.

ఇట ప్రత్యక్ష జ్ఞానం అంటే ఒక్క నేత్రేంద్రియం ద్వారా కలుగు జ్ఞానమే అని తరచుగా భ్రమిస్తూ ఉంటారు. అక్షి అంటే నేత్రం. కాని అక్షం అంటే ఇంద్రియం. ప్రతి+అక్ష+జ్ఞానం=ప్రత్యక్ష జ్ఞానం అనగా ప్రతి ఇంద్రియం ద్వారా కలిగే జ్ఞానం అన్నమాట. అంటే అయిదు ఇంద్రియాల ద్వారా కలిగే అయిదు రకాల జ్ఞానాన్ని ప్రత్యక్ష జ్ఞానం అంటారని గ్రహించాలి.

లోకంలోని అన్ని వస్తువుల జ్ఞానాన్ని ఒక్క ప్రత్యక్ష ప్రమాణం ద్వారా గ్రహింపజాలం. అందువలన ప్రత్యక్ష ప్రమాణానికి అందని జ్ఞానాన్ని అనుమానాది ప్రమాణముల ద్వారా గ్రహింపవలసి యుంటుంది.

ప్రమాణములు నాలుగు. 1. ప్రత్యక్ష ప్రమాణం 2. అనుమాన ప్రమాణం 3. ఉపమాన ప్రమాణం 4. శబ్ద ప్రమాణం. వీనిలో మొదటిది వివరింపబడినది. ఇక రెండవది.

అనుమాన ప్రమాణం :

”అను=పశ్చాత్, మీయతే=జ్ఞాయతే, ఇతి అనుమానం.”

అనగా ప్రత్యక్ష ప్రమాణంచే తెలియబడు జ్ఞానం మూలమున బుద్ధితో నూహించి ప్రత్యక్షం కాని వస్తువును తెలుసుకోటానికి అనువైన ప్రమాణం అనుమాన ప్రమాణం అనబడుతుంది. కనబడు పాగను చూచి కనపడని నిప్పును ఊహిస్తాం. ఈ నిప్పుకు సంబంధించిన జ్ఞానం అనుమానికం లేదా అనుమితి అంటారు.

ఈ విధంగానే గుణాలను ప్రత్యక్షంగా ఎరిగి గుణిని (వస్తువును) ఊహించి తెలుసుకొనుటయు, కారణాన్ని చూచి కార్యమును ఊహించి తెలుసుకొనుటయు అనుమితియే అనబడుతుంది.

ఉపమాన ప్రమాణం :

సాదృశ్య (పోలిక) జ్ఞానము వలన వస్తువును తెలుసుకొనుట ఉపమితి యనబడుతుంది. కాన సాదృశ్యజ్ఞానం ఉపమాన ప్రమాణం అవుతుంది. అడవిలో నుండే గోవును గవయ మంటారు అది నగరంలో ఉండే గోవువలెనే ఉంటుంది. నాగరిక గోవులో ఉండే లక్షణం అడవిలో నుండు గోవులో కనిపించి నప్పుడు దానిని గవయమని గుర్తిస్తాం. ఇది ఉపమితి జ్ఞానం అన్నమాట.

శబ్దప్రమాణం :

ఆవులు చెప్పే వాక్యం శబ్ద ప్రమాణం అవుతుంది. ఆవులంటే యథార్థం చెప్పేవారు. అట్టివారు చెప్పే వాక్యములవలనను మనకు జ్ఞానం కలుగుతుంది. అట్టి జ్ఞానం శాబ్దజ్ఞానం అనబడుతుంది.

వేదం ఈశ్వరీయ మగుటవల్లను ,ఈశ్వరుడు పరమాపు డగుట వల్ల వేదవాక్యములు శబ్ద ప్రమాణంగా అంగీకరిస్తారు.

ఇట్టి నాలుగు విధాలయిన ప్రమాణములు, వానివలన జ్ఞానం కలుగువిధానము పాఠకులు గుర్తు పెట్టుకోవాలి.

ప్రమాణాలు తెలియని వారికి బ్రహ్మాండలో ఉన్న వస్తువులను తెలుసుకొనే విధం తెలియదు. కాన వారు తమ యింద్రియములకు తెలియని వస్తువులను సరిగా గుర్తింపజాలరు. ఇంద్రియములకు తెలియబడే వస్తువులు చాల తక్కువ. తెలియబడని వస్తువులు ఎన్నియో ఉన్నవి. కాన అనుమానాది ఇతర ప్రమాణములవలన వానిని తెలుసుకోవలసి యుంటుంది.

కాగా లోకంలో ఒక పదార్థాన్ని మనం తెలుసుకోవాలంటే దానిలోని అసాధారణ గుణం ద్వారా ప్రత్యక్షాది ప్రమాణాలతో తెలుసుకోవాలని బోధపడుతుంది.

అందుకనే లక్షణ ప్రమాణముల మూలమున వస్తువులు తెలియబడు చుండునని మొదట్లో చెప్పకొన్నాం.

2. జీవాత్మ లక్షణం

జడ చేతన విభాగం :

లోకంలోని పదార్థాలన్నీ రెండు రకాలుగా కనబడుతున్నవి. ఒక రకం జ్ఞాన గుణం కలవి. రెండోరకం జ్ఞానగుణం లేనివి. జ్ఞానం కలవానిని చేతన

పదార్థాలంటారు. జ్ఞానం లేనివానిని అచేతన-జడ-పదార్థాలంటారు. ప్రాకృతిక పదార్థాలన్నీ అచేతన-జడ-పదార్థాలే. ప్రాకృతిక పదార్థా లన్నప్పుడు ప్రకృతి వికారాలయిన పంచమహాభూతాలు, వాని వికారాలయిన భౌతిక పదార్థాలు - మన శరీరాదులు-నన్నీయు గ్రహించాలి. వానిలో జ్ఞానగుణం ఉండదు. శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములు; ఆకారము మొదలయిన జడగుణాలు ఉంటవి.

జీవాత్మ చేతనం :

జీవాత్మ చేతన పదార్థం. జ్ఞానగుణం కలది. ఆ జీవాత్మకు పూర్వ జన్మ కర్మలు బట్టి శరీరం లభిస్తుంది. జాత్యాయు ర్భేగములు కర్మలకు ఫలములు. (సతి మూలే జాత్యాయు ర్భేగాః-యో .ద.) జాతి అనగా జన్మ-శరీరం. అనగా జీవాత్మ యొనరించు కర్మలకు ఫలాలు మూడు రకాలుగా ఉంటాయి. అందు శరీరం లభించడం ఒక ఫలం. అది జంగమం (కదలునది) స్థావరం=(కదలనిది) కావచ్చు. జంగమాలలో కూడ మనుష్య, పశు, పక్ష్యాది రూపం కావచ్చు. స్థావరాలలో తరు, గుల్మ, లతాది రూపం కావచ్చు. ఇట్లు శరీరం లభించడమే ఒక కర్మ ఫలం, రెండవ ఫలం ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాస రూపమయిన ఆయుర్దాయం లభించడం. ఇక మూడవఫలం ఆ లభించిన దేహంతో అనుభవించే సుఖదుఃఖరూప భోగా లగును.

ఇట్లు జీవాత్మకు ఒక కర్మఫలంగా శరీరం లభిస్తుంది గదా! భౌతికమయిన శరీరం జడపదార్థమని, ఆకారాదులు దాని గుణాలనియు, చెప్పుకొన్నాం. కనుక వానిని-ఆకారాదులను-గ్రహించే జ్ఞానేంద్రియాలద్వారా దానిని (శరీరాన్ని) మనం తెలుసుకోగలం. అనగా ప్రత్యక్ష ప్రమాణం ద్వారా శరీరాన్ని తెలుసుకోగలం. కాని చేతన మైన జీవాత్మలో శబ్దాదులు (జడగుణాలు)లేవు. అందువల్ల నది మన జ్ఞానేంద్రియాలకు తెలియబడదు. అనగా ప్రత్యక్ష ప్రమాణానికి అంద దన్న మాట.

అయితే దానిని తెలుసుకోవడం ఎలా ? ప్రత్యక్ష ప్రమాణంతో తెలియబడనప్పుడు అనుమాన ప్రమాణంతో తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నించాలి. జీవాత్మ కర్మఫలంగా లభించిన శరీరంలో ఉండి దాని ద్వారా కర్మ లాచరిస్తూ

ఉంటుంది. ఆ కర్మలకు ఫలాలయిన సుఖదుఃఖాలు అనుభవిస్తూ ఉంటుంది. కనుక కర్మావరణంలో గాని, ఫలానుభవంలోగాని శరీరగుణాలకంటే భిన్నంగా నది శరీరం ద్వారా ప్రదర్శించు అసాధారణ గుణాలను బట్టి అనుమాన ప్రమాణంతో దానిని (జీవాత్మను) తెలుసుకోవలసి యుంటుంది - అని గ్రహించాలి. అంతకంటే మరో మార్గం లేదు.

జీవాత్మ చిహ్నములు :

శరీరంలో వ్యక్తమయ్యే ఆ జీవచిహ్నాలనే కణాద మహర్షి తన వైశేషిక దర్శనంలో ఒకచోట పేర్కొన్నాడు.

"ప్రాణాపాన నిమేషోన్మేష జీవన మనోగతీంద్రి యాంతర వికారాః,

సుఖదుఃఖేచ్ఛా ద్వేష ప్రయత్నా శ్చ ఆత్మనో లింగాని" (వై. డ. 3-2-4)

(ప్రాణము, అపానము, నిమేషము, ఉన్మేషము, జీవనము, మనోగతి, ఇంద్రియాంతర వికారము, సుఖము, దుఃఖము, ఇచ్ఛ, ద్వేషము, ప్రయత్నము, (చకరమువలన) జ్ఞానము - ఇవి జీవాత్మను తెలుసుకొనుటకు లింగములు-చిహ్నములు. (ప్రాణాదులు జీవాత్మకు లింగములు. కాని లక్షణం కాదు. లింగమనగా చిహ్నము. అనగా జీవాత్మ శరీరంలో ఉన్నప్పుడు తరుచుగా ఈ చిహ్నములు కనబడుచుండును.)

(అయితే స్థూల దృష్టితో ఈ ప్రకరణమునకు 'జీవాత్మ లక్షణం' అని శీర్షిక పెట్టబడినది.)

ప్రాణము : ముఖనాసికల ద్వారా వెలువడు స్వభావం గలదై ఊర్ధ్వగతితో శరీరంలో సంచరించు వాయువు.

అపానము : మూత్ర పురీషములను క్రిందికి నడుపుటలో హేతువై అధోగతితో శరీరంలో సంచరించువాయువు.

వాయువు తిర్యగ్గమన (అడ్డముగ వీచు) స్వభావము గలది. కాని శరీరంలో నయ్యది ప్రాణాపానాది నామములతో ఊర్ధ్వాధో భాగములకు నడచుచుండును. ప్రయత్నవంతుడగు శరీరాధిష్ఠాత యొకడు లేకున్న నట్లు జరుగదు. కనుక తిర్యగ్గమన స్వభావమగు వాయువును తన యిచ్ఛవచ్చినట్లు ఊర్ధ్వాధో భాగములకు నడుపునదే యాత్మ యనబడుతుంది.

నిమేషము : కనురెప్పల సంయోగింపజేయు క్రియ.

ఉన్నేషము: కనురెప్పల విభాగ నిమిత్తకమగు కర్మము.

నోదన (నెట్టు) - అభిఘాతాది దృష్టకారణములు లేకయే కలుగుచుండు నిమేషాన్నేషములు - అను కర్మములు కొండొకని ప్రయత్నం లేకున్న కలుగనేరవు. కాన నిమేషాన్నేషముల నొనర్చువాడే యాత్మ యనబడును.

జీవనము : - ప్రాణాధారణం. శరీర వృద్ధి, క్షత సంరోహణాదికములు దాని (జీవన) ధర్మములు.

ప్రతి క్షణ శరీర వర్ధనము, క్షత సంరోహణము (గాయము పూడుట) మొదలగునవి జీవన ధర్మములు. అధిష్ఠాత లేకున్న నవి జరుగ నేరవు. కాన ఆహారాదుల ద్వారా శరీర వర్ధనాదుల నొనర్చువాడే యాత్మ యనబడును.

మనోగతి : ఇంద్రియములద్వారా ఆయా పదార్థములందేర్పడు మనోవృత్తి.

ప్రేరకుడు లేకున్న మనో (వృత్తి) గతి కలుగనేరదు. ఆ యా యింద్రియములతో సంబంధింప జేయుటకై మనస్సును ప్రేరించువాడే యాత్మ.

ఇంద్రియాంతర వికారము : ఒక ఇంద్రియమునకు విషయం గోచరింపగా మరొక ఇంద్రియంలో కలుగు వికారం.

ఒకప్పుడు ఆస్వాదించిన ఫలము మరల నొకప్పుడు, కనిపించగా దాని రసం స్మరింపబడి యందలి యాశచే నోట నీరూరుట జరుగును. ఇదే ఇంద్రియాంతర వికారం అనబడుతుంది. రసాస్వాదమును స్మరించుటవల్ల రసనేంద్రియంలో నిట్టి వికారం కలుగును. స్మరించుట క్రియ. కర్త లేకుండ క్రియ జరుగదు. ఇట స్మరణ క్రియకు కర్త ఇంద్రియ మనుటకు వీలులేదు. రసము నాస్వాదించినది జిహ్వేంద్రియం. ప్రస్తుతం రూపదర్శనం చేసినది నేత్రేంద్రియం. ఒకరు చూచినది మరొకరు ఎట్లు స్మరింపగలరు ? కనుక రసము ననుభవించు నాత్మ యెందు శరీరేంద్రియములకు భిన్నంగా కలదని, స్మృతి దాని గుణమని, స్మృతి పూర్వకం ఇంద్రియాంతర వికారం అనియు తేలుచున్నది.

సుఖము : ధర్మ జన్యమై అనుకూల వేదనీయమగు గుణం.

ఏ వస్తువు లభించుటవల్ల ఆత్మ సుఖం అనుభవించునో అట్టి వస్తువును మరల నభిలషించుట లోక విధితం. ఈ అభిలాష-ఇచ్చ-శరీరంకంటె భిన్నంగా ఆత్మ యను పదార్థం ఉన్నప్పుడే కలుగుతుంది. పూర్వం ఒకప్పుడు కౌమారంలో తాననుభవించిన పదార్థవంటి పదార్థం తనకు నిప్పుడు వార్ధకంలో లభింపగా ఆ వస్తువు పూర్వ వస్తు సదృశమగుటచే తనకు సుఖం కలిగింపగలదను జ్ఞానం శరీరంకంటె భిన్నంగా ఆత్మ లేకున్న కలుగ నేరదని భావం. కౌమార, వార్ధక శరీరములు పరస్పరం భిన్నములు.

దుఃఖము : అధర్మజన్యమై ప్రతికూల వేదనీయమగు గుణం.

ఏ వస్తువు లభించుటవలన అనుభవించుట కనుకూలం గాక కష్టం కలిగించునో అట్టి వస్తువు మరల లభించినప్పుడు పూర్వ వస్తు సదృశమగుటచే నిదియు దుఃఖము కలిగింపగల దను జ్ఞానం శరీరం కంటె భిన్నంగా ఆత్మ యున్నప్పుడే కలుగుతుంది.

ఇచ్చ : అప్రాప్తార్థ ప్రార్థనం ఇచ్చ.

ఏ వస్తువు లభించుటవల్ల ఆత్మ సుఖము ననుభవించునో అట్టి వస్తువును తనకొరకో పరులకొరకో కావలయునని కోరుట ఇచ్చ యనబడుతుంది.

ద్వేషము : ఏది అనుభవించుట కనుకూలంగాక కష్టం -బాధ - కలిగించునో దానిని పరిహరింపగోరుట ద్వేష మనబడుతుంది.

ఈ ఇచ్చా ద్వేషములు స్పృతి పూరక్వములే. స్పృతి ఆత్మ గుణమని పూర్వం చెప్పియే యున్నాం.

ప్రయత్నము : చేష్టా జనకమగు గుణం.

సుఖప్రాప్తికి గాని దుఃఖనిరోధానికి గాని చేయు క్రియ చేష్టయన బడుతుంది. అది చేతన ధర్మం. చేష్టాజనకమగు గుణమే ప్రయత్నం. అది జీవాత్మ లక్షణం. శరీరంలో జీవాత్మ యున్నప్పు డది వ్యక్తమవుతుంది. జీవాత్మ లేనప్పుడు శరీరంలో అది వ్యక్తం కాదు.

జ్ఞానము : సూత్రంలో చకారంవల్ల జ్ఞానంకూడ జీవాత్మగుణంగా గ్రహించాలి.

జ్ఞానం చేతనమగు జీవాత్మయొక్క గుణమని వేరుగా చెప్పబనిలేదు.

ఇట్లు ప్రాణాపానాది గుణములన్నియు జీవాత్మకు సంబంధించినవిగా కణాదమహర్షి స్పష్టపరచియున్నాడు. ఇవి శరీరగుణాలు కావు. శరీరంలో జీవాత్మ యున్నప్పుడు ఈ గుణాలు శరీరం ద్వారా వ్యక్తమౌతవి. జీవాత్మ వెడలిన మృత శరీరంలో ఈ గుణాలు వ్యక్తం కావు. కాననివి జీవాత్మ గుణాలుగా పేర్కొనబడినవి. ఆకారాదులు శరీరగుణాలు. అవి శరీరం ఉన్నంతకాలం ఉంటవి. శరీరం ఉండగా అవి నశింపవు. కనుకనే శవంలో కూడ అవి ఉంటవి. శరీరం నశిస్తేనే అవి నశించేది.

పాఠకు లిట మరొక సూక్ష్మ విషయం గ్రహింపవలసి యున్నది. ఏమనగా - జ్ఞానాద్యనిత్యగుణాలు నిత్యమైన జీవాత్మకు లింగములుగా చెప్పబడినవి. కాని యివి మనోవిశిష్ట - ఆత్మకు చెందినవి. కేవలాత్మకు చెందినవి కావు. కేవలాత్మ కూటస్థ నిత్యం. ధర్మముల ఉపచయాపచయములవలన ధర్మియందు వికారం ఏర్పడునుట శాస్త్ర సిద్ధాంతం. ముక్తావస్థయందు మనో యోగం లేనందున కేవలాత్మ నిర్వికారమై యుంటుంది.

కర్మ ఫలములలో నొక ఫలంగా శరీరం జీవునికి లభిస్తుందని పూర్వం చెప్పుకొనియున్నాం. కాన శరీరంలో నాయా యింద్రియలోపం కూడ కర్మ ఫలంగా ఏర్పడవచ్చు. అట్టిచో పైని పేర్కొన్న జీవాత్మ లింగములన్నీ ఒకచోట - దేహంలో - కనబడక పోవచ్చు కాబట్టి వీలయినంతవరకు పై లింగములతో (అసాధారణ గుణములతో) ఆ యా శరీరాలలో నున్న జీవాత్మలను గ్రహించుటకు మనం ప్రయత్నించాలి.

3. శరీర లక్షణం

జీవాత్మకు కర్మ ఫలంగా శరీరం లభిస్తుందని మొదటి ప్రకరణంలో తెలుసుకున్నాం. శరీరం అనగా నేమో యీ ప్రకరణంలో తెలుసుకోవలసి యున్నది.

శరీరం:

"భోక్తు ర్భోగాయతనం శరీరం"

లేదా

"చేష్టేంద్రియార్థాశ్రయః శరీరం" (న్యాయ. ద. 1-1-11)

జీవాత్మ సుఖదుఃఖముల ననుభవింప ననువగు నాయతనము శరీరం అనబడుతుంది. లేదా - చేష్టలకు, ఇంద్రియములకు, ఇంద్రియార్థము లయిన శబ్ద స్పర్శాదులకు నా శ్రయమైనది శరీరం అనబడుతుంది.

హితమును గ్రహించుటకును అహితమును పరిహరించుటకును చేయు క్రియ చేష్ట యనబడుతుంది. అది శరీరమందే జరుగుతుంది. ఇంద్రియములు శరీరము నాశ్రయించియే స్వగ్రాహ్యములయిన శబ్దాది గుణములను గ్రహించుతూ ఉంటవి. శబ్ద స్పర్శాదుల గ్రహణంవల్ల సుఖదుఃఖానుభూతియు శరీరంలోనే కలుగుతుంది. కాబట్టి చేష్టాదులకు అనగా చేష్టలకు, ఇంద్రియములకు, ఇంద్రియార్థములయిన శబ్దస్పర్శాదులకు ఆశ్రయమైనది శరీరం అని లక్షణం చెప్పబడినది.

ఇంద్రియం :

జీవాత్మకు ఇంద్రుడని పేరు గలదు. ఇంద్రుని సాధనమే ఇంద్రియం అనబడుతుంది.

“శరీరేంద్రియ సంయుక్తే అర్థే జ్ఞాతు
రపరోక్త ప్రతీతి సాధన మింద్రియమ్”.

అనగా శరీరము నాశ్రయించి యుండి తనతో సంయుక్తములయిన వస్తువులయొక్క ప్రత్యక్ష జ్ఞానం ఆత్మకు కలిగించు ద్రవ్యమే ఇంద్రియం. ఆభ్యంతరము, బాహ్యములు నని యింద్రియములు రెండు విధములుగా ఉంటవి. సర్వ విషయములను గ్రహించు అంతఃకరణం-మనస్సు-ఆభ్యంతరం. పూణాదులు బాహ్యములు.

ఆత్మ దేనిద్వారా గంధమును గ్రహించునో అది పూణం-నాసిక; దేనిద్వారా రసమును గ్రహించునో అది రసన - జిహ్వ ; దేనిద్వారా రూపం గ్రహించునో అది చక్షువు-నేత్రం ; దేనిద్వారా స్పర్శను గ్రహించునో అది త్వక్కు - చర్మం ; దేనిద్వారా శబ్దమును గ్రహించునో అది శ్రోత్రం-చేవి ; అని ప్రత్యేకేంద్రియ (ఒక్కొక్క యింద్రియానికి) లక్షణం.

విషయం :

“శరీరేంద్రియ వ్యతిరిక్తత్యే నతి అత్యేవ భోగ సాధనం ద్రవ్యం విషయః”.

అనగా శరీరేంద్రియములకు భిన్నమై ఆత్మకు అనగా జీవాత్మకు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుటలో సాధనమగు ద్రవ్యం విషయ మన బడుతుంది.

ఇట్లు పృథివ్యాది కార్యద్రవ్యం - శరీరము, ఇంద్రియము, విషయము నను పేర్లతో మూడు విధాలుగా ఉంటుంది. ఈ విషయాన్ని కణాద మహర్షి తన దర్శనంలో - "తత్పునః పృథివ్యాది కార్యద్రవ్యం త్రివిధం శరీరేంద్రియ విషయసంజ్ఞకమ్" - (వై. ద. 4-2-1) అను సూత్రం ద్వారా తెలిపినాడు. దీనిని బట్టి భూ జల తేజో వాయువులు ప్రతిదియు మూడేసి విధాలుగా నుండునని గ్రహించాలి. శరీరం లేనందున ఆకాశం రెండు విధాలుగానే ఉంటుంది. శరీరేంద్రియాలు రెండును లేనందున కాలము, దిక్కు, ఒక్కొక్క విధంగానే ఉంటవి. ఎట్లన :-

1. అస్మాదుల దేహం శరీరం. నాసాగ్రవర్తి పూణం ఇంద్రియం. మృత్యాపాణాదులు విషయం - అని పృథివీ ద్రవ్యం మూడు విధాలు.

2. జలకాయ జీవుల దేహం శరీరం. రసనాగ్రవర్తి జిహ్వ ఇంద్రియం. సరిత్యముద్రహిమ కరకాదులు (వడగళ్ళు,) విషయం. అని జలం మూడు విధాలు.

3. అగ్నికాయ సత్త్వముల దేహం శరీరం. కృష్ణతారాగ్రవర్తి చక్షువు ఇంద్రియం. భౌమ, దివ్య, ఉదర్య, ఆకరజ (రత్నఖని) భేదముల నొప్పనది విషయం. అని అగ్నిమువ్వధములు

4. వాయుకాయ జీవుల దేహం శరీరం. శరీరమంతటా వ్యాపించి యుండు త్వక్కు ఇంద్రియం. వృక్షాదుల కంపింపజేయుటలో హేతువును, శరీరాంతర్భాగముల సంచరించు ప్రాణమును విషయం. అని వాయువు మూడు విధాలు.

5. కర్లశమ్ము ల్యవచ్చిన్న ఆకాశం శ్రోత్రేంద్రియం. మిగిలిన ఆకాశం విషయం. అని ఆకాశం రెండు విధాలు.

6. కాలం దిక్కు ఒక్కొక్క విధంగా - విషయంగా మాత్రమే యుండునని చెప్పియే యున్నాం.

ఈ సందర్భంలో పాఠకు లోక విషయాన్ని గుర్తించవలసి యున్నది.

శరీరాది కార్యములు ఒక్కొక్క ద్రవ్యముచే ఏర్పడుతూ ఉంటవి. ద్రవ్యాంతరములు అనగా ఇతర ద్రవ్యములు వాని కారణములు - ఉపాదాన కారణములు-కావు. కాని ఒక్క భూతంచే ఏర్పడు కార్య ద్రవ్యములందితర భూతములు ఉపాదాన కారణములు కాకున్నను నిమిత్త కారణంగా వాని (ఇతర భూతముల) యణు సంయోగము వారింపబడదు. అందువలన సూక్ష్మభూతములచే నేర్పడు ప్రతికార్య ద్రవ్యమును పంచభూతాత్మకంగానే యుంటుంది. ఏ భూతంచే నేకార్య మేర్పడునో అందాభూతం అధికంగా ఉంటుంది. ఇతర భూతములు నిమిత్త మాత్రంగా ఉండుటంబట్టి అత్యల్పంగా నుండునని గ్రహించాలి.

ఉదా : - మనుష్యశరీరం పార్థివం. అనగా పృథివీతత్వం (మట్టి) ఉపాదాన కారణంగా గలది. కాన దానిగుణం జాస్తిగా ఉంటుంది. పృథివికి స్వాభావికగుణం వాసన. అది శరీరం ఉన్నంతవరకు (మృతశరీరంలో కూడ) కనబడుతూ ఉంటుంది. బెష్టాదులు మృత శరీరంలో కనబడవు. కాన అవి నైమిత్తికములు. ఇట్లు వాసన స్వాభావికగుణ మైనందున ఆ శరీరం పార్థివమని తేలుతుంది.

ఇట్లే జల, వాయ్వాది కాయములను కూడ గ్రహించాలి.

4. శరీర భేదములు

పైని వ్రాసిన మాటలనుబట్టి త్రివిధమయిన వృథి వ్యాధి కార్యద్రవ్యములలో శరీరనామక ద్రవ్యం ఒకటి - అని తెలుసుకొన్నాం ఇక ఆ శరీర భేదముల గురించి తెలుసుకోవలసియున్నది.

స్థూలశరీరం - అందలి భేదములు :

“తత్ర శరీరం ద్వివిధం యోనిజం అయోనిజం చ” (వై. ద. 4-2-6)

శరీరము యోనిజము, అయోనిజము నని రెండురకాలుగా ఉంటుంది. శుక్రశోణితముల సంనిపాతమును యోని యంటారు. దానివలన పుట్టినది యోనిజ మనబడుతుంది. అట్లు పుట్టనిది అయోనిజ మనబడుతుంది. అనగా తల్లిదండ్రుల సంబంధంవల్ల పుట్టేది యోనిజమని, తల్లి దండ్రుల సంబంధం

లేకుండా పుట్టేది అయోనిజం అని మోటుగా చెప్పవచ్చు.

జల, అగ్ని, వాయువులనుండి పుట్టు శరీరములు మాత్రం అయోనిజములుగానే ఉంటవి. అనగా నవి తల్లిదండ్రుల సంబంధంతో ఏర్పడునవి కావు

పోతే - పృథివినుండి పుట్టు శరీరములు (పార్థివములు) యోనిజములు. అయోనిజములు అని రెండురకాలుగాను ఉంటవి. అనగా తల్లి దండ్రుల సంబంధంతో శుక్ల శోణితమువలన పుట్టునవి (మానవాది శరీరములు) గాను, అట్లు తల్లిదండ్రుల సంబంధం లేకుండా పుట్టునవి (ఉద్భిజ్జాదులు)గాను ఉంటవి.

యోనిజ శరీరం జరాయుజము, అండజము నని మరల రెండు విధాలుగా ఉంటుంది. జరాయుజము లన మావిజములు. మనుష్య, పశు, మృగముల శరీరాలు అవి. అండజములన గ్రుడ్డునుండి పుట్టేవి. అవి పక్షులయు, పాములయు శరీరాలు.

అయోనిజం కూడ సాంకల్పికం, సాంసిద్ధికం, స్వేదజం, ఉద్భిజ్జం - అని నాలుగు విధాలుగా ఉంటుంది.. ప్రజాపతి సంకల్పంవల్ల సృష్ట్యాదిలో పుట్టిన మహర్షి, పశు, పక్ష్యాదుల శరీరాలు సాంకల్పికములు. యోగసిద్ధివలన నేర్పడిన యోగుల శరీరాలు సాంసిద్ధికములు. దంశ మశకాదుల శరీరాలు స్వేదజాలు. తరు గుల్మ లతాదుల శరీరాలు ఉద్భిజ్జములు. అనబడుతవి.

కాగా భోక్తలయిన జీవులకు పూర్వజన్మ కర్మలనుబట్టి భోగాయ తనాలుగా నేర్పడే శరీరాలు 1. జరాయుజములు 2. అండజములు 3. సాంకల్పికములు 4. సాంసిద్ధికములు 5. స్వేదజములు 6. ఉద్భిజ్జములు నని ఆరు రకాలుగా నుండునట్లు తేలుతుంది. అయితే యిది స్థూల శరీరానికి సంబంధించిన విషయంగా గ్రహించాలి. సప్తధాతువులతో (అన్నసారం) రసము, రక్తము, మాంసము, మేధస్సు (క్రోవ్య) అస్తి, మజ్జ, వీర్యము.)కూడినదే స్థూలశరీరం. ఇది జీవుండుండుటకు కొంపలాంటిది. జన్మజన్మకు నిది మారుతూ ఉంటుంది.

సూక్ష్మ శరీరము :

స్థూల శరీరమందు ఆయా స్థానాలలో జీవుని భోగసాధనాలైన ఇంద్రియాలన్నవి. పంచప్రాణాలున్నవి. ఈ ప్రాణేంద్రియ సంఘాతమే సూక్ష్మశరీరం అనబడుతుంది. ఇది మోక్ష పర్యంతం జీవునితో కలిసి ఉంటుంది. అనగా పంచజ్ఞానేంద్రియాలు, పంచ కర్మేంద్రియాలు, పంచ ప్రాణాలు, మనోబుద్ధులు - అను వదనెడు తత్త్వములతో నొప్పు ఈ సూక్ష్మ శరీరం జన్మ మరణాదులయందు జీవునితో ఉంటుందన్నమాట. దీనితో కూడియే జీవుడు జన్మ మెత్తుతూ ఉంటాడు. అనగా స్థూల దేహ ధారణ చేస్తూ ఉంటాడు. జీవుడు స్థూల శరీరాన్ని ధరించడం జన్మ అని, స్థూల శరీరాన్ని విడువడం మరణం అని అంటారు.

మనో బుద్ధు లనేవి అంతరింద్రియమైన అంతఃకరణముయొక్క దశాభేదములే. సూక్ష్మశరీరంలో ప్రధానాంగమైన ఈ అంతఃకరణమందు జీవుడు చేసిన పుణ్య పాపకర్మలయొక్క శుభాశుభ సంస్కారాలు ఫలమిచ్చు పర్యంతం ఉంటవి. ఫలమిచ్చిన తరువాతనే అని నశిస్తవి.

"అవశ్యమేవ భోక్తవ్యం కృతం కర్మ శుభాశుభం

నాభుక్తం క్షీయతే కర్మ కల్మషోఽపి శతై రపి" (భా. శాం. 240-8)

"నా భుక్తం క్షీయతే కర్మ" - అనగా ఫల మనుభవింపకుండా కర్మ నశింపదు.

కర్మఫలంగా లభించిన శరీరంలో ఇంద్రియాలు జీవునికి భోగ సాధనాలని చెప్పకొన్నాం. భోగం సుఖం కావచ్చు. దుఃఖం కావచ్చు. సుఖదుఃఖాలు రెండూ భోగం పేరుతో చెప్పబడుతూ ఉంటవి. ఈ సుఖదుఃఖాలు అనుభవించటానికి మాత్రమే ఇంద్రియాలు సాధనాలు కాదు. సుఖదుఃఖ రూప ఫలం లభించటానికి కారణాలయిన పుణ్య పాప కర్మలను ఆచరించడానికి కూడ నివే సాధనాలని గుర్తు పెట్టుకోవాలి. అంటే జీవులు ఇంద్రియాలతో పుణ్య పాపకర్మలాచరిస్తూ సుఖదుఃఖరూపఫలాలు అనుభవిస్తూ ఉంటా రన్నమాట. అందుకు స్థూలదేహం ఆధారం - ఆశ్రయం-గా ఉంటుంది. కాగా జీవులు స్థూల, సూక్ష్మశరీరాలతో పుణ్యపాప కర్మలాచరిస్తూ వానితోనే సుఖ దుఃఖరూప ఫలాలను అనుభవిస్తూ ఉంటారని తేలుతుంది. కాన

జీవులచరించు కర్మలకు ఫలంగా స్థూలసూక్ష్మ శరీరాలు రెండూ లభిస్తూ ఉంటాయని గ్రహించాలి.

జీవులు నానా-అనేకులు. కర్మ లాచరించుటలో వారు స్వతంత్రులు. స్థూల సూక్ష్మ శరీరాలతో వారు చేయుకర్మల వైవిధ్యాన్ని బట్టి వారికి లభించే స్థూలసూక్ష్మ శరీరాలలో కూడ వైవిధ్యం ఏర్పడుతుంది. అంటే యెవరి కర్మలకు తగిన శరీరం వారికి లభిస్తుంది. శరీరంలో అవయవ-ఇంద్రియ-లోపంకూడ కర్మఫలంగా ఏర్పడవచ్చు. అందువల్లనే కొందరు కుంటి, గ్రుడ్డి, మూగ వారుగా జన్మించడం చూస్తూ ఉన్నాం. ఎవరికి ఏ యింద్రియలోపంతో జన్మ లభిస్తుందో వారికి ఆ జన్మలో ఆ యింద్రియంతో కర్మాచరణంగాని, భోగానుభూతిగాని యుండదు. కర్మలు చేయడంలో స్వతంత్రులయినా జీవులు ఫలం పొందడంలో అస్వతంత్రులని మాత్రం గుర్తు పెట్టుకోవాలి. ఫలదాతృత్వం న్యాయకారి యగు పరమేశ్వరుని పని. అందువల్లనే అనిష్టఫలాలు కూడ జీవులనుభవిస్తూ ఉండటం చూస్తున్నాం.

కారణ శరీరము :

పైని చెప్పిన స్థూల సూక్ష్మ శరీరాలే కాక కారణ శరీరం అని మరొకటి మూడోది కలదు. అది ప్రకృతి రూపమగుటచే సర్వత్ర విభువై జీవులందరికి ఒక్కటిగానే ఉంటుంది. స్థూల సూక్ష్మ శరీరాలతో సంబంధం వీడి సుషుప్తావస్థయందు జీవుడు దానితో లగ్నమై యుంటాడు. అది కర్మఫలంగా లభించేది కాదు. ప్రకృతి రూపంలో జీవులందరికి సమానంగానే యుంటుంది. కనుక సుషుప్తావస్థలో దానియందు లగ్నమైయున్న జీవులందరికి నోకవిధమైన అనుభూతి యుంటుంది. జాగ్రత్ స్వప్నావస్థలలో స్థూల సూక్ష్మ శరీరాల ద్వారా కర్మ లాచరించిగాని, ఫలము లనుభవించిగాని అలసిపోయిన జీవులకు సుషుప్తావస్థలో స్థూలసూక్ష్మ శరీరాల సంబంధం తొలగి కారణశరీర సంబంధం ఏర్పడుటవలన విశ్రాంతి చేకూరుతుంది. అట సర్వవ్యాపక పరమాత్మ సంబంధం ఉండుటవలన జీవులు ఆనందం అనుభవిస్తూ ఉంటారు, అందువల్లనే నిద్రనుండి లేచినవారిని అడుగుచో నెల్ల రోక విధంగా 'హాయి' ననుభవించినటు సమాధానం చెప్పకుంటారు. ఈ హాయి - ఆనందం -

పరమేశ్వరుని సంబంధంతో కలిగినదే.

5. అవస్థా భేదములు

ఈ సందర్భంలో స్థూల సూక్ష్మ కారణ శరీరాల సంబంధవలన జీవుని కేర్పడు త్రివిధావస్థలను కూడ కొంతవరకు తెలుసుకొనుట అవసరం.

1. జాగ్రదవస్థ 2. స్వప్నావస్థ 3. సుషుప్త్యవస్థ - అని మూడవస్థలు శరీరానికి జీవునికి గల మూడు సంబంధములను తెలియజేస్తూ ఉంటవి.

జాగ్రదవస్థ :

జీవుడు పాపపుణ్యములకు కర్త ; సుఖదుఃఖములకు భోక్త యని పూర్వం తెలుసుకొనియున్నాం. ఇంద్రియాలు వానివాని విషయాలతోను, మనస్సు ఇంద్రియాలతోను, ఆ మనస్సుతో తాను సంయుక్తమై ప్రాణములను ప్రేరేపించి మంచి-చెడు కర్మలయందు లగ్నమైనపుడే జీవుడు బహిర్ముఖుడవుతూ ఉంటాడు. పగలు మేలుకొని యున్నప్పుడు జీవుడు బహిర్ముఖుడవుతూ ఉంటాడు. పగలు మేలుకొని యున్నప్పుడు ఇట్లు జీవుని ఇంద్రియాలు బయటి ప్రపంచంతో సంబంధం కలిగియుంటవి. దీనిని జాగ్రదవస్థ అని యంటారు.

స్వప్నావస్థ :

జాగ్రదవస్థలో చూచిన వస్తువులనే, అనుభవించిన విషయాలనే అనేక కల్పనలతో స్వప్నమున స్వయముగా చూచుచున్నట్లు, అనుభవించు చున్నట్లు జీవాత్మ జ్ఞప్తి చేసుకొంటూ ఉంటాడు. అప్పుడు నేత్రాదీంద్రియములు వెలుపలి వస్తువులతో సంబంధం కలిగియుండవు. దీనిని స్వప్నావస్థ యంటారు. జాగ్రదవస్థలో ఇంద్రియార్థ సంబంధంతో అనుభవించిన జ్ఞానమే యిందు స్మృతి రూపంలో అనుభవింపబడుతుంది.

"స్మృతి రేషా స్వప్న దర్శనం "

స్వప్న మనగా జాగ్రదవస్థలోని అనుభూతిని స్మరించుకొనుటయే - అని శంకర భగవత్పాదుల వచనం.

సుషుప్తవస్థ :

జాగ్రదవస్థలో ఇంద్రియ నాడులు పనిచేసి అలసిపోవుట జరుగుతుంది.

అలసట కలిగినప్పుడు జీవునికి విశ్రాంతి అవసర మౌతుంది. అందువలన అప్పుడు జీవుడు మనస్సును ప్రేరేపించుటగాని, మనస్సు ఇంద్రియములతో కలియుటగాని, ఆ ఇంద్రియాలు విషయాలతో సంబంధించుట గాని జరుగదు. అంతట మనస్సు బాహ్యవృత్తి రహితమై ద్రష్టుస్థానంలో ఉంటుంది. జీవుడు కారణశరీరంలో ఉండి విశ్రాంతి ననుభవిస్తాడు. దీనినే సుషుప్తి-అవస్థ యంటారు.

శరీరేంద్రియ సంఘాతంతో ప్రసిద్ధ సంబంధం గల జీవులకు ఈ మూడవస్థలు ఉంటాయి. స్వప్నం జాగ్రత్తుకు స్పృతి రూపమే గనుక వానిరెంటి నొకటిగా భావించినచో జాగ్రత్తు, సుషుప్తి - అని రెండే ముఖ్యంగా చెప్పదగ్గ అవస్థలు. ఇందు ఒకేఅవస్థలో జీవులుండటం జరుగదు. అంటే కేవలం జాగ్రవస్థలోగాని, కేవలం సుషుప్త్యవస్థలో గాని జీవులుండడం జరుగ దన్న మాట. జాగ్రదవస్థలో అలసినవారికే సుప్తావస్థలో విశ్రాంతి అవసర మౌతుంది. కాన జాగ్రత్తు లేనివారికి సుప్తావస్థతో పనియే యుండదని యీ సందర్భంలో గుర్తుంచుకోవాలి.

ప్రపంచం స్థావర జంగమాత్మకం. కాన శరీరములో స్థావరము లేవో? జంగమము లేవో యిటుపైన తెలుసుకో వలసి యున్నది.

6. స్థావర జంగమములు

స్థావరము=కదలనిది, జంగమము=కదలేది, అని పూర్వం చెప్పుకొన్నాం. స్థావరము, స్థాణువు, అచరము - ఇవి పర్యాయపదములు. జంగమము, చరము పర్యాయపదములు. లోకంలో వదార్థాలన్నీ స్థావరములు, జంగమములు అని రెండు రకాలుగా ఉంటవి.

"సూర్య ఆత్మా జగత స్తస్థష శ్చ స్వాహ" (యజు. 7-42)

చరాచర జగత్తునకు ఆత్మ సూర్యుడు. అని వేదంకూడ 'చరాచర జగత్తు' అని వాడుచున్నది. అయితే యీ జగత్తులో చరము లేవో, అచరము లేవో? మనం ఇప్పుడు తెలుసుకోవాలి.

మనుష్య, పశు, పక్ష్యాదులు చరములుగా కన్పిస్తున్నవి. తరు, గుల్మ, లతాదులు అచరములుగా నున్నట్లు చూస్తున్నాం. జీవులు జ్ఞాన గుణం గల

చేతన పదార్థములని, జీవులకు భోగాయతనం గాను, భోగసాధనాలుగాను, ఉండే ప్రాకృతికమైన శరీరేంద్రియ సంఘాతంగాని, భోగ్య పదార్థ జాతం గాని జడం అని చెప్పతూ ఉంటాం. జ్ఞానం గల చేతన పదార్థం కదలుటకు ప్రయత్నిస్తుంది. కదలుటకు వీలయిన సాధనాలు - కరచరణా దీంద్రియాలు - దాని కున్నవి. మరియు జ్ఞానం లేని జడపదార్థములను అదివాడుకొంటుంది. ఇక జడపదార్థమో చేతనులయిన జీవులకు భోగ్యంగా, భోగసాధనంగా, భోగాయతనంగా ఉపయోగపడుతుంది. దీనినిబట్టి మనుష్య పశు పక్ష్యాది జంగమ పదార్థాలలో బాహ్య శరీరేంద్రియాలు జడములని, ఆభ్యంతర జీవులు చేతనులని తెలుస్తుంది. జడ చేతన మిశ్రితమైన ఈ ప్రపంచంలో - సృష్టిలో (జడ) శరీరాలు లేకుండ కేవల చేతన జీవులుండుటకు వీలులేదు. కర్మఫలంగా శరీరధారణ చేసిన జీవులే సృష్టిలోనికి వస్తుంటారు. ముక్తజీవులు రారు.

మరియు ఆకారాదులు చేతన గుణాలు కావు ; ప్రాకృతికములగు జడపదార్థముల గుణాలు. కాన చేతన పదార్థం ప్రత్యక్షం కాదు. ఉపాధుల (శరీరముల) ద్వారా వ్యక్తమయ్యే జ్ఞాన ప్రయత్నాది గుణాలను బట్టి అనుమాన ప్రమాణంతో చేతన పదార్థం (జీవాత్మ) గ్రహింపబడుతుంది.

మనుష్యాది శరీరాలలో గమనాది క్రియలకు సాధనాలయిన యింద్రియా లుంటవి. కర్త లయిన జీవు లుంటారు. క్రియ ఉన్నచోట కర్త ఉండకత్తుదు. కనుక వానిలో (మనుష్యాది శరీరాలలో) గమనం - జీవధర్మం కనబడుతుంది. గమనం - జంగమత్వం - ప్రత్యక్షం కాని జీవుని ధర్మమే అయినా ప్రత్యక్షమగు జడశరీరమందు కనబడుటవలన జడశరీరమునే జంగమముగా వ్యవహరించడం జరుగుతున్నది. కాన మనుష్య పశుపక్ష్యాది జడ శరీరాలు జంగమములుగా వ్యవహరింపబడుతూ ఉంటవి.

ఈ జంగమ శరీరాలు జీవులకు కర్మఫలంగా లభిస్తూంటాయి. అని తెలుతుంది. అయితే స్థావరశరీరాలు కూడ లభిస్తుంటాయా ? లేదా ? అను ప్రశ్న కలుగవచ్చు.

చూడండి : జంగమ పదార్థాలను - శరీరాలను - మనం చూస్తున్నాం. గదా! వానిలో నున్న జీవులు ఇంద్రియాలద్వారా కర్మ లాచరించడం, ఫలము

లనుభవించడం కనబడుతుంది. దీనినిబట్టి పాదాదికర్మేంద్రియాలను గమనాది క్రియలకు జీవులు పయోగించుకొంటూ ఉంటారని తెలుస్తుంది. కాన జంగమ శరీరాలు జీవులకు లభిస్తుంటాయి అనడంలో సందేహం లేదు. అంటే జంగమ శరీరాలలో జీవులు తప్పకుండా ఉంటారని బోధపడుతుంది. పోతే ఇక స్థావర శరీరాలు జీవులకు లభిస్తాయా, లేదా ? అనేదే ప్రశ్న. దీనినే మరొక విధంగా చెప్పితే స్థావర శరీరాలలో జీవులుంటారా, లేదా ? అని ప్రశ్నించినట్లు అవుతుంది.

భూమిని భేదించి జనించు నంకురారులును - ఉద్భిజ్జములును - శరీరములని పూర్వము శరీరభేదములను దెలుపునప్పుడు వైశేషిక దర్శనము ననుసరించి చెప్పబడినది. అంతేగాదు. వేదాంతాది దర్శనములును (3-1-20) ఛాందోగ్యాది ఉపనిషత్తులును (6-3-1) శరీరభేదములను వర్ణించునప్పుడు ఉద్భిజ్జములను (వృక్షములను) కూడ పేర్కొనుట చూస్తున్నాం. జీవులకు కర్మఫలంగా లభించునవే శరీరములు.

అయితే వాని యందలి జీవులలో (ఆశరీరములు భోగాయతనము లని చెప్పదగిన) సుఖదుఃఖానుభూతి (బాహ్య జ్ఞానము) గోచరము కానందున నవి శరీరము లెట్లగును ? అని సందేహం కలుగుతుంది. నిజమే కాని

"న బాహ్య బుద్ధినియమో వృక్ష గుల్మ లతేషధి

వనస్పతి తృణ వీరు ధాదీనా మపి భోక్తృభోగా

యతనత్వం పూర్వవత్" (సాం. ద. 5-121)

(పూర్వవత్) జరాయుజాదులకు వలెనే (వృక్ష.. మపి) వృక్షాదులకును (భోక్తృభోగాయతనత్వం) భోక్తృ శరీరత్వము కలదు. (న బాహ్యబుద్ధినియమః) బాహ్యేంద్రియ జన్య జ్ఞానమే శరీరనియామక మనునియమము లేదు. కాన వృక్షాదులును శరీరములే. అని సాంఖ్య దర్శనము చెప్పుచున్నది.

పుష్పించి కాయలు కాచు మామిడి మున్నగునవి వృక్షములు, పాదలవలె నల్లుకొని యుండునవి గుల్మలతలు. ఒక్కమాటు ఫలించినశించు వరి మున్నగు సస్యములు ఓషధులు. పుష్పింపకయే కాయలు కాచు పనస మున్నగు వృక్షములు వనస్పతులు. గరిక మున్నగునవి తృణములు. అనేకశాఖలు కలిగి యంతట నలముకొను తీగలు వీరుధములు. ఇవి

యన్నియు శరీరములే. యని సాంఖ్యసూత్రాభిప్రాయము.

అయితే వృక్షాదులును శరీరములే యనుటకు మరి యితర ప్రమాణము లేమైన నున్నవా? అంటే ! ఉన్నవి.

1. "యోని మన్యే ప్రపద్యంతే శరీరత్యాయ దేహినః :

స్థాణు మన్యే z నునయంతి యథాకర్మ యథాశ్రుతమ్" (కఠ. 5-7)

మానవులై జన్మించియు బ్రహ్మమును తెలుసుకొనక అల్పజ్ఞులై ఫలము లభిలషిస్తూ నానావిధ కర్మలొనర్చి మరణించువారు మరణానంతరమున వారొనర్చిన కర్మల ఫలము ననుభవించుటకు తగిన దేహములను ధరించుటకై భిన్నభిన్న యోనులను పొందుదురు. కొందరు స్థావరము నాశ్రయింతురు.

2. "అన్య యదేకాం శాఖాం జీవో జహో త్యథ సా శుష్కతి" (ఛాం. 6-11-2)

"జీవు డొకశాఖను విడిచినపు డది యెండి పోవును.

3. "శరీరజైః కర్మదోషై ర్వాతి స్థావర తాం నరః. (మను. 12-9)

శరీరంతో దుష్కర్మ లొనర్చినవారికి స్థావర జన్మ లభించును.

4. "స్థావరాః కృమికీటాశ్చ మత్స్యాః సర్వాశ్చ కచ్చపాః

పశవశ్చ మృగాశ్చైవ జఘన్యా తామసీ గతిః" (మ. 12-42)

మిక్కిలి తమోగుణము కలవారు స్థావర వృక్షాది జన్మములను, కృమి, కీట, మత్స్య, సర్ప, కచ్చప, పశు, మృగముల జన్మములను పొందుదురు.

(స.ప్ర. 9 ఉల్లా.)

5. "ఆపోవా గచ్చ యది తత్ర తే హిత

మోషధీమ ప్రతితిష్ఠా శరీరైః." (అథ. 18-2-7- ఋ, 10-16-3)

జలయోనులజేరుము. లేదా కర్మఫలము ననుసరించి ఓషధీయోనుల బ్రవేశింపుము.

పై శ్రుతి, స్మృతి ప్రమాణములను బట్టి కర్మ ఫలంగా స్థావర శరీరాలు కూడ జీవులకు లభిస్తుంటాయని విదిత మౌతుంది. అందులో సందేహం లేదు అయితే స్థావర శరీరాలలో జీవులకు భోగం ఎలా ఉంటుంది ? అని మాత్రం

తెలుసుకొనవలసి యున్నది.

"పంచాయవ యోగా త్పుఖనంవిత్తిః" (సాం. ద. 5-27)

'పంచేంద్రియములకు పంచ విషయములతో సంబంధం కలుగునప్పుడే జీవులకు సుఖమో దుఃఖమో కలుగుతుంటుంది. చెవిటివానికి శబ్దజ్ఞానం గాని, అంధునకు రూపజ్ఞానంగాని, పక్షవాతరోగికి స్పర్శ జ్ఞానం గాని, పీనసరోగికి గంధజ్ఞానంగాని కలుగనేర నటలే స్థావర శరీరములు గల జీవులకును సుఖ దుఃఖములు కలుగనేరవు. చూడండి : మనుజుని జీవము సుమప్తి దశయం దుండునపు డాజీవికి సుఖదుఃఖము లేవియు కలుగవు. ఎందులకన-జీవము శరీరములోవల నుండును గాని దానికప్పుడు బాహ్యవయవములతో సంబంధ ముండక పోవుటవలన సుఖదుఃఖములు కలుగవు. అట్లే మూర్ఛిత దశలో నున్న స్థావర శరీర జీవులకును సుఖదుఃఖములు కలుగనేర వనుట సుస్పష్టము.'

ఇవి మహర్షి దయానంద సరస్వతి తన సత్యార్థ ప్రకాశము ద్వాదశ సముల్లాసంలో వ్రాసిన మాటలు.

భోగ సాధనాలు ఇంద్రియాలే గదా ! అవి లేనప్పుడు లేదా అవి పనిచేయనప్పుడు భోగం ఎలా ఉంటుంది. స్థావరములలో జీవులున్నను ప్రసిద్ధంగా విషయసంబంధం గల ఇంద్రియములు లేనందున నట భోగం ఉండదు. మూర్ఛితావస్థలో జీవు లాస్థావర శరీరములందు ఉంటారు. ఈ విషయం ముందు వివరింపబడుతుంది.

కాగా కర్మఫలంగా స్థావర శరీరాలుకూడ జీవులకు లభిస్తుంటాయని తెలుతున్నది. అంటే స్థావర పదార్థాలలో - శరీరాలలో కూడ జీవు లుంటారని గ్రహించాలి.

అయితే వృక్షాది జడశరీరములు సజీవము లయినా వానిలో గమనాది జీవ ధర్మములు-లక్షణములు-ప్రత్యక్షం కానందున నవి స్థావరములు గానే వ్యవహరింపబడతాయి. ఏ శరీరాలలో జీవులు సర్వావయవములతో విద్యమానమై యుంటారో ఆ శరీరాలలో చేతన ధర్మాలయిన జ్ఞాన ప్రయత్నాలు వ్యక్తమవుతూ ఉంటాయి. అందువలన వానిని జంగమములని వ్యవహరిస్తారు.

ఏ శరీరాలలో జీవులు మూర్ఛిత దశయందుంటారో అట్టి శరీరాలలో జ్ఞాన ప్రయత్నాది చేతన ధర్మాలు వ్యక్తం కాక జడలక్షణం కనిపిస్తాఉంటుంది. అందువలన నీ స్థావరములను ఇతర జడపదార్థములవలె జడములుగానే వ్యవహరిస్తారు. స్థావరత్వం జడలక్షణం. కాబట్టి స్థావరజంగమము లనునవి జడ చేతనములకు పర్యాయపదములుగా వాడబడుతూ ఉంటాయని గ్రహించాలి.

చూడండి : మహర్షి దయానంద సరస్వతి తన సత్యార్థ ప్రకాశం పదుమూడవ సముల్లాసంలో "వృక్షము జడపదార్థముగదా ? ఎండి పోవునట్లు శపించుట కావృక్ష మేమి యపరాధంచేసినది?" అని స్థావర మైన వృక్షమును జడముగా పేర్కొన్నారు. మరి అందులో జీవుడు లేడా? అంటే; ఉన్నాడు. కాని మూర్ఛితదశలో నున్నాడు. కాన చేతన ధర్మం అట వ్యక్తం కానేరదు. అందువలన నాస్థావరవృక్షమును జడంగా పేర్కొనడం జరిగింది.

ప్రశ్న : అయితే చెట్లలో జీవులున్నట్లు మహర్షి అంగీకరించునా?

ఉత్త : తప్పక అంగీకరించును. ఇంతకు ముందే కర్మఫలంగా జీవులకు స్థావరశరీరాలుకూడ లభిస్తుంటాయని మనుస్మృతి శ్లోకములు ప్రమాణంగా చూపబడినవిగదా ! సత్యాది గుణములచే నే యే జన్మలు జీవులకు లభించునో తెలుపుచు మహర్షి సత్యార్థప్రకాశం తొమ్మిదవ సముల్లాసంలో ప్రమాణంగా ఇచ్చిన శ్లోకములే అవి. ఇంత యేల ?

"అపో వా గచ్ఛ యది తత్ర తే హిత మోషదీమ

ప్రతితిష్ఠా శరీరైః" -

అనగా జలయోనులు జేరుము. లేదా కర్మఫలము ననుసరించి ఓషధి యోనుల బ్రవేశింపుము. అను వేదమంత్రమును మహర్షి సంస్కారవిధి యను గ్రంథంలో అంత్యేష్టి సంస్కారమునందు చేర్చినారు. చెట్లలో జీవుడు లేనిచో అంత్యేష్టి సంస్కారమున నీ మంత్రమును చేర్చుటలో నర్థము లేదు.

కాన మహర్షి యంగీకరించునా ? అన్న ప్రశ్నయే లేదు. మరియు .

(1) మహర్షి తన సత్యార్థ ప్రకాశం అష్టమ సముల్లాసంలో - "ఈశ్వరు డెన్నియో జీవులకు మనుష్యజన్మము, ఎన్నియో జీవులకు సింహాది క్రూర

మృగముల జన్మము, ఎన్నియో జీవులకు జంక, ఆవు మొదలగు పశువుల జన్మము, ఎన్నియో జీవులకు వృక్షాదులయు కృమి కీట పతంగాదులయు జన్మము లిచ్చియున్నాడు. దీనిచే పరమాత్మయందు పక్షపాతము సంభవించుచున్నది." అనుచు ప్రశ్నింపజేయునప్పుడు వృక్షమును అన్య జీవధారులలో పరిగణిస్తూ వృక్షాదులలో జీవులున్నట్లు స్పష్టపరచినారు.

(2) సత్యార్థ ప్రకాశం పదునొకండవ సముల్లాసంలో బ్రహ్మసమాజ విషయమును పరామర్శించు సందర్భమున మహర్షి-"జాతి భేదమీశ్వరకృతమా? మనుష్య కృతమా?" ను ప్రశ్నకు సమాధానంగా - "మనుష్య, పశు, పక్షి, వృక్ష, జలజంత్యాది జాతులు పరమేశ్వరకృతములు. పశువులలో ఆవు, గుఱ్ఱము, ఏనుగు మొదలగు జాతి భేదములును, వృక్షములలోమేడి, మట్టి, చింత మొదలగు జాతి భేదములును, పక్షులలో హంస, కాకి, కొంగ మొదలగు జాతి భేదములును, జలజంతువులలో చేపలు, మొసళ్ళు మొదలగు జాతి భేదములును ఈశ్వరకృతములు." - అని చెప్పడం జరిగినది.

ఇట జీవధారి యోనుల యొక్క జాతులు వర్ణింపబడినవి. వానిలో మనుష్య, పశు, పక్ష్యాదులతో పాటు వృక్షములవర్ణన చేయబడినది. దీనిని బట్టి స్వామిజీ పశు, పక్ష్యాదులవలెనే వృక్షములను కూడ జీవధారులుగా తలంచినట్లు స్పష్టమగుచునే యున్నది.

(3) "ఇమం జీవేభ్యః పరిధిం దధామి" (య. 35-15)

అను యజుర్వేద మంత్రంలోని 'జీవేభ్యః' అను పదానికి 'ప్రాణ ధారకేభ్యః, స్థావర శరీరేభ్యశ్చ' అనగా ప్రాణధారణ చేసినట్టి, మరియు స్థావరశరీరము గలిగినట్టియు జీవులు - అని స్వామీజీ అర్థం వివరించారు. ఇట 'జీవేభ్యః' పదమునకు వృక్షములందలి జీవులను కూడ స్వామీజీ గ్రహించినట్లు కనబడుచున్నది.

(4) "సంమాగ్నై

విద్యు ర్మే అస్య దేవా. (ఋ. 1-23-24)

అను ఋజుత్రి భాష్యమున - 'మే=మమ జీవస్య, అస్య=

మనుష్య, పశు, వృక్షాదిస్థస్య- అనగా నా జీవుడు అంటే మనుష్య, పశు, వృక్షాదులలో నుండు జీవుడు - ' అను మాటలు వ్రాసిరి. కాన,

వృక్షాది స్థావరములలో జీవులున్నట్లు స్వామీజీ అంగీకరించెనుటకు ఇంతకంటే ఏమి ప్రమాణం కావాలి ?

ఇంకా యీ విషయంలో జీవహింసా ప్రకరణమున చూపబడు మరికొన్ని ఉదాహరణములను పాఠకు లట గ్రహింపగలరు. (ప్రకృత మనునరామః)

ఈ ప్రకరణంలో స్థావర జంగమ శరీరాలను గురించి కొంతవరకు తెలుసుకొన్నాం. ఇక 'శరీరములు-కర్మాధికారము' అను విషయాన్ని గురించి తరువాత ప్రకరణంలో పరిశీలింతము.

7. శరీరములు - కర్మాధికారము

వృక్షాది స్థావరములు శరీరము లయినచో వానికి కర్మాధికారం ఉండదు గదా ! అందలి జీవులకు తరణోపాయ మేమి ? అని ఒక చిన్న సందేహం నశ్శాల దృష్టిలో కొందరికి కలుగవచ్చు. కాని యింతకు ముందే భాగాయతనములు లేదా చేష్టేంద్రియార్థా శ్రయములు నగు జంగమ దేహాల వలె గాక ఈ స్థావర దేహాలు జీవులకు ఆశ్రయాలు (గృహాలు)గా మాత్రమే యుండునని కఠోపనిషత్ప్రమాణంతో - ఉదాహరణంతో చెప్పియున్నాం. దానిని బట్టి స్థావర శరీరాలకు కర్మాధికారం లేదని, అవి భోగదేహాలు మాత్రమే అని బోధపడుతుంది. మరియు -

“న దేహమాత్రతః కర్మాధికారితా వైశిష్ట్య శ్రుతేః” (సాం. ద. 5-123)

“విశిష్టమైన మనుష్య శరీరధారికే కర్మాధికార మున్నట్లు శ్రుతి చెప్పుచున్నందున దేహము లయినంత మాత్రమున వృక్షాది శరీరములు ధరించిన జీవులకు కర్మల ననుష్ఠించు యోగ్యత లేదు.” అని సాంఖ్యదర్శనము చెప్పుచున్నది.

ప్రశ్న : ఇట్టి భేదమేల ?

ఉత్త : కర్మఫలంగా లభించే, లోకంలోని యెల్లరి దేహాలు ఉపభోగదేహాలే యైనా గుణ ప్రధాన భావంచే కొందరిదేహాలు కర్మదేహాలని, మరికొందరి దేహాలు ఉపభోగదేహాలని, ఇంక కొందరివి ఉభయదేహాలనియు

మూడు విధాలుగా వ్యవస్థ చేయబడినట్లు -

“త్రిధా త్రయాణాం వ్యవస్థా కర్మ దేహో పభోగ
దేహోభయదేహః” (సాం. ద. 5-124)

అను సూత్రం ద్వారా కపిల మహర్షి తన సాంఖ్య దర్శనంలో తెలిపియున్నాడు. కాబట్టి ఆ వ్యవస్థను ఈ క్రిందివిధంగా గ్రహించాలి.

(1) ముక్త్యనంతరం సృష్ట్యారంభంలో ఈశ్వర సంకల్పం వలన జన్మకు వచ్చిన దేవ ఋషులకు పూర్వజన్మ కర్మఫలభోగ ముండదు. నూతనంగా కర్మల నాచరించుటకే వారి కీ అయోనిజ జన్మ లభించినది. కాన వారి దేహాలు కర్మ దేహాలు అనబడుతవి. ఆ సనకాదిదేవఋషులను కర్మ యోనులు అంటారు.

(2) పశు పక్షి వృక్షాదులు శరీరాలు భోగదేహాలు అనబడుతవి. ప్రారబ్ధకర్మల ఫల మనుభవించుటయే ఈ దేహాలలో జరుగుపని. క్రొత్త కర్మల కిట అవకాశం లేదు. కాన ఈ పశ్వాదులను భోగయోనులు అంటారు.

(3) మనుష్యుల దేహాలు ఉభయదేహాలు. ప్రారబ్ధ కర్మఫల మనుభవించుచు క్రొత్తగ పుణ్యపాపకర్మల నాచరించు యోగ్యత మనుష్యులకు గలదు. ఏలయన - సృరణ శక్తి గల బుద్ధి, వివేకము మనుష్యులకే గలదు. జ్ఞానభోధకమగు శాస్త్రం మనుష్యులకొకే వ్రాయబడినది. “హృద్యపేక్షయా తు మనుష్యాధికారత్వాత్” (బ్ర. సూ. 1-3-25) అను వ్యాససూత్రము ఈ విషయమునే బోధించుచున్నది. కాన మనుష్యదేహాలు ఉభయ దేహాలు (కర్మదేహాలు, భోగదేహాలు) అనబడుతవి. అనగా మనుష్యులు ఉభయ యోనులు అన్నమాట.

కర్మఫలంగా దేహం ధరించిన జీవులందరిలో మానవులు ఉత్తములు. మానవేతర ప్రాణులన్నియు భోగయోనులే. మానవులు మాత్రం ఉభయయోనులు. వీరికి బుద్ధి యున్నది. శాస్త్ర సహాయంతో జ్ఞానం పెంచు కొంటారు. ఉత్తమ కర్మల నాచరించి ఐహికాముష్మిక - అభ్యుదయం పొంద గలరు. జ్ఞాన సంపాదనమున ముక్తి సాధింపగలరు. కనుకనే ‘జంతూనాం నరజన్మ దుర్లభం’ అని మానవజన్మ లభించడం పెద్ద అదృష్ట ఫలంగా చెప్పు

తుంటారు.

ఇట్లు వ్యక్తాది స్థావరములు భోగయోను లగుటచే వానికి కర్మాధికారం లేదని గ్రహించాలి

ఇక్కడ మరొక సందేహం రావచ్చు. ఏమన - "స్థావర దేహము లందు అత్యంత మూర్ఛిత దశలో జీవు లుంటారని, సుఖదుఃఖానుభూతి యుండదని చెప్పారు గదా ! అయినప్పుడు స్థావరములు భోగదేహాలు ఎట్లగును"?-అని.

నిజమే. ఇట భోగదేహ లనుటలో కర్మాధికారం లేని దేహాలని తెలపుటయే ముఖ్యోద్దేశ్యం. స్థావరశరీరాలలో క్రొత్తగ కర్మ లాచరించి ఐహిక - ఆముష్మిక భోగములు, నిశ్చేయసము సంపాదించుకోటానికి సాధనము లయిన బాహ్యేంద్రియములు లేవు. అంతరింద్రియమైన మనస్సు మూర్ఛారోగగ్రస్త మైనది. కాన అందలి జీవులు ఎందుకు కొరగాని అనగా అభ్యుదయ సంపాదనకు పనికిరాని జీవితం గడుపుతూ ఉంటారు. అదొక మహాపాపఫలం. దానిని బట్టియే స్థావరదేహం భోగదేహమేగాని కర్మదేహం గాదని పేర్కొనడం జరిగింది.

ఇంతవరకు చేతనమైన జీవుని గురించి, జీవునికి కర్మఫలంగా లభించే అచేతనము (జడము) లైన శరీరాలను గురించి వివరంగా తెలుసుకొన్నాం. ఇక నిప్పుడు జీవహింసను గురించి తెలుసుకుంటాం.

8. జీవహింస

పుణ్యపాప కర్మ లాచరించటానికి మనుష్యులకు మూడు రకాల సాధనాలు ఉన్నవి. ఒకటి మనస్సు, రెండు వాక్కు, మూడు కాయము-శరీరము. ఈ మూటిని త్రికరణము లంటారు. కరణమనగా సాధనం. వీటితోనే మానవుడు ఇతర ప్రాణులకు మేలుకాని కీడుకాని చేస్తూ ఉంటాడు. మానసిక సంకల్పాలతో నితరులకు శుభాశుభము లాశిస్తాడు. మాటలతో దూషణభూషణ లొనరిస్తాడు. శారీరిక కర్మలతో ఉపకారాపకారములు చేస్తాడు.

ఈ త్రికరణములతో నితర ప్రాణులకు చేయు పీడ-బాధ-దుఃఖమునే హింస యంటారు. ఈ హింస జ్ఞానంగల చేతనపదార్థాలకు సంబంధించినది. జడపదార్థములలో జ్ఞానం ఉండదు. కాబట్టి వానికి సుఖదుఃఖలుండవు. శరీర

ధారులైన జీవులే సుఖదుఃఖాలు అనుభవిస్తూ ఉంటారు. కాన జీవులకు చేయు హింసనే జీవహింస అంటారు. జడపదార్థాల విషయంలో ఈ హింసా ప్రసక్తి ఉండదు. అవి జీవులకు భోగాయతనములుగా, భోగసాధనములుగా, భోగ్యపదార్థములుగా నేర్పడినవే.

జీవులు లోకంలో స్థావర జంగమ శరీరాలు రెండూ ధరిస్తుంటారని పూర్వం చెప్పకొన్నాం. ఇంద్రియార్థ సంబంధం ప్రసిద్ధంగా ఉన్న శరీరాలలోనే జీవులకు సుఖదుఃఖానుభూతి ఉంటుందనియు చెప్పకొన్నాం. కనుక భోగసాధనాలయిన ఇంద్రియాలకు భోగ్యవిషయాలయిన పదార్థాలకు ప్రసిద్ధ సంబంధంలేని స్థావరశరీరాలలో - మూర్ఛితదశలో నున్న జీవులకు సుఖదుఃఖానుభూతి ఉండదని పాఠకులు గ్రహించియే ఉంటారు.

జంగమము లయిన మనుష్య, పశు, పక్షి, కృమి, కీటకాదులలో జ్ఞానం చూస్తుంటాం. ఈ జీవుల స్వేచ్ఛా ప్రవృత్తికి ఆటంకం కలిగినప్పుడు తప్పుకోటానికి అవి చేయు ప్రయత్నం కన్పిస్తుంది గదా ? పురుగు నేలపై ప్రాకునపుడు పుల్ల నొకదాని నడ్డు పెట్టినచో నది తప్పుకొని వెళ్ళుతుంది. కష్టంనుండి తప్పుకోటాని కాజీవి చేయు ప్రయత్నమే యది. అందువల్ల నట్టి జంగమ శరీరాలలో కన్పించు జ్ఞాన ప్రయత్నాది గుణాలను బట్టి జీవుల నట గ్రహింపగలం. కావున వానికి కలిగించుపీడ హింసయే అవుతుంది.

ఇక స్థావర శరీరాలలో ఉన్న జీవులయొక్క లక్షణాలను అంత సులభంగా తెలుసుకోజాలం. అయినా ఆ శరీరాలలో జీవులు అత్యంత మూర్ఛితదశలో ఉంటారని చెప్పకొన్నాం. అట ఇంద్రియములకు ఇంద్రియార్థములకు ప్రసిద్ధమైన సంబంధం కానరాదు. కనుక నా జీవులకు కష్టసుఖాలు ఉండదు.

డాక్టరు మత్తుపెట్టి శస్త్ర చికిత్స చేయునప్పుడు రోగికి బాధ తెలియదు. గ్రుడ్డి వానికి రూపజ్ఞానం ఉండదు. చెవిటివానికి శబ్దజ్ఞానం ఉండదు. అందువల్ల వారికి (క్రమముగా) కత్తిస్పర్శవల్లగాని, రూపదర్శనంవల్లగాని, శబ్దశ్రవణంవల్లగాని కలుగవలసిన సుఖదుఃఖాలు కలుగవు బాహ్య విషయేంద్రియ సంబంధం లేకపోవుటయే దానికి కారణం. అట్లే స్థావర శరీర

ధారు లయిన జీవుల స్థితియు నుండును. కాన వాని విషయంలో జడ పదార్థములందు వలె హింసాప్రసక్తి కలుగదు.

దీనిని బట్టి తరు, గుల్మ, లతా, కందమూలాది స్థావర శరీరములందు అత్యంత మూర్ఛితదశలో జీవులుంటారు ; కనుక వానిని ఛేదించునప్పుడు అందలి జీవులకు బాధ-హింస-కలగదని తేలుచున్నది. ఈ విషయంలో మహర్షి దయానంద సరస్వతి తన సత్యార్థ ప్రకాశంలో చెప్పిన మాటలను గ్రహించడం అవసరం.

వైశేషిక దర్శన ప్రమాణంతో స్థల, జల, తేజో, వాయు కాయము లుంటాయని పూర్వం చెప్పుకొని యున్నాం. ఏ జీవులు సర్వావయవాలతో విద్యమానమై ఉంటాయో వానికే సుఖదుఃఖాలు కలుగుతూ ఉంటాయనియు తెలుసుకొన్నాం.

"పంచవయవ యోగా త్పుఖ సంవిత్తిః" (సాం. ధ. 5-27)

అనగా పంచేంద్రియములకు పంచవిషయములతో సంబంధ మున్నప్పుడే జీవులకు సుఖదుఃఖాలు కలుగుతూ ఉంటాయి - అని వివరించే సందర్భంలో దయానంద మహర్షి -

(1) "మనుజుని జీవము సుషుప్తిదశయం దుండునపుడు ఆ జీవికి సుఖదుఃఖము లేవియు కలుగవు. ఎందుల కన : జీవము శరీరము లోపల నుండును. కాని దాని కప్పుడు బాహ్యవయవములతో నబంధ ముండకపోవుటవలన సుఖదుఃఖములు కలుగవు. వైద్యులు మత్తుపెట్టి శరీరావయవముల గోయుచున్నప్పుడు రోగికి దుఃఖ మేమియు విధితము కాదు. అటులే వాయు కాయ జీవులకును, లేక అన్య స్థావర శరీరములుగల జీవులకును సుఖదుఃఖము లెన్నటికిని కలుగనేరవు. ఎట్లన : మూర్ఛిత దశలో నున్న జీవులకు సుఖదుఃఖములు కలుగనట్లే అంత్యంత మూర్ఛితదశలో ఉన్న నీ వాయుకాయాది జీవులకును సుఖదుఃఖములు కలుగనేరవనుట స్పష్టము." (స.ప్ర. 12 సము)

(2) "పచ్చని కొమ్మలను తినుటవలన జీవములు చచ్చునవి వానికి పీడ కలుగునని ఏల భావించుచున్నారు? పీడ కలుగుచున్నటు ప్రత్యేకముగ

గోచర మగుటలేదు. ప్రత్యక్షమే కానపుడు అనుమానాది ప్రమాణములు ఘటిల్లనేరవు”.

(3) ”అంతముగల గృహములందనంత జీవము లెట్లుండగలవు? కందమూలము లంతయు గలవై యుండుట మనము చూచుచున్నపుడు వాని యందలి జీవముల కంత మెందులకు లేక పోవును?” (స.ప్ర.12 సము)

(4) ”జలకాయ జీవులకు పై చెప్పబడినట్లు సుఖదుఃఖములు కలుగనేరవు.” (స.ప్ర. 12స.)

(5) ”జల స్థల వాయువు లందలి స్థావర శరీరములలో అత్యంత మూర్ఛిత దశయం దుండు జీవులకు దుఃఖముకాని సుఖముకాని యెన్నటి కిని కలుగ నేరదనుట స్పష్టము (స. ప్ర. 12స.)

అని దయానంద మహర్షి సత్కార్య ప్రకాశంలో వ్రాసియున్నారు. దీనిని బట్టి జల, స్థల, వాయువు లందలి స్థావర శరీరాలలో జీవులు అత్యంత మూర్ఛిత దశయం దుంటారని, వారికి సుఖదుఃఖాలు ఉండవని మహర్షి యభిప్రాయంగా దెలియుచున్నది.

మరియు కందమూలాది స్థావరశరీరాలు గృహములతో పోల్చబడినవి. దీనివలన గృహం వేరు, గృహంలోని ప్రాణి వేరు ; అగుటచే గృహమునకు నష్టం కలిగినను అందలి ప్రాణికి బాధ-కష్టం-కలుగనట్లే కందమూలాదులలోని జీవులకు కందమూలాదుల చేదనంవలన ఏలాంటి బాధ కలుగదని సూచింపబడినది. అందువలన భోగాయతనములు లేదా చేష్టేంద్రియార్థాశ్రయములు నగు జంగమ శరీరాలవలె గాక ఈ స్థావరశరీరాలు జీవులకు ఆశ్రయాలుగా-ఆధారాలుగా-మాత్రమే యుండునని బోధపడుతుంది. కరోపనిషత్తులో కూడ నీ యభిప్రాయమే ”స్థాణు మన్యే z ను సంయంతి-అనగా కొందరు స్థాణువుల నాశ్రయింతురు.” అను వాక్యం ద్వారా చెప్పబడినది. దీనిని బట్టి శరీరాలకు, జీవులకు జంగమ దేహాలలో శరీర-శరీరి సంబంధ ముండునని, స్థావర దేహాలలో ఆశ్రయాశ్రయ సంబంధం ఉండుననియు తేలుచున్నది.

ఇట మరొక విషయంకూడ గమనింపవలసి యున్నది. స్థలముతోపాటు

జల, వాయు కాయములను కూడ స్థావరములుగా మహర్షి పేర్కొనడం జరిగినది. జల, వాయు కాయజీవములు జంగమములు కావా? వృక్షాదుల వలె నివి యేకత్ర స్థిరముగ నుండునవి కావుగదా! అయితే వానిని స్థావరము లనుట యెట్లు? అని సందేహం కలుగుతుంది.

పార్థివములే (స్థలకాయములే) యైనా మనుష్య, పశు, పక్ష్యాది కాయములు జంగమములుగాను, వృక్షలతాది కాయములు స్థావరములుగాను కనబడుచున్నవి. వృక్షాదులలో నింద్రియ చేష్టలు కనబడుట లేదు. కనుక నట జీవులు మూర్ఖిత దశయం దున్నట్లు, వానికి సుఖదుఃఖానుభూతి లేనట్లును చెప్పకొన్నాం. కాని మనుష్యాది జంగమములలో నింద్రియచేష్టలు కనబడుచున్నవి. కనుక నా జీవులకు సుఖదుఃఖానుభూతి యున్నట్లును చెప్పకొన్నాం. ఇంద్రియాలే కదా కర్మాచరణకు, భోగానుభూతికి సాధనాలు! పాదాది కర్మేంద్రియముల వినియోగం వల్లనే మనుష్యాది జంగమశరీరాలలో గమనాదక్రియలు కలుగుచున్నవి. పాదాదీంద్రియముల సంబంధం లేనందున వృక్షలతాదులు గమనాదులు లేక స్థావరములుగా నుంటున్నవి అట్లే చెప్పబడుచున్నవి. అయితే -

జల, వాయు, కాయముల స్థితి యేమి? వానిలో చలనం లేదా? ఉన్నచో స్థావరవ్యవహారం యెట్లు పానగుతుంది? మహర్షి వానిని స్థావరములనియే పేర్కొన్నారుగదా! అని సందేహం కలగడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. అయితే యిట నొక సంగతి గుర్తించాలి. ఏమన :

జల, వాయు కాయములలో చలనం ప్రకృతి-భూత-సంబంధం వల్ల కలుగుచున్నదే కాని జ్ఞానేచ్ఛా ప్రయత్నాది గుణములు గల జీవుల ప్రేరణచే ఇంద్రియాల మూలకంగా కలుగుచున్నది కాదు. అనగా వాయు మండలమున వాయుకాయ జీవముల చలనం తిర్యగ్గమన స్వభావంగల వాయువశమున జరుగుచున్నదే కాని జీవ ప్రేరణమున ఇంద్రియాల మూలకంగా జరుగుచున్నది కాదని భావం. అట్లే జలకాయ జీవముల చలనం కూడ. అందువల్ల వీనిని జంగమము లనక స్థావరములని మహర్షి పేర్కొనడం జరిగినది.

స్థావరజీవులు అత్యంత మూర్ఖితదశలో నుండునని మహర్షి దయానంద

సరస్వతి చెప్పియున్నారు. అయితే బాహ్య విషయ సంబంధం లేక సుషుప్తి-
అవస్థలో నుండు జీవులు కూడా సుఖదుఃఖానుభూతి లేకుండ ఉంటారు
గదా! కనుక నా స్థావర జీవులను సుషుప్తిలో నున్నట్లు ఏల చెప్పరాదు? అను
ప్రశ్న కలుగుతుంది. దానికి నమాధానమే రాబోవు ప్రకరణమున
తెలుసుకుంటాం.

9. మూర్ఛ - సుషుప్తి

జీవుడు మనస్సుతోను, మనస్సు బాహ్యోందియములతోను, ఆ
యిందియములు బాహ్య పదార్థములతోను కలిసినప్పుడే జీవునకు బాహ్య
విషయముల ప్రతీతి-జ్ఞానం-(ప్రత్యక్షజ్ఞానం) కలుగుతుంది. జీవుని ప్రేరణ వల్ల
ఇది జరుగుతుంది. ఇది నియమం. (స. ప్ర. 9స.)

మూర్ఛ మానసికవ్యాధి. ఆలోచనకు, సంకల్పవికల్పాలకు,
సుఖదుఃఖానుభూతికి సాధనమైన మనస్సు మూర్ఛారోగగ్రస్త మైనపుడు
నిరుపయోగ మవుతుంది. అప్పుడు జీవుని ప్రేరణవల్ల మనస్సు
ఇందియాలతోకలియదు. కాన ఇందియాలు విషయాలతో కలియడం
జరుగదు. కాబట్టి సుఖదుఃఖజ్ఞాన మా జీవునికి అనగా మూర్ఛితునికి కలుగదు.

ఇక సుషుప్తియో దీనికి వ్యతిరేకం. జీవునకు శరీరమునకు గల
సంబంధమును తెలియజేయు నవస్థలు మూడింటిలో సుషుప్తి యొకటి.
జాగ్రత్, స్వప్న, సుషుప్తు లను మూడవస్థలను గురించి పూర్వం కొంతవరకు
వివరించియే యున్నాం. జాగ్రదవస్థలో ఇందియ నాడులతో పనిచేసి
అలసిపోయిన జీవుడు సుషుప్తిలో విశ్రాంతి తీసికొంటాడని ఆ సందర్భంలో
చెప్పియున్నాం. ఇందియనాడులతో పనిచేయని వానికి అలసట యుండదు.
కనుక విశ్రాంతియు అవసరం లేదని తెలుసుకొన్నాం.

వృక్షాది స్థావర శరీరము లందలి జీవులు మూర్ఛితదశలో కాక సుషుప్తి-
అవస్థలో నున్నారని చెప్పాలంటే - ముందు సుషుప్తిని స్థావరములలో ఋజువు
చేయాలి గదా! సుషుప్తి అవస్థను ఋజువు చేయాలంటే జాగ్రదవస్థద్వారా
చేయాలి. జాగ్రత్తులో అలసిపోయినవారే సుషుప్తిలో విశ్రాంతి తీసికొంటారు.
ఇంకను సుషుప్తి-నిద్ర-నుండి మేల్కొన్నవానిని ప్రశ్నించుచో తాను నిద్రించినట్లు,

నిద్రలో హాయి ననుభవించినట్లు స్మృతి జ్ఞానంతో చెప్పతాడు. కాని మేల్కొనినవాడు - జాగ్రత్తుకు రానివాడు-నిద్రను స్మరింపజాలడు. కాబట్టి జాగ్రత్తుద్వారా సుషుప్తిని ఊహించాలన్నమాట.

చెట్లలో జాగ్రదవస్థను ఎప్పుడును చూడలేదు. ఇప్పుడు చూచుట లేదు. ఇకముందును చూడబోము. జాగ్రత్తును చూడనప్పుడు ఇది సుషుప్తి యని ఊహించుట యెట్లు? మరియు జాగ్రత్తులో నలసిపోయినవారే గదా సుషుప్తిలో విశ్రాంతి తీసుకొంటారు! చెట్లలోని జీవులు ఎప్పుడు అలసిపోయినవి? ఇప్పుడు నిద్రపోవుటకు? పూర్వజన్మలో నంటారా? అప్పుడు అలసిన నాడులు ఇప్పుడు లేవు. కనుక నిప్పుడు విశ్రాంతి అవసరం లేదు. అందువలన వృక్షముల స్థితిని సుషుప్తి దశగా చెప్ప వీలులేదు.

ప్రశ్న : మహర్షి దయానంద సరస్వతి సత్వార్థ ప్రకాశము తొమ్మిదవ సముల్లాసంలో "శరీరజైః కర్మదోషై ర్యాతి స్థావరతాం నరః" - అను మనుస్మృతి శ్లోకము నుదాహరిస్తూ సత్వ రజ స్తమోగుణముల ననుసరించి యోను లుండునని చెప్పియున్నారు. చెట్లు తమోయోనులు. కాన అందలి జీవులు సుషుప్తిలో నున్నట్లు చెప్పవచ్చును గదా !

ఉత్త : చెప్పరాదు. చెట్లను తమో యోనులుగ చెప్పినంత మాత్రమున అందలి జీవులు సుషుప్తిలో నున్నట్లు చెప్పిన ట్లగునా? కానేరదు. పైపెచ్చు వృక్షాది స్థావర శరీరములందలి జీవులు అత్యంత మూర్ఛితదశలో నుందురని దయానంద మహర్షి స్పష్టవాక్కులతో చెప్పిన ఘట్టములను కొన్నింటిని 'జీవహింస' ప్రకరణంలో చెప్పకొన్నాం గదా ! కాన చెట్లలో సుషుప్తిని దయానంద మహర్షి అంగీకరించినట్లు ఎట్లు చెప్పగలము? మరియు సత్వాది గుణభేదములతో శరీరనిర్ణయము వేరు. శరీరమునకు జీవునకు ఉన్న సంబంధమును దెలుపు జాగృతి మొదలగు అవస్థల నిర్ణయము వేరు.

ఇంకొక సంగతి చూడండి. మనుష్యుడు (24) ఇరువది నాలుగు గంటలలో (3, 4) మూడు, నాలుగు (ఒక వేళ వయస్సునుబట్టి, పరిశ్రమనుబట్టి యీ లెక్కలో కొంచెం హెచ్చుతగ్గులుండవచ్చు. అది ప్రధానం గాదు) గంటలే సుషుప్తిని పొందుతాడు. సుషుప్తిలో జరుగునది యేమి? సుషుప్తిలో

జీవుడు కారణ శరీరమందుండి పరమేశ్వర-ఆనందానుభూతిని పొందుచుండును. అట్లే చెట్లు సుషుప్తిలో నున్నవని చెప్పినచో జాగృతియే లేక వందలు, వేలు సంవత్సరాలు చెట్లలోని జీవులు సుషుప్తిలో ఆనందము ననుభవించుచున్నట్లు చెప్పవలసి యుంటుంది. అట్లు చెప్పగలమా? లేదు. ఏలయన : కేవలం జాగృతి కాని కేవలం సుషుప్తికాని జీవునికి ఉండదని పూర్వం చెప్పియున్నాం. ఉంటే రెండును ఉంటవి. రెండు జాగ్రత్తుల మధ్య వచ్చునదే సుషుప్తి అవస్థ. జాగ్రత్తులో సుషుప్తిని ఊహిస్తాం. జాగృతియే లేనినాడు సుషుప్తియే లేదు. రెండును సాపేక్షికములు.

ఇట మరొక సంగతికూడ గుర్తించాలి. ఏమన : సుషుప్తికి బాహ్య ప్రపంచ సంబంధం పూర్తిగా తెగిపోదు. పెద్దగా నాలుగుసార్లు కేక పెడితే (పిలిస్తే) సుషుప్తి లేస్తాడు. పెద్దగ పిలచుట బాహ్యజగత్తుయొక్క కార్యం. చెట్టులో ఆపని జరుగదు.

ప్రశ్న : "ముగ్ధే z ర్థ సంవత్తి: పరిశేషాత్" (బ్ర.సూ. 3-2-10)

అనగా మూర్ఖుడు డైనపుడు పరిశేషమువలన సగము సుషుప్తి కలుగునని యెంచవలెను.

ఇట్లు బ్రహ్మనాత్రములలో మూర్ఖావస్థ సగము సుషుప్తిగా నిర్ణయింపబడినది. కాన చెట్లు అర్థ సుషుప్తిలో నున్నట్లు ఏల చెప్పరాదు ?

ఉత్త: సుషుప్తి శ్రమవలన కలుగుతుంది. మూర్ఖు దెబ్బ మొదలగు వానివలన కలుగుతుంది. సుషుప్తియందు ముఖము ప్రసన్నమై కన్నులు మూతవడి ఉచ్చాసన నిశ్వాసములు సమాన కాలములుగ వచ్చుచు శరీరమందు వణకు మొదలగునవి లేక యుండును. కాని మూర్ఖుయందో ముఖము వికారమై కన్నులు తెరువబడి ఉచ్చాసనమారుత మొకప్పుడు సమానముగ మరొకప్పుడు దీర్ఘకాలమునకు వచ్చుచు శరీరమందు వణకు కలిగియుండును. సుషుప్తియందు విశ్రాంతి కొఱకు బ్రహ్మప్రాప్తి కలుగుచుండును. కాని మూర్ఖుయందో కలుగు బ్రహ్మ ప్రాప్తి మరణమును కలిగించుటకై ఏర్పడు చుండును.

ఇట్లు సుషుప్తికి మూర్ఛకు బ్రహ్మ ప్రాప్తి రూపసామ్య మున్నను పైని చెప్పినట్లు ఇతర విషయములందు మూర్ఛ సుషుప్తికంటె మిక్కిలి భిన్నముగ నుండును. అందువలన అర్థ సుషుప్తిగ మూర్ఛను వైదికులు చెప్పిరి. ఏమైనను -

అంతఃకరణము ఇంద్రియముల మూలమున బాహ్య పదార్థముల గ్రహించుట జాగ్రదవస్థ. స్వతంత్రముగనే కల్పిత పదార్థముల గ్రహించుట స్వప్నావస్థ. తన కారణమందు లీనమగుట సుషుప్త్యవస్థ. అట్లు లీనమైనను దేహంతర గమనో న్ముఖమగుట మూర్ఛావస్థ. ఈ దేహమును విడిచి మరియొక దేహము నాశ్రయించుట మరణావస్థ. ఇట్లు ఐదు అవస్థలు అంతఃకరణ సంబంధమున జీవునకు కలుగు చుండునని గ్రహించాలి. కాగా -

తేలిస సారాంశము - ప్రారంభంలో మూర్ఛయందు శరీర వికారములు (వణకు మొ॥) కలుగును. కాని అత్యంత మూర్ఛితదశలో నట్టి వికారము లేవియు నుండవు. కనుకనే మహర్షి స్థావరజీవులు మూర్ఛితదశలో నుండునని చెప్పక అత్యంత మూర్ఛిత దశలో నుండునని చెప్పినారు. అప్పుడు అర్థ సుషుప్తిగ చెట్లస్థితిని చెప్పటకే వీలులేదు. పూర్తి సుషుప్తిలో - మహాసుషుప్తిలో ఉన్నట్లు చెప్పవలసియుండును.

ప్రశ్న : పోనీ ! అట్లే మహాసుషుప్తిలో నున్నట్లే చెప్పగూడదా ! ఏలయన : మహర్షి జైనుల కిచ్చిన సమాధానంలో (స. ప్ర. 12 సము.)

1. అత్యంతాంధకారమను మహాసుషుప్తిలో గాని, 2. గొప్పమత్తులోగాని, 3. అత్యంత మూర్ఛితదశలోగాని ఉన్నప్పుడు జీవులకు సుఖదుఃఖములు కలుగవని మూడు అవస్థలను పేర్కొనిరి. వానిలో బ్రహ్మసూత్రముల కనుకూలముగా మహాసుషుప్తిలోనే చెట్లయందలి జీవులున్నట్లు చెప్పగూడదా? దానికి వేదంలోకూడ ప్రమాణం కనబడుచున్నది. ఎట్లన :

“అస్మర్ వృక్షా ఊర్వ్య స్వప్నా (అథ. 6-44-1) (స్వప్నపదము నిద్రకు పర్యాయముగ వాడబడును)

అనగా “ఉర్ధ్వముఖము కలిగి వృక్షములు నిద్రించుచున్నవి” అని అథర్వవేదంలో చెప్పబడినది. నిద్రయనగా సుషుప్తియే గదా !

కాన చెట్లు మహాసుమప్తిలో నున్నట్లు ఏల చెప్పరాదు ?

ఉత్త : నిజమే. కాని చెట్లు నిద్రించుచున్నట్లు అనగా మహాసుమప్తిలో నున్నట్లు చెప్పటకంటే అత్యంత మూర్ఖితదశలో నున్నట్లు చెప్పటయే యుచితముగ నుండునని మహర్షి భావించి యుండును.

ప్రశ్న : ఏల ?

ఉత్త : జాగ్రత్ సుమప్తులు సాపేక్షికములని - అనగా ఒకటి లేకుండ మరొకటి యుండదని - లోగడ వివరించియే యున్నాం. సుమప్తి కేవలం సుఖానుభూతితో కూడిన యొక అవస్థ. ఒకప్రాణి సుమప్తిలో నున్నట్లు చెప్పగానే మరల స్వయంగా గాని ఇతరుల ప్రేరణచే గాని జాగ్రత్తుకు వచ్చుననెడి నమ్మకం కలుగును. ఇంకను సుమప్తి జబ్బు గాదనియు, అలసిపోయిన ప్రాణికి విశ్రాంతి సుఖ మొసంగు నొక అవస్థ యనియు బోధపడును.

అందుకనే పతంజలి మహర్షియు తన యోగదర్శన గ్రంథంలో - " ప్రమాణ విపర్యయ వికల్ప నిద్రాస్మృతయః (సమాధి పా. 6 సూ.) అనుచు చిత్తవృత్తు లయిదింటిలో నిద్రయొకటిగా పేర్కొన్నారు. కాన అట్టి సుఖవృత్తితో కూడిన చిత్తంతో అనగా సుమప్తిలో చెట్లయందలి జీవులు లున్నారని చెప్పట యుక్తము కాదు.

మరియు జీవులకు సుఖదుఃఖములు కలుగని మూడు (మహాసుమప్తి, మత్తు, అత్యంతమూర్ఖితదశ) అవస్థలను సామ్యముగా మహర్షి పేర్కొనెనే గాని చెట్లలోని జీవుల స్థితి మువ్వధములుగ నుండునని చెప్పటకు గాదు.

అయితే వేదమంత్రం సంగతి యేమిటి ? అది చెట్లు నిద్రలో నున్నట్లు చెప్పుచున్నది గదా ! దానిని మహర్షి గుర్తింపలేదా ? అను ప్రశ్న రావచ్చు.

మహర్షి గుర్తింపలేదని చెప్పజాలము. కాని అంతఃకరణము సుమప్తియందువలె తన కారణమందు - లీనమయినను దేహంతర గమన స్మృతి మగుట మూర్ఖావస్థ కనుక అట్టి అత్యంత మూర్ఖావస్థలో సుఖం గాని దుఃఖంగాని లేకుండ చెట్లయందలి జీవులున్నట్లు చెప్పటయే ఉచితముగ నుండునని మహర్షి తలంచి యుండును.

10. సర్ జగదీశ చంద్రబోసు

ప్రశ్న : ఏల యీ సందేహము? జ్ఞానేంద్రియము లున్నట్లు చెప్పి, చెట్ల సుఖదుఃఖముల దెలుపు యంత్రముల నిర్మించెను గదా? జ్ఞానసాధనములగు నింద్రియము లున్నప్పుడు జ్ఞానియగు జీవుడు - ఇంద్రుడు - లేకుండుటెట్లు? సుఖదుఃఖముల ననుభవించునది. జీవుడుగాని, ఇంద్రియములు కావుగదా! అంతేగాదు -

ప్రాణమున్నట్లు ఋజువు చేసెను గదా! ప్రాణం జీవచిహ్నం. జీవుడు లేకుండ శరీరంలో ప్రాణం (శ్వాస) ఉండదు. జీవాత్మ లింగములలో ప్రాణం ఒకటియని రెండవ ప్రకరణంలో వైశేషికప్రమాణంతో చెప్పకొనియే యున్నాం. ఇట్లు ప్రాణం జీవుని గుణమైనప్పుడు గుణియైన జీవుడు లేకుండ గుణమైన ప్రాణం శరీరంలో ఉండనేరదు. ఈ సందర్భంలో జీవునితో పాటు ప్రాణస్థితిని, గతిని చెప్పుచున్న

"జీవ ప్రాణనే" (అష్టాధ్యాయ) అను ప్రాజీని సూత్రము,

"ప్రాణగతేశ్చ" (బ్ర. సూ. 3-1-3) అను వ్యాసుని సూత్రము

"త ముత్రా మంతం ప్రాణో z నూత్నామతి" (బృ. ఉ. 4-4-2)

ఇత్యాది ఉపనిషద్వాక్యములను ప్రమాణములుగా పాఠకులు గుర్తింతురు గాక !

కాబట్టి చెట్లలో జ్ఞానేంద్రియాలు, ప్రాణము ఉన్నట్లు చెప్పినబోసు జీవు నంగీకరించునా యని సందేహింపబనిలేదు.

ప్రశ్న : అయితే బోసుగాని, బోసు సిద్ధాంతము నంగీకరించు పండితులు గాని చెట్లలోని జీవులు ఇంద్రియములతో నుఖదుఃఖముల ననుభవించుచుండు ననుటకు ప్రమాణము లేమైన చూపిరా ?

ఉత్త : చూపకేమి ? బోసు యంత్రములద్వారా తెలియజేసినాడు. ఇతర పండితులు కొందరు భారతాది గ్రంథములనుండి ప్రమాణములు చూపిరి. వారి వాదముకూడ తెలుసుకొనుట అవసరమే. వారుచూపు ప్రమాణములలో ముఖ్యమైనవి మూడు.

(1) మహాభారతము శాంతిపర్వమున భృగుమహర్షి భరద్వాజునకు చేసిన ఉపదేశము

(2) బృహదారణ్యకోపనిషత్తులోని యాజ్ఞవల్క్యునిబోధ

(3.9-28=1,2,3, శ్లో.)

(3) మనుస్మృతిలోని (1-49) శ్లోకము.

వీనిని క్రమముగా పరిశీలించుము.

(1) మహాభారతము -

శ్లో. చేష్టా వాయుః ఖమాకాశ మూష్మాగ్నిః సలిలం ద్రవః ।

పృథివీ చాత్ర సంఘాతః శరీరం పాంచభౌతికమ్ ॥ (4)

తా॥ ఇందు చేష్టలు వాయు సూచకములు, రంధ్రములు ఆకాశ సూచకములు. అట్లే వేడి అగ్ని సూచకము, చల్లదనము జలసూచకము. కారిన్యత పృథివీ సూచకము. కాన వృక్షశరీరం పాంచభౌతికము. (4)

శ్లో. ఇత్యేతై ర్పంచభి ర్భూతై ర్యుక్తం స్థావరజంగమం ।

శ్రోత్రం ఘ్రాణం రసః స్పర్శో దృష్టి శ్రేంద్రియసంజ్ఞితాః ॥ (5)

తా॥ ఇట్లు పంచభూతములతో స్థావరజంగమ శరీరములు ఏర్పడినవి. త్వక్ చక్షు శ్రోత్ర జిహ్వ ఘ్రాణము లనునవి జ్ఞానేంద్రియము లనబడును. అని భృగువు చెప్పగా - (5)

భరద్వాజుని సంశయము -

శ్లో. పంచభి ర్యది భూతై స్తు యుక్తాః స్థావరజంగమాః ।

స్థావరాణాం న దృశ్యంతే శరీరే పంచధాతవః ॥ (6)

శ్లో. అనూష్మాణా మచేష్టానాం ఘనానాం చైవ తత్వతః ।

వృక్షాణాం నోపలభ్యంతే శరీరే పంచ ధాతవః ॥ (7)

శ్లో. న శృణ్వంతి న పశ్యంతి న గంధ రసవేదినః ।

న చ స్పర్శం విజానంతి కథం తే పాంచభౌతికాః ॥ (8)

శ్లో. అద్రవత్వా దనగ్నిత్వాదభూమిత్వా దవాయుతః ।

ఆకాశస్యా ప్రమేయత్వాద్ వృక్షాణాం నాస్తి భౌతికమ్ ॥ (9)

తా. స్థావర జంగమ శరీరములు పాంచభౌతికము లగుచో స్థావర శరీరములందు

పంచధాతువులు కనబడుట లేదేమి? (6)

చెట్లలో వేడి కనబడదు. చేష్టలు కనబడవు. కఠిన్యత మాత్రముండును. కాన వానిలో పంచధాతువులు ఉండుటలేదు. (7)

చెట్లు వినుటలేదు. చూచుటలేదు. మూచూచుట లేదు. చవిచూచుట లేదు. స్పర్శను కూడ గ్రహించుటలేదు. కాన నవి యెట్లు పాంచభౌతికము లగును? (8)

చెట్లలో జలాగ్ని పృథివీ వాయ్వాకాశముల గుణములు కనబడనందున నవి పాంచభౌతికము లన వలనుపడదు. (9)

భృగువు సమాధానము -

శ్లో. ఘనానామపి వృక్షాణా మాకాశో z స్తి న సంశయః ।
తేషాం పుష్పఫలం వ్యక్తిర్నిత్యం సముపపద్యతే ॥ (10)

శ్లో. ఊషుతో మ్నాయతే వర్షం త్యక్త ఫలం పుష్ప మేవచ ।
మ్నాయతే శీర్యతే చాపి స్పర్శస్తేనాత్ర విద్యతే ॥ (11)

శ్లో. వాయుగ్వ్యశని నిష్పేషైః ఫలం పుష్పం విశీర్యతే ।
శ్రోత్రేణ గృహ్యతే శబ్ద స్రస్మా చ్ఛృణ్వంతి పాదపాః ॥ (12)

శ్లో. వల్లీ వేష్టయతే వృక్షం సర్యతశ్చైవ గచ్ఛతి ।
న హ్యద్రష్టేశ్చ మార్గో z స్తి తస్మాత్ పశ్యంతి పాదపాః ॥ (13)

శ్లో. పుణ్యాపుణ్యై స్తథా గంధై ర్ఝాపైశ్చ వివిధైరపి ॥
అరోగాః పుష్పితాః సంతి తస్మా జ్ఞేషుంతి పాదపాః ॥ (14)

శ్లో. పాదైః సలిలపానాచ్చ వ్యాధీనాం చాపి దర్శనాత్ ।
వ్యాధి ప్రతిక్రియత్వాచ్చ విద్యతే రసనం ద్రుమే ॥ (15)

శ్లో. వక్త్రేణోత్పలనాశేన యథోర్ధ్వం జల మాదదేత్ ।
తథా పవనసంయుక్తః పాదైః పిబంతి పాదపాః ॥ (16)

శ్లో. సుఖదుఃఖయో శృగ్రహణా చ్ఛిన్నస్య చ విరోహణాత్ ।
జీవం పశ్యామి వృక్షాణా మచైతన్యం న విద్యతే ॥ (17)

శ్లో. తేన తజ్జల మాదత్రం జరయ త్యగ్ని మారుతే ।
అహరపరిణామాచ్చ స్నేహో వృద్ధిశ్చ జాయతే ॥ (18)

తా॥ చెట్లనుండి ఫలపుష్పములు నిత్యం లభించుచున్నవి. ఆకాశం (అవకాశం) లేకుండ కఠిన పదార్థంనుండి అట్లు ఫలపుష్పములు లభింపవు. కాన చెట్లు గట్టిగా నున్నను వానియందు ఆకాశం కలదు. సందేహం లేదు. (10)

చెట్లలో వేడి కలదు. దానివల్లనే చర్మము, ఫలపుష్పములు మున్నగు వానిలో రంగు మారుచుండును, పక్వమగుచుండును. ఇంకను చెట్లలో స్పర్శ కలదు. అందువలన నవి వాడిపోవుచుండును. (11)

వాయుగ్ని-అశని నిర్వోష సంపర్కమున ఫలపుష్పాదులు శిథిలము లగుచుండుటంబట్టి శ్రోత్రముచేత శబ్దము గ్రహింపబడుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. కాన చెట్లు వినుచుండును. (12)

లతలు అంతట ప్రాకుచు చెట్లను పెనవేసు (అల్లు)కొనుచుండును. దారి తెలియకుండ నట్లు ప్రాకుట జరుగదు. కాన నవి చూచుచుండును. (13)

చెట్లు ధూపగంధాదులచేత. పుణ్యాపుణ్యవిధులచేతను నీ రోగములై ఫలపుష్పాదుల నొసంగుచుండును. కాన నవి ఆ పూణెంచు చుండును (14)

జలపానము, వ్యాధి దర్శనము, వ్యాధి ప్రతీకారము ననునివి చెట్లకు పాదముల (వేళ్ల) మూలమున కలుగుచుండుటం బట్టి రసనేంద్రియము వానికి కలదని తెలియుచున్నది. (15)

కలువకాడనుండి ముఖము (నోటి)తో నుదకమును మీదికి పీల్చి నట్లుగా గాలిచే చెట్లు పాదముల (వేళ్ల) మూలమున ఉదకమును త్రాగుచుండుటచే వానికి పాదపములని పేరు కలిగినది. (16)

సుఖదుఃఖానుభూతినిబట్టి, విరిగినచోట చిగురించుటను బట్టియు చెట్లలో జీవాత్మ యున్నదని బోధపడుచున్నది. కాన నవి జడములు కావు. (17)

చెట్లు జలము గ్రహించును. అగ్నివాయువులు జీర్ణము చేయును. ఆహార పరిణామమును బట్టి చెట్లలో లావణ్యము, వృద్ధియు కలుగుచుండును. (18)

సమీక్ష :

పై విషయముల పరిశీలించుటకు ముందు చెట్లలోని జీవుల విషయమున బోసు సిద్ధాంతము, దయానందుని అభిప్రాయము ; ఇరువురికిగల భేదము పాఠకులు జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలెను.

చెట్టులో జీవుడున్నాడని యిద్దరు నంగీకరింతురు. అయితే ఇంద్రియములకు ఇంద్రియార్థములకు (విషయములకు) ప్రసిద్ధ సంబంధము లేని స్థావర (వృక్ష) శరీరంలో జీవాత్మ మూర్ఛిత దశలో ఉంటాడని, అతనికి సుఖదుఃఖానుభూతి యుండదని దయానందుని యభిప్రాయం.

కాని జ్ఞానేంద్రియములు మనుష్యునకు వలెనే చెట్టునకుకూడ ఉన్నవని, అదియు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచుండు ననియు బోసు సిద్ధాంతము.

ఈ స్థితిలో బోసు సిద్ధాంతమునకు పై భారతఘట్టము ఎంతవరకు ప్రమాణమగునో ఉపకరించునో చూతము.

ఈ భారతఘట్టమును పం. ముక్తి రామోపాధ్యాయగారు భారత మందలి ప్రక్షిప్తభాగములలో నొకటిగ నిర్ణయించి యుండిరి. శ్రీ ఉపాధ్యాయ గారు ఆర్యభాషలో వ్రాసిన భగవద్గీతను పం. గోపదేవ్ గారు తెనుగులోనికి అనువదించిరి. అందులో ప్రస్తావనలో భారతప్రక్షిప్త భాగముల పరామర్శ గలదు. అం దీ విషయము వివరముగ నున్నది, పాఠకు లట చదువుకొందురు గాక!

ఒకవేళ ఈ ఘట్టము ప్రక్షిప్తము కాదని వాదనకు అంగీకరించినను ఇందలి విషయములు ఎంత అసందర్భముగ నున్నవో పాఠకు లిట గమనింప గలరు.

అసలు ఈ భృగువు ఉపదేశములో ప్రధాన విషయమేమి? (1) స్థావర (వృక్ష) శరీరము పాంచభౌతికమని చెప్పుటయా? (2) లేక స్థావరశరీరమున జీవాత్మ యున్నాడని నిర్ణయించుటయా ? (3) లేదా జీవాత్మ యుండి జ్ఞానేంద్రియములతో నుఖదుఃఖము లనుభవించుచున్నాడని నిర్ణయించుటయా? లేకున్న ఈ మూడు విషయాలు నిరూపించుటయా? అనునది మొదట మనకు ఎదురగు ప్రశ్న. (సమస్య)

ఇక రెండవది యేమనగా-పై ప్రశ్నకు సమాధానం ఆలోచించు నప్పుడు సూక్ష్మ శరీరము, స్థూల శరీరము, ఇంద్రియములు, పంచ ప్రాణములు, పంచసూక్ష్మ భూతములు, పంచస్థూలభూతములు ; పాంచభౌతికము, శబ్ద-స్పర్శ-రూప-రస-గంధములు, - అన నేమో (వాని యర్థము) స్పష్టముగ తెలిసికొని యుండవలెను. అప్పుడు గాని ఈ ఘట్టములోని అవకతవకలు - అసందర్భములు బోధపడవు.

త్వక్, చక్షు, శ్రోత్ర, జిహ్వ, ఘ్రాణములు జ్ఞానేంద్రియములు. వాక్, పాణి, పాద, పాయు (మలవిసర్జనావయవము), ఉపస్థ (మూత్ర విసర్జనావయవము) లు కర్మేంద్రియములు, ఈ పది బాహ్యేంద్రియముల నబడును. అంతఃకరణము అంతరింద్రియము, దశాభేదముల బట్టి దీనిని మనో బుద్ధులని రెండుగను, లేదా మనో, బుద్ధి, చిత్త, అహంకారము లని నాలుగుగను వ్యవహరింతురు. ప్రాణ, అపాన, ఉదాన, వ్యాన, సమానము లనునవి పంచ ప్రాణములు. ఇంద్రియములు, పంచ ప్రాణములు కలిసి సూక్ష్మశరీరముగ వ్యవహరింపబడును.

శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధము లను తన్మాత్రలు అయిదు సూక్ష్మభూతము లనబడును. ఏకాదశేంద్రియములు, తన్మాత్రలు అహంకార తత్త్వమునుండి జనించినవి. ఇవన్నియు ద్రవ్యములు.

సూక్ష్మభూతముల (తన్మాత్రల) నుండి జనించిన ఆకాశము, వాయువు, అగ్ని, జలము, పృథివి, అనునైదు స్థూలభూతము లనబడును. ఈ స్థూల భూతములతో నేర్పడినదే స్థూల శరీరము. దీనిని పాంచభౌతిక ముందురు.

ఆకాశాది స్థూల భూతముల గుణములను వరుసగ శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస గంధములని వ్యవహరింతురు. అయితే యివి స్థూల భూతముల గుణములు. కాని తన్మాత్రలయిన శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధములో ద్రవ్యములు. అవి గుణములు కాదు. ఈ భేదము గుర్తు పెట్టుకోవాలి.

ఇక భృగువు ఉపదేశంలోని విషయం పరిశీలింతము.

మొదట 4, 5 శ్లోకములలో భృగువు ఉపదేశము, తరువాత 6, 7, 8, 9 శ్లోకములలోని భరద్వాజుని సందేహము, పిమ్మట 10 నుండి 18వరకు నున్న

శ్లోకములలో మరల భృగువు సమాధానము కలవు.

వాయ్వాకాశాది స్థూల పంచమహాభూతముల గుణములు-చేష్టాదులు-నిరూపించుచు స్థావర జంగమ శరీరాలుపాంచభౌతికములని భృగువు 4, 5 శ్లోకములలో ఉపదేశించినాడు.

త్వగాది జ్ఞానేంద్రియములు కూడ వానిలో నున్నట్లు చెప్పినాడు. కాని ఇట జ్ఞానేంద్రియముల ప్రసక్తి అసందర్భముగ నున్నది.

అంతట భరద్వాజుడు-ఆకాశాది స్థూల పంచ మహాభూతముల గుణములు కనబడుట లేదు. కనుక నవి (చెట్లు) పాంచభౌతికములు కానేరవని 9వ శ్లోకంలో సందేహం వెలిబుచ్చినాడు. అంతవరకు బాగానే యున్నది. కాని 6, 7 శ్లోకములలో ఈ సందేహమునే పునరుక్తులతో అసంపూర్ణముగ వెలిబుచ్చుట జరిగినది. మరి యీ శ్లోకములలో పంచ భూతములను పంచద్రావులని వ్యవహరించుట జరిగినది. ఈ వ్యవహారం అప్రసిద్ధం. ఇది యిట్లుండ - 6, 7 శ్లోకములకు - 9వ శ్లోకమునకు మధ్యలో 8వ శ్లోకమునందు శ్రవణ దర్శనాది జ్ఞానేంద్రియముల లక్షణములు కనపడనందున చెట్లు పాంచభౌతికము లెట్లగునని ప్రశ్నింపబడినది. మధ్యలో జ్ఞానేంద్రియముల ప్రసక్తి యెందులకు? అయినా ఇంద్రియాభావము పాంచభౌతికము శరీరము కాదనుటకు హేతు వెట్లగును? ఇది జ్ఞానేంద్రియములు, స్థూల పంచ భూతములు ఒకటే అన్న అభిప్రాయంతో ప్రశ్నించినట్లు లేదా ?

దీనిని బట్టి శరీరము పాంచభౌతికమని నిర్ణయించునప్పుడు మొదట 4, 5 శ్లోకములలో జ్ఞానేంద్రియముల ప్రసక్తి తెచ్చుటయు, మరల నిట 8వ శ్లోకంలో జ్ఞానేంద్రియముల ప్రసక్తి తెచ్చుటయు చూడగా రచయితకు-ఇంద్రియములు, భూతములు ఒకటే యన్న భ్రాంతి జ్ఞాన మున్నట్లు సృష్టమగుటలేదా! ఇది అసంగతము-అసందర్భము కాదా !

ఇంద్రియములు స్థూల భూతములు పరస్పర భిన్నములు. కనుక పాంచభౌతికముగ స్థూల శరీరమును వివరించునప్పుడు జ్ఞానేంద్రియముల ప్రసక్తి అనవసరము : అసందర్భము.

మరి భృగువు సమాధానము : (10 నుండి 18 శ్లో)

చెట్టు పాంచభౌతిక మనుటకు అకాశ, అగ్ని, వాయువుల గుణములున్నట్లు 10, 11 శ్లోకములలో చెప్పబడినది. తరువాత 12 నుండి 16 శ్లోకములలో శ్రోత్రము, చక్షువు, నాసిక, జిహ్వ-అను జ్ఞానేంద్రియముల గుణము లున్నట్లు నిరూపింపబడినది. పిమ్మట తుదికి 17, 18 శ్లోకములలో సుఖదుఃఖానుభూతి మున్నగు లక్షణములనుబట్టి చెట్టులో జీవాత్మ యున్నట్లు నిర్ణయింపబడినది.

ఇట్లు ఈ తొమ్మిది శ్లోకాలలో సందర్భశుద్ధి లేకుండ చెట్టునందు స్థూల భూతములు, జ్ఞానేంద్రియములు, జీవాత్మ యున్నట్లు రచయిత తెల్పినాడు.

కాగా ఈ ఉపదేశంలో ఉపక్రమోప సంహారములు సరిగలేదు. విషయములో సందర్భశుద్ధి కానరాదు. ఇంద్రియములు, భూతములు, ధాతువులు - అను పదములు సమానార్థకములుగ వాడబడినవి. కాన మహాభారతంలో ఇది వేద వ్యాస రచితం కాదని, కల్పితము-ప్రక్షిప్తము-అని బోధపడుచున్నది.

పోనీ! ప్రక్షిప్తము కాదనుకొన్నను, విషయములో సందర్భశుద్ధి లేకున్నను బోను సిద్ధాంతమున కిది ప్రమాణ మెట్లగును? చూడండి :

చెట్టులోని జీవుడు జ్ఞానేంద్రియములతో సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచుండునని కదా బోను సిద్ధాంతము ! మనుష్య శరీరమున జ్ఞానేంద్రియములతో నేయే పనులు జరుగుచున్నవో ఆయా పనులు చెట్టులోని ఆయా భాగములలో జరుగు మార్పులనుబట్టి ఊహించుట - అనుమానించుట- జరిగినది. కాని యింద్రియములకు ఇంద్రియార్థములకు ప్రసిద్ధమగు సంబంధము చెట్టులో నిరూపింపబడలేదు. సుఖదుఃఖములు కలుగుటకు ప్రసిద్ధ సంబంధమే కారణము కదా! సుఖదుఃఖములు కలవనునది ప్రత్యక్షము కానపుడు అనుమానాదులు సంగతములు కావు. (రిఫ్. స.ప్ర. 12 నము.)

అయితే జీవుడున్నందున చెట్టు ప్రాణముండక తప్పదు. ప్రాణమున్నప్పుడు ఆహారాదులతో చెట్టునందు హానివృద్ధులు కలుగుచుండును. జీవుని జ్ఞానేచ్ఛాదులతో వీనికి సంబంధము లేదు. మట్టిలో పడిన విత్తనము జలముతోకూడి మొలకెత్తును. అగ్నితోకూడి మాడిపోవును. విషము తిన్నప్పుడు

రక్తంలో వికారం కలుగుతుంది. ఇట్టివి యన్నియు అనుకూల ప్రతికూల పదార్థముల సంమేళనమున జరుగు మార్పులుగా - రాసాయనిక క్రియలుగా - గ్రహింపనగును. ఈ క్రియలతో జీవుని కెట్టి సంబంధము లేదు.

ఇట్లు ఇంద్రియములకు ఇంద్రియార్థములకు ప్రసిద్ధ సంబంధము ఋజువు కాకుండ జీవుడు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుచున్నాడని చెప్పినంత మాత్రమున బోసు సిద్ధాంతమున కిది ప్రమాణం కానేరదు.

(2) యాజ్ఞవల్క్యుని బోధ-(బృ. ఉ. 3-9-28= 1 నుండి 3 శ్లో)

శ్లో. యథా వృక్షో వనస్పతి స్తథైవ పురుషోఽ మృషా ।

తస్య లోమాని పద్మాని త్యగస్యోత్పాటికా బహిః ॥ 28-1

శ్లో. త్వచ ఏవాస్య రుధిరం ప్రస్యంది త్వచ ఉత్పటః ।

తస్మాత్తదా తృష్ణాత్ ప్రైతి రసో వృక్షాదివాఽఽ హతాత్ ॥ 28-2

శ్లో. మాంసా న్యన్య శకరాణి కీలాటం స్నావతత్ స్థిరం ।

అస్థీ న్యంతరతో దారూణి మజ్జా మజ్జోపమా కృతా ॥ 28-3

తా|| వనస్పతులలో వృక్ష మెట్టిదో ప్రాణులలో పురుషు డట్టివాడు. వృక్షమునకు ఆకులు గలవు. పురుషునకు వెండ్రుకలు గలవు. వృక్షము నకు తోలువలె పురుషునకు చర్మముండును. (28-1)

వృక్షము యొక్క పైతోలును ఛేదించినచో దానినుండి బంక కారును. అట్లే పురుషుని చర్మమును గాయపరచినచో రక్తము కారును. (28-2)

వృక్షమునకు తోలు క్రింద మెత్తని పొర యున్నట్లు పురుష శరీరమున చర్మముక్రింద మాంస ముండును. వృక్షమున పీచు ఉన్నట్లు పురుష శరీరమున నరములు నాడులు ఉండును. వృక్షమున కట్టెలున్నట్లు పురుష శరీరమున ఎముక లుండును. వృక్షము లోపల గుఱ్ఱు ఉన్నట్లు పురుష శరీరమున మజ్జ ఉండును. (28-3)

ఇట్లు వృక్షము పురుష శరీరము బోలి యున్నది.

సమీక్ష :

ఇట సప్తధాతువులతో కూడిన మనుష్య శరీరంతో వృక్షశరీరం పోల్చబడినది. అన్నపానీయములతో పాంచభౌతిక స్థూల శరీరం

పోషింపబడుతుంది. అది స్థావరమగు వృక్షశరీరం కావచ్చు. జంగమమగు మనుష్య శరీరం కావచ్చు. అందువలన పాంచభౌతిక స్థూల శరీరాలలో హృదిక ఉంటుంది. అంత మాత్రమున అనగా వృక్ష శరీరం మనుష్య శరీరంవలె పాంచభౌతికమని చెప్పినంతమాత్రమున బోసు సిద్ధాంతమున కిది యెట్లు తోడ్పడుతుంది ? ఇందు జ్ఞానేంద్రియముల ప్రసక్తియే కానరాదు.

(3) మనుస్మృతి : - (1 అ. 49 శ్లో.)

శ్లో. తమసా బహురూపేణ వేష్టితాః కర్మహేతునా ।

అంతః సంజ్ఞా భవం త్యేతే సుఖదుఃఖ సమన్వితాః ॥

తా॥ పూర్వజన్మ కర్మ సంబంధం వలన మిక్కిలి తామస గుణం కలిగిన వృక్షాది స్థావరశరీరములు అంతఃసంజ్ఞ గలవై సుఖదుఃఖ సమన్వితము లగుచుండును.

మనుస్మృతిలో చాల ప్రక్తిప్త శ్లోకములు కలవు. అందులో నొకటిగ భావించి పం. గంగాప్రసాద్ ఉపాధ్యాయగారు దీనిని తొలగించిరి. ఒక వేళ ప్రక్తిప్తము కాదనుకొన్నా యిందలి విషయం అసంతగతముగ నున్నది. ఎట్లనః

మిక్కిలి తామస ప్రవృత్తిగల జీవులు వృక్షాది స్థావర శరీరముల దరింతురని చెప్పిన పూర్వార్థంతో నెవరికి విప్రతిపత్తి లేదు. కాని శ్లోకం యొక్క ఉత్తరార్థంలో ఆ జీవులు అంతఃసంజ్ఞ కలిగి సుఖదుఃఖ సమన్వితులగుదురని చెప్పబడినది.

అంతఃసంజ్ఞ కలిగియుండుట యననేమి ? మానసిక జ్ఞానం కలిగి యుండుట యనియేనా ? మానసికముగ జ్ఞానం కలగాలంటే బాహ్యేంద్రియములకు బాహ్య విషయాలతో పాత్తు కలగాలి. అట్లు బాహ్యేంద్రియములకు బాహ్య విషయములతో ప్రసిద్ధ సంబంధం లేనిచోట అంతఃసంజ్ఞ-అంతరిక జ్ఞానం - సుఖదుఃఖ సమన్విత మైనది కలుగజాలదు. ఇటు బాహ్య జ్ఞానేంద్రియముల ప్రసక్తి లేదు. పైగా తదభావమును సూచిస్తూ -తామస జీవులు అంతఃసంజ్ఞ కలవని మాత్రం చెప్పబడినది.

ఇట్లు బాహ్య విషయముల జ్ఞానం కలిగించు జ్ఞానేంద్రియముల

యభావము నంగీకరిస్తూ అంతఃసంజ్ఞ (బుద్ధి)తో స్థావర జీవులు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుతురని చెప్పటలో అర్థం లేదు.

కాన నిదియు బోసు సిద్ధాంతమున కుపకరింపదు.

ఇట మరొక సందేహం కలదు. ఏమనగా ఈ శ్లోకంలో చతుర్థ పాదము 'సుఖదుఃఖ నమన్వితాః అనుటకు బదులు సుఖదుఃఖవివర్జితాః' అను పాఠమున్నట్లు కొందరు తలంచుచున్నారు. ఆ పక్షమున నీ శ్లోకము ప్రసక్తియే ఉండదు.

ప్రశ్న : పోనీ ! బోసు చెప్పినట్లు చెట్లలో జ్ఞానేంద్రియముల నంగీకరించుచో వచ్చు దోషమేమి ?

ఉత్త : అట్లంగీకరించుచో జాగ్రత్ స్వప్న సుషుప్తు లను మూడవస్థలు చెట్లకుండునని అంగీకరించినట్లగును. అప్పు డా యవస్థలను చెట్లలో ఋజువు చేయవలసి యుండును. కేవల మొకే యవస్థలో జీవుడుండ డని పూర్వం చెప్పియే యున్నాం. జాగ్రదవస్థ యున్నచో సుషుప్తి యుండును. సుషుప్తిని ఋజువు చేయవలెనన్నచో జాగ్రదవస్థద్వారానే ఋజువు చేయగలము. ఈ రెండవస్థ లుండునన్నచో చెట్లు మనుష్యులవలె నిదురించునని , మేల్కొనునని అంగీకరింపవలెను. కాని చెట్లు జాగ్రత్తులో కాని సుషుప్తిలో కాని యున్నట్లు చెప్పజాలం ; ఋజువు చేయజాలం. పూర్వ మీ విషయం కొంతవరకు (8-9 ప్ర.) చర్చించి యున్నాం. వివరములు అట చూడనగును.

ఇక బోసు విషయంలో మనం ప్రధానంగా ఒక్క సంగతి గుర్తు పెట్టుకోవాలి. ఏమన -

బోసు భౌతిక శాస్త్రవేత్త. అందు క్రొత్త విషయములు కనుగొన్నవాడు. గొప్ప కీర్తి గడించినవాడు. అందులో సందేహములేదు. కాని దార్శనికుడు కాదు. భౌతిక శాస్త్రం జడపదార్థముల గురించిన శాస్త్రం. జీవుడు చేతనపదార్థం. దీని విషయంలో భౌతిక శాస్త్ర పండితుల యభిప్రాయములు ప్రమాణములుగ పరిగణింపబడవు. ఒకవేళ పరిగణింతుమన్నచో - చాలమంది భౌతిక శాస్త్రవేత్తలు మనుష్య శరీరాలలో జీవుడు లేడంటారు. దానిని ప్రమాణముగ పరిగణించి అంగీకరింతుమా? లేదు.

వైజ్ఞానికులలో గొప్పవాడుగ పేరందినను తత్సూచకముగ బోసుకు బిరుద మేమైన లభించెనా యన్న నది కానరాదు. పైగా 'సర్' బిరుదము లభించినది. అది రాజకీయ మైనది.

బోసు వ్యక్తపరిశీలనా సంబంధమగు తన గ్రంథంలో రాసాయనిక క్రియలవల్లనే వ్యక్తము లనేక చర్యలు కావించుచున్నవని తెలిపినాడు. ఈ ప్రతి క్రియలు మన శారీరిక ప్రతి క్రియలవంటివి. విషం తిన్నప్పుడు శరీర రక్తంలో వికారం కలుగుతుంది. దానితో జీవునికి సంబంధం లేదు. శవంలో కూడ నిట్టి ప్రతిక్రియలు జరుగుతవి. రాసాయనిక క్రియలు - కెమికల్ యాక్షన్స్ - ఇవి.

అందువలన చేతన పదార్థ పరిశీలనలో బోసు సిద్ధాంతాలు మనకుపక రింపవు.

II. అనుశయి జీవులు

కొన్ని చెట్ల కొమ్మలు నరికి పాతిపెట్టినచో క్రొత్త చెట్లు తయారగు చున్నవి. అట్లే లతలు అంటు గట్టినచో క్రొత్తవి తయారగుచున్నవి. ఇట్లు అసలు చెట్లు, లతలతోపాటు క్రొత్తవి తయారగుచుండుట చూస్తున్నాం. దీనిని బట్టి వృక్షలతాదులలో ఒక్కొక్క దానియందు ఒక్కొక్క జీవుడే ఉంటాడా? లేక అనేకులుంటారా? అని సందేహం కలుగుతూ ఉంటుంది. కాన ఈ సందేహం తీర్చుటకు ఈ ప్రకరణం ఆరంభింపబడుచున్నది.

"జా త్యాయు ర్భాగాః" అనగా కర్మకు ఫలములు (1) జాతి-జన్మ (2) ఆయువు (3) భోగము - అనుపేర్లతో మూడు విధాలుగా నుండునని పూర్వం చెప్పబడినది. ఆ మూడు ఫలాలతో జన్మ-దేహం-లభించడం ఒక ఫలం. అది స్థావర దేహం కావచ్చు. జంగమదేహం కావచ్చు. మరి ఆ దేహంలో నుభవించే భోగాలు కష్టసుఖాలు - రెండవ ఫలం. అయినప్పుడు భోగాయతనమై మొదటి ఫలంగా లభించిన ఆ దేహంలో భోగాలనుభవించునట్టి అనగా భోక్తయైనట్టి జీవుడు ఒకడే ఉంటాడని అర్థమవుతుంది. ఎందుకంటే -

జీవులు అనేకులు. వారు స్వతంత్రులు. కాన వారి గుణకర్మలు వేర్వేరుగానే ఉంటవి. అంతేగాదు. ఆ కర్మలను బట్టి యా జీవులకు లభించే

దేహాలు కూడ వేర్వేరుగానే ఉండకతప్పదు. ఆ స్థితిలో ఇద్దరు ముగ్గురికి కలిసి ఒకే దేహం కర్మఫలంగా లభించడానికి వీలులేదు. కాబట్టి భోగాయతనంగా లభించే దేహంలో భోక్తయైన జీవుడు ఒకడే ఉంటాడని తేలుతుంది. అనగా ఒక్కొక్క దేహంలో ఒక్కొక్క జీవుడు (భోక్తయగువాడు) ఉంటాడని అర్థమౌతుంది.

ఒక మనుష్య శరీరంలో భోక్తయగు జీవుడు ఒకడే ఉండి సుఖ దుఃఖాలనుభవిస్తున్నట్లు లోకంలో చూస్తున్నాం గదా! అట్లే స్థావరములగు వృక్షలతాదులలో కూడ భోక్తలైన జీవులు ఒక్కొక్కరే ఉంటారని గ్రహించాలి.

ఇకపోతే ఒక చెట్టుకొమ్మను నరికిభూమిలోపాతిపెట్టినపుడు మరొక క్రొత్తచెట్టు తయారగుచున్నది. అట్లే ఒకలతకు అంటుగట్టి రెండవలతను తయారు చేస్తున్నారు. అప్పుడు క్రొత్తగ తయారైన చెట్టులో గాని లతలో గాని భోక్తలుగా జేరిన జీవులెవరు? ప్రాతచెట్టునుండి, లత నుండి వచ్చి చేరిన జీవులు కారుగదా! అట్లు చేరు నన్నచో ప్రాత శరీరములు (చెట్టు, లత) జీవరహితములై శుష్కింపవలసియుండును. అవి శుష్కించుట లేదు. కాన ఒకడే రెంటిలోనికి భోక్తలుగా చీలు నందుమా! అది అసంభవము. జీవుడు అచ్చేద్యుడు కాబట్టి అట్లు జరుగదు. అయితే క్రొత్త శరీరములలో ప్రవేశించిన జీవులెవరు? క్రొత్తగా వచ్చి చేరిరా? లేక ప్రాత శరీరాలలోనే భోక్తలయిన జీవులతోపాటు మరికొందరు భోక్తలు కానివా రుండి క్రొత్తగ నిట్లేర్పడిన శరీరములలో ప్రవేశించిరా? అని సందేహం కలుగుతూ ఉంటుంది.

దీనికి సమాధానమే యీ ప్రకరణములోని విషయం. చూడండి : ఒక మనుష్యశరీరంలో భోక్తగా ఒకే జీవుని చూస్తున్నాం గదా! మరి అతని వీర్యంలో ఇంక కొందరు జీవులు-భవిష్యత్తులో స్త్రీ గర్భమందు చేరి నూతన శరీరధారణ వేయదగినవారు - ఉంటున్నారా? లేదా? అని ప్రశ్న వేస్తే ఉంటున్నారనియే సమాధానం లభిస్తుంది. అయినా - ఉన్నప్పటికీ - ఆ శరీరంలో వారు భోక్తలుగా సుఖదుఃఖములు అనుభవిస్తున్నారా? అంటే, లేదనియే సమాధానం వస్తుంది. వీనినిబట్టి ఏమి బోధపడుతుంది? కర్మఫలంగా లభించిన భోగాయతన శరీరంలో భోక్తయైన జీవుడు ఒకడే ఉన్నా, మరికొందరు అనుశయి జీవులు

(అనుశేతే భోక్తార మనుగచ్ఛతీ త్యనుశయః - కర్మసమూహః' భోక్తయగు జీవుని అనుసరించు కర్మసమూహము అనుశయ మనబడుతుంది. అది కలవారు అనుశయులు. అనగా పూర్వజన్మ కృతకర్మలను బట్టి మరల జన్మకు రాదగిన జీవులన్న మాట.) భోగానుభూతి లేనివారు - ఉంటారని బోధపడుతున్నది. అయితే వారందరు స్త్రీ గర్భంలో చేరుదురని గాని, చేరినవారైనను అందరు శరీరధారణ చేయుదురనిగాని చెప్పగలమా? లేదు. ఎవడో ఒకడు ఋతుకాలంలో స్త్రీ గర్భంలో చేరినవాడు శరీరధారణ చేస్తున్నాడు. అతడే ఆ క్రొత్త శరీరంలో కర్మఫలభోక్తగా ఉంటున్నాడు. కాగా ఇట్లు శరీరధారణ చేయని అనుశయి జీవులు-సుఖదుఃఖానుభూతి లేనివారు-మరికొందరు మనుష్య శరీరంలో ఉంటారని తేలుతున్నది.

అట్లే పశుపక్ష్యాది జంగమ శరీరాలలో గాని, వృక్షలతాది స్థావర శరీరాలలో గాని అనుశయి జీవులు ఉంటారని గ్రహించాలి.

ప్రశ్న : అయితే, భోగానుభవం లేకుండా అనుశయి జీవులు ఇతర శరీరాలలో ఎందుకు చేరుతారు. ఎప్పుడు చేరుతారు ?

ఉత్త :

"యోని మన్యే ప్రపద్యంతే శరీరత్యాయ దేహినః ।

స్థాణు మన్యే z ను సంయంతి యథాకర్మ యథాశ్రుతమ్ ॥ (కఠ. 2, 6)

అనగా పునర్జన్మకు రావలసిన జీవులు పూర్వ జన్మములందు చేసిన కర్మలను బట్టి, ఆర్జించిన జ్ఞానమునుబట్టి ఆయా యోనులలో చేరుదురని యర్థము.

ఇట్లు కరోపనిషత్తు పునర్జన్మకు రావలసిన జీవులు తల్లిదండ్రుల గర్భములందు చేరుదురని చెప్పుచున్నది. అయితే ఆ జీవులు ఏ విధంగా ఎక్కడినుండి వచ్చి చేరుదురో ఈ ఉపనిషత్తు చెప్పలేదు. కాని ఆ విషయమును ఛాందోగ్యోపనిషత్తు వివరించుచున్నది.

"త ఇహ ప్రీహి యవా ఓషధి వనస్పతయ స్త్రీల మాషా ఇతి జాయంతే z తో నై ఖలు దుర్నిప్రవతరం యో యో హ్యన్నమత్తి యో రేతః సింహతి తద్భూయ ఏవ భవతి ॥"(5-10-6)

శరీర పతనానంతరము చంద్రమండలము చేరిన జీవులు ఆయా దశలలో తుదికి వర్షరూపమున భూమికి చేరుదురని దీనికి పూర్వవాక్యము లందు చెప్పబడినది.

ఈ వాక్యములలో - భూమికి చేరిన ఆ జీవులు ప్రీహి యవాదులలో చేరుతుంటారని, పిదప ఆ పదార్థములను భుజించినవారి వీర్యమున చేరి అట్టి సంతానముగానే ఉత్పన్నమవుతుంటారని - అనగా పశువుల వీర్యమున చేరి పశువులు గాను, మనుష్యుల వీర్యమున చేరి మనుష్యులుగాను పుట్టుతూ ఉంటారని చెప్పబడినది.

ఈ విషయము నిట్లే వేదాంత దర్శనము కూడ చెప్పుచున్నది.

"రేతః సిగ్యోగో Z థ" (3-1-26)

(అథ) ప్రీహ్యదులలో చేరినవిమ్మట, (రేతఃసి గ్యోగః) రేతః సించనకర్తయగు పురుషునితో సంబంధము, జీవునకు కలుగును.

అనగా ప్రీహ్యద్యన్నద్వారా పురుష కుక్షిలో జీవుల ప్రవేశం జరుగునని తాత్పర్యం.

దీనిని బట్టి జన్మకు రావలసిన జీవులు ముందుగా స్థావరములగు ప్రీహ్యదులలో చేరుదురని, అనంతరము, పశు, పక్షి, మనుష్యాది శరీరములందు చేరుదురని బోధపడుచున్నది. వారే అనుశయి జీవులుగా చెప్పబడుదురు. వారు మున్ముందు భవిష్యత్తులో భోగాయతనములగు శరీరములు లభించి భోక్తలుగా జన్మకు రాదగినవారు.

ప్రశ్న : అయితే, వారికి భోగాయతనములగు దేహాలు ఎప్పుడు లభిస్తవి?

ఉత్త : అది వారి వారి కర్మపాకమునుబట్టి యుంటుంది. కాలము చెప్పవలను కాదు. ఏలయన - ఊర్ధ్వ రేతస్కులు, బాలురు, పుంస్త్యరహితులు, స్థవిరులు(ముసలివారు) మున్నగువారి శరీరములందు చేరిన జీవులు వెంటనే జన్మకు రాజాలరు. కనుక ఎక్కడో ఎప్పుడో ఎవరో కొందరు జీవులు - అదృష్టవంతులు - విధివశమున రేతఃసించనకర్తలగు పురుషుల శరీరములలో చేరి ఋతుకాలమున స్త్రీ గర్భమున ప్రవేశించ గలిగినచో నట్టివారికి భోగాయతన దేహములు లభిస్తవి. దీనినిబట్టి జీవుల పునర్జన్మకు దేహము లభించుటలోనెన్ని యాటంకములున్నవో పాఠకు లూహింపగలరు. అందుకనే ఛాందోగ్య

వాక్యములో అనుశయి జీవులకు రేతఃసిగ్గోగము అనగా రేతఃసిందనకర్తయగు పురుషునితో సంబంధము కలుగుట దుష్ప్రపతరం అనగా దుర్లభము అని పేర్కొనబడినది.

కాగా ఇంతవరకు చెప్పినదానిని బట్టి భోక్తయగు అసలు జీవుడు కాక అనుశయి జీవులు మరికొందరు ప్రతి శరీరంలో అనగా మనుష్య శరీరంలో కాని పశుశరీరంలోకాని లేక స్థావర వృక్షశరీరంలోకాని దేనిలోనైనా ఉంటారని పాఠకులు గ్రహించియే యుంటారు.

ఇక " మనుష్య, పశు, పక్ష్యాది జంగమ దేహాలలో కరచరణాది అవయవములు ఖండించినచో నా ఖండిత భాగములు బ్రతుకుట లేదు. శుష్కించి నశించుచున్నవి. కాని స్థావరములగు వృక్షములలో కొన్నింటి కొమ్మలు నరికి భూమియందు పాతిపెట్టినచో మరల బ్రదుకుచున్నవి. క్రొత్త చెట్లు తయారగుచున్నవి. అట్లే కొన్ని లతల కొమ్మలు అంటుగట్టినచో క్రొత్తలతలు తయారగుచున్నవి. దీనికి కారణమేమి?" అను నమన్య పరిష్కరింపవలసియున్నది.

(1) ముందు మనుష్యుని సంగతి చూతము. శరీరంలో జీవుడు ఎక్కడ ఉన్నాడు? జ్ఞానేంద్రియములకు లేదా ఇంద్రియ నాడులకు కూడలియైన (తలయందలి) మస్తిష్కములో నున్నాడు. కాన కంఠము ఛేదించినచో ఏమి జరుగుతుంది ? భోక్తయైన జీవునికి భోగాయతనమైన శరీరానికి ఉన్న సంబంధము తొలగింపబడుతుంది. అందువలన - అనగా జీవ సంబంధము విడిపోయినందువలన - శరీరము శుష్కించును ; నశించును. లేదా జీవాధారములగు అన్నపానాదులు లేకుండ జేసినను శరీరము క్రమముగా శుష్కించి నశిస్తుంది. అట్లు గాక -

(2) కాలు, చేయి, ముక్కు, చెవి - ఇత్యాదులలో నేదైన నొక దానిని ఛేదించితి మనుకొనుడు. అప్పు డేమి జరుగుతుంది.? ఛేదంపబడిన భాగము జీవునికి దూరము (వేరు) చేయబడినందున శుష్కించి నశించుతుంది. కాని అసలు శరీరము పతనము కాదు. గాయము మాన్పుకొని ఉన్నకాయముతో జీవుడు కాలము గడపును. అట్లు గాక -

(3) పురుషుని వీర్యభాగమును తీసి మరొక స్త్రీ గర్భంలో చేర్చినచో నేమవుతుంది ? వీర్యంద్వారా స్త్రీ గర్భంలో చేరిన అనుశయి జీవుడు క్రొత్త శరీరంతో క్రొత్త భోక్తగా తయారగును. అసలు శరీరము, అందలి భోక్తయైన జీవుడును యథాస్థితిలో నుండును. నశించుట జరుగదు.

వీనియన్నింటిని బట్టి యేమి బోధపడుచున్నది ? అనుశయి జీవుడు ఉన్న భాగమును (వీర్యమును) అసలు శరీరమునుండి వేరుచేసి ప్రాది చేసినచో క్రొత్త శరీరంలో క్రొత్త జీవుడు - శరీరధారి-సిద్ధమగునని, అనుశయి జీవుడు లేని భాగమును (కాలు మొ॥) అసలు శరీరమునుండి వేరుచేసినచో శుష్కించి నశించునని, అసలు జీవునే శరీరమునుండి వేరుచేసినచో శరీరమే శుష్కించి నశించునని బోధపడుచున్నది.

ఇట్లే పశ్వాదులలో కూడ నూహింపనగును.

ఇక వృక్షము సంగతి చూతము. ఆహారాదుల స్వీకరిస్తూ జీవనాధారములుగ నుండు వేరులు నరికి వేసినచో నేమగును ; చెట్టు క్రమముగా శుష్కించి ఎండిపోవును. లేదా కొమ్మ నరికి భూమిలో పాతిపెట్టి ప్రాది చేసినచో నేమగును ? అప్పుడు ఆ కొమ్మయందలి అనుశయి జీవుని మూలకంగా ఆ కొమ్మ బ్రతికి మరొక చెట్టుగును. అసలు చెట్టుకంటే నిది భిన్నమైనది. ఇందలి జీవుడు కూడ క్రొత్తవాడే, ఇట్లు గాక -

అనుశయి జీవులు లేని చెట్టుకొమ్మ నరికి పాతిపెట్టితి మనుకొనుడు. అప్పుడేమి జరుగును? జీవుడు లేనందున శుష్కించి నశించును.

ఇట్లే లతకు అంటుగట్టినచో అనుశయి జీవుల మూలకంగా క్రొత్త లతలు తయారగునని గ్రహించాలి.

దీనిని బట్టి తేలిన సారంశ మేమి ?

(1) శరీరంలో భోక్తయగు జీవునియొక్క జీవనమునకు ఆధారమగు (ఆయువు పట్టులు) స్థానము లుండునని, ఆ స్థానములకు భంగముకలిగినను లేదా జీవనాధారములగు ఆహారాదులు లేకుండ జేసినను శరీరము శుష్కించి నశించునని తెలియుచున్నది. ఇంకను

(2) అనుశయి జీవులున్న భాగములకు భంగము కలిగినను అసలు

శరీరము పతనము-నాశము-చెందదని, అనుశయి జీవుడున్న భాగమునకు ప్రోది కల్పించుచో మరల నొక క్రొత్త శరీరముతో క్రొత్తభోక్త-జీవుడు సిద్ధమగునని తెలియుచున్నది.. మరియు

(3) అనుశయి జీవులు లేని భాగములను అసలు శరీరమునుండి వేరుచేసినప్పుడు జీవరహితమైనందున ఆ భాగములు శుష్కించి నశించుటయే జరుగునని తెలియుచున్నది.

కాగా చెట్లకొమ్మలు, లతల కొమ్మలు అనుశయి జీవులవలన బ్రదుకుచూ ఉండునని పాఠకులు గ్రహించియే యుంటారు.

అయితే యింత విన్న తరువాత - "అనుశయి జీవులు ఏ యే చెట్లలో లేదా ఏ యే శరీరాలలో ఏ యే భాగములందు ఉంటారు ? ఏయే చెట్లలో లేదా ఏయే శరీరాలలో ఉండరు?" అని కొందరికి ప్రశ్న కలుగవచ్చు. కాని ఆ ప్రశ్నకు ఇదమిత్తముగా ఉత్తరము చెప్పట కష్టము. కష్టమే కాదు. సాధ్యముకూడ కాదు. ఈ విషయముల దెలిసికొనుటకు వైదిక విజ్ఞానము, సృష్టి పరిశీలనము ఎంతో అవసరము. మనుష్యుడో అల్పజ్ఞుడు. ఎంత ఆర్జించినా జ్ఞానంలో కొరతయే ఉంటుంది. అంతేకాదు. భ్రమప్రమాదాలకు కూడ అస్కారం కలదు.

మల్లె, గులాబి మొదలగు వానికి నంటుగట్టి క్రొత్తచెట్లు తయారు చేయవచ్చు. బాడిద మున్నగు చెట్లకొమ్మలు పాతి పెట్టినచో క్రొత్తచెట్లు తయారగును. మరికొన్నింటిలో విత్తనముల నాటియే మొలకెత్తింపవలసి యుంటుంది. ఇట్లు నానారకాలుగా కనబడుచున్నవి.

ఏమైనా ప్రతి శరీరంలో భోక్తయైన జీవుడు ఒకడే ఉంటాడు. కాని అనుశయి జీవులు మాత్రం అనేకులు ఉంటారని ఈ పరిశీలన మూలకంగా ప్రకరణంలో గ్రహింపదగిన సారాంశం.

12. ఆహార మీమాంస

లోకంలో సాధారణంగా జీవులు శాకాహారులుగానో, మాంసాహారులుగానో, లేక ఉభయాహారులుగానో కనబడుచున్నారు. అయినప్పుడు జీవుల స్వాభావికాహార మేది ? విశేషించి మానవుల యాహారమేది ? అను విషయము పరిశీలించుటకు ఈ ప్రకరణము ఆరంభింపబడుచున్నది.

జీవుల దేహాలు యోనిజములు, అయోనిజములునని - అందు యోని జములు మావిజములు, అండజములునని విభజించి పూర్వం చెప్పుకొన్నాం. మనుష్యులయు, గోమహిషాది పశువులయు, సింహశార్దూలాది క్రూర మృగములయు దేహాలు మావిజములు ; పక్షులు, పాములు, బల్లులు మున్నగు జీవుల దేహాలు అండజములు అనియు తెలుసుకొన్నాం.

వీని అన్నింటిలో ఒక్కమానవులు మాత్రమే ఉభయయోనులు (కర్మ యోనులు-భోగయోనులు) అని, తక్కిన జీవులన్నియు భోగయోనులు మాత్రమే అనియు పూర్వం చెప్పబడినది.

ఆహార సమస్య పరిశీలించునపుడు పాఠకు లీ విషయములను స్పృతి పథంలో ఉంచుకొనుట అవసరం.

సింహము-మేక, జింక, గోవు మున్నగు జంతువులను చంపితింటుంది. అట్లే కుక్క, పిల్లని, పిల్లి ఎలుకను పట్టి తినుట చూస్తున్నాం. ఇవన్నియు మాంసాహారి జంతువులు. ఇక ఎనుగు, ఒంటె, మేక, గోవు మున్నగు జంతువులు వృక్షలతాదుల కొమ్మలు, రెమ్మలు, ఆకులు, పండ్లు తిని జీవిస్తున్నవి. ఇవి శాకాహారి జంతువులు. దీనిని బట్టి మాంసము సింహాదులకు ఆహారము కాగా శాకములు గజాదులకు ఆహారమని తేలుచున్నది. జీవులకు స్వాభావికాహారము నెడ మక్కువ యెక్కువ ఉంటుంది. స్వాభావికాహారము జీవులను ఆకర్షిస్తుంది. అందువల్లనే మేకను చూచిన పులిగాని, ఎలుకను చూచిన పిల్లిగాని ప్రేరణ కలిగి దానినిబట్టి భక్షించుటకు ప్రయత్నిస్తుంది. అట్లే ఆకలములకు మేకలు, గడ్డిగాదములకు పశువులు మున్నగునవి యెగబడుట చూస్తున్నాం.

ఇది సృష్టినియమం ; సృష్టి రహస్యం. అలోచిస్తే యిది మనుష్యునికి అర్థం కాకపోదు. ఎట్లంటే-కర్మఫలంగా జీవునికి శరీరం లభిస్తుంది గదా ! కర్మాచరణకు, భోగానుభవమునకు వలసిన సాధనసామగ్రి-ఇంద్రియజాతం-కూడ శరీరంతో పాటే లభిస్తుంది. కాన ఆ సాధనములు అనగా ఇంద్రియములు (కరచరణా ద్యవయవములు) ఆహారం సేకరించడానికి ఆహారం స్వీకరించడానికి కూడ ఉపయోగించునవిగానే ఉంటవి.

గోవుకు గడ్డి తినుటకు వీలుగానే అవయవనిర్మాణం ఉంటుంది. ఆహార

నాళంగాని, కోశంగాని తగిన పరిమాణంలోనే ఉంటుంది. పులికి మాంసం తినుటకు వీలుగానే అవయవ నిర్మాణం అనగా దంతజహ్వదుల నిర్మాణంగాని ఆహారనాళ పరిమాణంగాని, కోశపరిస్థితిగాని ఉంటుంది. అంతేగాదు. ఈ జంతువుల కన్నీంటికి ఆహార సేకరణలో బాహ్యసాధనములతో పనియే యుండదు. ఇది సృష్టి నియమం.

ఇటు మరొక విశేషం ఉన్నది. ఏమంటే పశుమృగాదులు భోగయోనులని చెప్పుకొన్నాం. కాన పశ్వాదులకు కర్మాచరణములో పుణ్యపాపములతో ప్రసక్తి లేదు. పుణ్యపాపముల గురించి ఆలోచించు వివేకము కూడ వానికి ఉండదు. అందువలన మాతృసంగమము చేసినను పశువులకుతప్పలేదు. ప్రకృతిసిద్ధమగు స్వభావముతో గుణములతో ప్రేరితములై పశ్వాదులు ప్రవర్తిస్తూ ఉంటుంది. అందువలననే స్వాభావికాహారము కనబడగానే ఆకర్షణ కలిగి యెగబడుతూ ఉంటువని చెప్పడం జరిగినది.

ఇంతవరకు భోగయోనులయిన పశ్వాదుల స్వాభావికాహారంగురించి చెప్పుకొన్నాం. ఇక మనుష్యుల విషయం విచారితము.

మనుష్యులు ఉభయయోనులు. అనగా కర్మయోనులు, భోగయోనులు కూడ. అంటే ప్రారబ్ధ కర్మఫల మనుభవించుచు క్రొత్తగా పుణ్యపాపములు సంపాదించుకొను యోగ్యత, స్వాతంత్ర్యము మనుష్యులకు కలదు. తగిన వివేకమున్నవి. శాస్త్ర పరిచయముతో వివేకము పెంచుకొను నవకాశమును గలదు.

ఇట్టి పరిస్థితులలో జన్మతో లభించిన అవకాశమును, సంపత్తిని, శాస్త్రజ్ఞానమును ఉపయోగించుకొని వివేకముతో అహింసామార్గమున ప్రవర్తించుచో మనుష్యుడు దేవత్వమును పొందగలడు. లేక సింహాదుల వలె ప్రకృతివశుడై ఇంద్రియలోలుడై హింసాప్రవృత్తితో ప్రవర్తించుచో పశుత్వమును పొందగలడు. అయితే పశువునకు పుణ్యపాపము లంటవు ; కాని మనుష్యుడు పాపియై మరుజన్మమున నరకము (కష్టముల ననుభవించు దేహము) పొందును.

ప్రస్తుతము లోకంలో మాంసాహారులయిన మనుష్యులు, శాకాహారులయిన మనుష్యులు, ఉభయాహారులయిన మనుష్యులు-నిట్లు భిన్న

భిన్న రీతులలో మనుష్యులు కనబడుచున్నారు. దీనికి కారణం మనుష్యులు విజ్ఞానం, స్వాతంత్ర్యం ఉపయోగించుకొని సృష్టి నియమముల సరిగ్గా పాటించకుండుటయే. అందువలన మనుష్యుని స్వాభావికాహార మేది ? అను ప్రశ్న కలుగుచున్నది.

ప్రశ్న : ప్రపంచ మందలి చాలదేశములలో చాలమంది జనులు మాంసాహారముతో జీవించుట చూచుచున్నాము. కాన మాంసము మానవుని స్వాభావికాహారం అని చెప్పవచ్చును గదా !

ఉత్త : ఇది సంఖ్యనుబట్టి నిర్ణయించు విషయంకాదు. చెడు జన సామాన్యంలో త్వరగా వ్యాపిస్తుంది. అంత మాత్రమున నది సరియనగలమా? లేదు. మానవుడు మంచికి-శాశ్వత సుఖసంపాదనకు ఉపయోగింపవలసి బుద్ధిని, ఇంద్రియములను తాత్కాలిక విషయ సుఖముల కాసించి దురభ్యాసములకు లోనుచేయుచున్నాడు. అట్టి అభ్యాసం మూలకంగా వ్యాపించినదే మానవులలో మాంసాహారం. అంతమాత్రమున నయ్యది మానవులకు స్వాభావికాహారం కానేరదు. శాకాహారమే స్వాభావికమైనది. మాంసము హింస చేయకుండ లభింపదు. జీవహింస మానవులకు పాపహేతువు. కాన మాంసాహారం మానవాహారం కాదు.

ప్రశ్న : మహమ్మదీయులలో మాంసాహారం కనిపించుచున్నది. అట్లే క్రైస్తవులలోను. పైగా వారి ధర్మ గ్రంథములగు కురానుశరీఫ్ లో గాని, బైబిలులో గాని, జీవహింస కన్పించుచున్నది. ఇంతయేల ! భారతీయులలో నేడు హిందువులుగా వ్యవహరింపబడు వైదికులలో కూడ మాంసాహారం కనిపించుచున్నది. వారి పురాణములలో దేవతలకు జంతువులను బలియిచ్చుట, యజ్ఞములలో పశువులను చంపుట చూస్తున్నాం. ఈ విధంగా ఆయా మతాలవారిలో జీవహింస, మాంసభోజనం కన్పిస్తూ ఉండగా మాంసం మానవాహారం కాదంటా రేమి ?

ఉత్త : పశువుల చంపు నధికారం మానవులకు భగవంతు డిచ్చినది కాదు. కురానులో కాని, మరి యితరుల ధర్మ గ్రంథాలలో కాని ఉన్నవ్రాతలు -జీవహింసకు సంబంధించినవి - భగవంతుని ఆజ్ఞలు కావు. మానవులు

స్వార్థంతో వ్రాసుకొన్న వ్రాతలు దాని కొక్కటే తార్కాణం.

హిందువులు మేకలు, గొట్టెలు మున్నగు వానిని చంపుదురు. గోవును చంపరు. గోహింస, గోహత్య పాపం అంటారు. మహమ్మదీయులు గోవును కూడ చంపుదురు. కాని వారి దృష్టిలో పందిని చంపుట పాపం. మరి క్రైస్తవులలో ఈ నిషేధం లేదు. ఇట్లు ఒక్క మానవ జాతిలోనే ఆయా తెగలవారు ఆయా రీతుల జీవహింస, మాంసభోజనం చేయుట కనబడుచున్నది గదా ! ఈశ్వరీయ సృష్టినియమమే అయితే యిట్లు ఒకే జాతిలో భక్త్యాభక్త్యములందు భిన్నత్వం - నానాత్వం - ఉండనేరదు. మానవేతర జీవజాతులలో ఉన్నట్లు ఒకేతీరులో ఉంటుంది. కాన మానవులు తమతమ రుచుల కనుకూలంగా కల్పించుకొన్న నియమాలు ఇవి. ఆ గ్రంథాలు కూడ వారు వ్రాసుకొన్నవే. ఈశ్వరీయ ధర్మ గ్రంథంలో ఏ ప్రాణిని హింసింపరాదనియే ఉంటుంది. ఉన్నది కూడ. అట్లున్నది ఒక్కవేదమే. అదియే ఈశ్వరీయము - అపౌరుషేయము - అనబడుతుంది.

ఒక్క వేదమే - శ్రుతియే-గాదు. ఆర్షములగు స్మృతి గ్రంథములు కూడ హింసను, మాంసాహారమును నిషేధిస్తున్నవి.

ఉదా :

"దుష్టం హింసాయాం."

(వై. దర్శ. 6-1-7)

హింసవల్ల లభించు భోజనం దుష్టము.

"పశూన్ పాహి."

(య. 1-11)

పశువుల రక్షించుము.

"గాం మా హిగ్ంసీః"

(య. 13-43)

గోవును హింసపకు.

"అవిం మా హిగ్ంసీః"

(య. 13-44)

గొట్టెను హింసింపకు.

"ఇమం మా హిగ్ంసీ ర్విపాదం పశుమ్" (య. 13-43)

ఈ ద్విపాదపశువును హింసింపకు

"నాకృత్యా ప్రాణినాం హింసాం మాంస ముత్పద్యతే క్వచిత్ .

న చ ప్రాణివధో స్వర్గః తస్మా న్మాంసం వివర్జయేత్ ॥ (మను. 5-48)
ప్రాణులహింసంపకుండ మాంసము లభింపదు. ప్రాణివధ స్వర్గ
దాయకము కాదు. కాన మాంసము భుజింపరాదు.

ఇట్లు మానవుల కొఱకు ఏర్పడిన శ్రుతి స్మృతులలో జీవహింస,
మాంసభోజనము నిషేధింపబడినవి.

మరియు స్వాభావికాహార సేకరణలోగాని, స్వీకరణలోగాని బాహ్య
సాధనములతో పనియుండదని, ఇంద్రుని (జీవుని) యింద్రియములే అందుకు
తగియుండునని, అట్లే యితరజంతువులలో - ప్రాణులలో కనబడుచున్నదని
పూర్వం చెప్పియున్నాం. కనుక మానవుడు కూడ స్వాభావికాహారమును బాహ్య
సాధనముల యవనరం లేకుండ సేకరింపగలిగి యుండాలి ;
స్వీకరింపగలిగియుండాలి. అది యే మవుతుంది ? శాకాహారమా ?
మాంసాహారమా? శాకాహారమని సామాన్య మానవునికి కూడ బోధపడుతుంది.
మాంసం బాహ్యసాధనములు - కత్తులు మున్నగునవి - లేకుండ లభింపనేరదు.
పైగా కృత్రిమరుచులతో పచనం చేయకుండ మనుష్యుడు మాంసం తినజాలదు.
ఇంతకంటే మనుష్యుడు మాంసాహారి కాదనుటకు ఋజువు ఏమి కావాలి ?

ప్రశ్న : శ్రుతిస్మృతులు మాంసాహారం నిషేధిస్తున్నట్లు చెప్పితిరి. కాని
పండితుడగు పుత్రుడు కావలెనంటే మాంసభోజనం చేయాలని బృహదారణ్య
కోపనిషత్తులో ఉన్నట్లు పండితులు కొందరు చెప్పతూ ఉంటారుగదా ! అది
యథార్థం కదా !

ఉత్త : బృహదారణ్యకంలో 'మాంసాదనం' అనుమాట ఉన్నది. నిజమే.
దాని యర్థం వేరు. మీ యీ ప్రశ్న చిన్నదిగానే కన్పిస్తుంది. కాని సమాధానం
కొంచెం దీర్ఘంగా చెప్పవలసి ఉంటుంది. శ్రద్ధగా గమనించాలి?' చాలమంది
మాంసప్రియులు 'వేదాలలో మాంసాహారం తినవచ్చునని యున్నదంటూ' యీ
బృహదారణ్యకవాక్యమునే ఉదాహరిస్తూ ఉంటారు కూడ.

బృహదారణ్యకవాక్యము :

"అథ య ఇచ్చేత్ పుత్రో మే పండితో విజిగీధః సమితింగమః శుశ్రూషితాం
వాచం భూషితా జాయేత సర్వాన్ వేదానను బ్రువీత సర్వ మాయు రియాదితి

మాషాదనం (మాంసాదనం) పాచయిత్వా సర్విష్కంత మశ్నీయాత్ మిశ్యై
జనయిత వా ఔక్షేణ వా ఆర్షభేణ వా ॥ (6 అ. 4 బ్రా. 18 కం.)

ఎవడైనను - పండితుడు, ప్రసిద్ధుడు, సభాసదుడు, ప్రియముగ
భాషించువాడు, సర్వవేదవిదుడు, పూర్ణాయువు పొందువాడు - నగు పుత్రుడు
కావలెనన్నచో మాషములు కలిపిన బియ్యము పక్వము చేసి అందు నేయి
కలిపి భుజించిన నట్టి పుత్రుని పొందగలడు - అవి యీ వాక్యార్థము.

ఈ 18వ కండికలో మాషాదన మనుటకు బదులు మాంసాదనమని
యున్నది. కాన మాంసమనగా జంతు మాంసమనియు, అదియు ఔక్షము,
ఆర్షభు - అనగా ఎద్దుమాంస మనియు కొందరు పండితులు చెప్పుతూ
ఉంటారు.

కాని ప్రకరణమునుబట్టి చూచినచో మాంస మిట జంతుమాంసముగా
గ్రహించుట ఉచితముగా తోచదు. పై కండికలలో అన్నిచోట్ల ధాన్యముతో
అన్నం వండి తినుమని చెప్పి యిట మాంసముతో వండుమనుట ప్రకరణ
బద్ధముగా కనిపింపదు. దీనికి పూర్వము (3వ బ్రాహ్మణమున) శ్రీమంథకర్మ
యందు పది రకముల యన్నము చెప్పబడినది. అదియు వ్రీహి, యవ, తిల,
మాష, అణు, ప్రియంగు, గోధూమ, మసూర, ఖల్వ, ఖలకుల - అను
పదిరకముల ధాన్యములకు సంబంధించినది. ఈ దశవిధధాన్యములలో
తిలలతరువాత మాషములు (మినుములు) చెప్పబడినవి. దానికి తగినట్లుగా
యింతకు పూర్వం 17వ కండికలో తిలౌదనము చెప్పబడినది. ఇప్పు డీ 18వ
కండికలో శ్రమమునుబట్టి మాషాదనము చెప్పటయే ఉచితముగా ఉంటుంది..
లేఖకుల ప్రమాదము వలననో, మాంసప్రియులగు పండితుల ప్రక్షేపము
వలననో మాంసశబ్దమిట చేరియుండునని తోస్తున్నది.

మరియు ఉక్త, వృషభ శబ్దములకు ఎద్దు అని యర్థం చెప్పి దాని
మాంసంతో వండిన అన్నమని చెప్పుటలో జౌచిత్యమును కానరాదు. ఎద్దు
మాంసము ఋషికి ఇష్టమగుచో ఒకే అర్థము నిచ్చు రెండు (ఉక్త, వృషభ)
పదములు ఏల వాడును ?

అయితే, మాషాదనమని చెప్పనప్పుడు ఈ ఔక్షేణ, ఆర్షభేణ - అను

పదములకు అర్థమేమి చెప్పెదరని ప్రశ్నింపవచ్చు ? ఉక్త, వృషభ నామములు గల ఓషధులకు సంబంధించిన గుఱ్ఱ అనునర్థంలో ఔక్త, ఆర్షభ, శబ్దములు వాడబడినవి. కాన ఆ యౌషధములతో సేవించినప్పుడు పుట్టు పుత్రుడు బలములో వృషభమును బుద్ధిలో ఋషులను బోలినవాడగునని భావం. ఉక్త, వృషభ నామములు గల ఓషధులు ఆయుర్వేదగ్రంథములలో లభించును.

ఒక వేళ యీ కండికలోని మాంసశబ్దమును సమర్థింప దలచినచో - మాంసమనగా - పుష్టికారక, రోగనివారక, ప్రతిబంధనివారక, చికిత్సా శాస్త్ర విహిత ఉత్తమ ఓషధులుగా యౌగికార్థమును (మనఃసీదత్యస్మిన్ మానసీయం వా శాస్త్రైః=దేనివలన మనస్సు ప్రస్తుంగా ఉండునో, ఏది శాస్త్ర ప్రతిపాదితమో అది) గ్రహించాలి. అట్లగుచో ఉక్త, వృషభ నామములుగల ఓషధుల గుఱ్ఱతో కలిసిన అన్నం తినవలెనని చెప్పినట్లగును.

వాస్తవంగా ఈ 18వ కండిక కల్పిత మనదగి యున్నది. ఏలయనగా-

(1) దీనికి పూర్వం మూడు కండికలలో మువ్వధములగు పుత్రుల విషయం చెప్పి అంతమున పుత్రికవిషయం వర్ణింపబడినది. ఇట మరల పుత్ర ప్రసక్తి క్రమభిన్నంగా కన్పిస్తున్నది.

(2) పై కండికల శైలికి ఈ కండిక శైలికి భేదం కన్పిస్తున్నది. ఈశ్వరో జనయితవై' అని పూర్వకండికలలో ముగింపు కన్పిస్తున్నది. ఇందు అట్లు ముగించక ఔక్షేణ, ఆర్షభేణ పదములు చివర చేర్చబడినవి. కాన శైలిభేదం ఏర్పడుచున్నది.

(3) మాంసభక్షణం వేదవిరుద్ధం, వైదికులకు అనాచారం కూడ.

ఇట్లు పరిశీలించగా 'మనుష్యుడు మాంసాహారి' యనుటకంటే శాకాహారి' అనుటకే బృహదారణ్యకోపనిషద్వాక్యం ప్రమాణంగా ఉపకరిస్తుంది.

ప్రశ్న : మనుష్యుడు మాంసాహారి కాదు : శాకాహారియే. అనుటకు మరేమైన ఆధారములు కలవా ?

ఉత్త : ఆధారముల కేమి ? చూడండి - మావిజములైన జంతువులలో సింహాదులు మాంసాహారులని, గజాదులు శాకాహారులని పూర్వం చెప్పియున్నాంగదా ! ఈ రెండురకము లయిన జంతువులలోను భిన్న భిన్నము

లైన లక్షణాలు సృష్టిలో సహజంగానే కనబడుచున్నవి. ఎట్లన -
మాంసాహారులు :

- 1) పరిశ్రమ చేయవు.
- 2) రాత్రిళ్ళు చూడగలవు. చరించి ఆహారం సంపాదించుకొనును.
- 3) ఆహారనాళం కురుచ.
- 4) త్వరగా అలసట చెందును.
- 5) నీరు కతుకును.
- 6) చెమట పట్టదు.
- 7) ఉమ్మి ఉండదు.
- 8) తెలివి తక్కువ.

శాకాహారులు :

- 1) పరిశ్రమ చేయును.
- 2) పగలు చరించును. ఆహారం స్వీకరించును. రాత్రిళ్ళు నిద్రించును.
- 3) ఆహారనాళం బారు.
- 4) పరుగిడినను త్వరగా అలసట చెందవు.
- 5) నీరు త్రాగును.
- 6) చెమట పట్టుతుంది.
- 7) ఉమ్మి ఉంటుంది.
- 8) తెలివి జాస్తి.

ఇట్లు భిన్న భిన్న లక్షణాలు గల ఈ రెండు తెగలలో నే తెగ లక్షణాలు మానవునిలో ఉండునో ఆ తెగకు మానవుడు చెందియున్నట్లు ఊహింపవచ్చును. గదా ! ఇందులో సందేహింపవలసిన పనియుండదు.

ఈ లక్షణములలో శాకాహారిజంతువుల లక్షణములే మనుష్యునిలో నున్నట్లు తెలియుచున్నది. విశేషించి శాకాహారియైన కోతి మనుష్యాకృతిని బోలియుండును. కాన మనుష్యుడు శాకాహారి యనుటకు ఇది యాధారము కాదా !

ఇంకొక రహస్యం కూడ ఇట గుర్తింపవచ్చు. ఏమన - శరీరం కర్మ

ఫలంగా దేవునివలన జీవునికి లభిస్తుంది. కాన ఆ శరీరనిర్మాణం స్వాభావికాహార సేకరణకు, స్వీకరణకు అనువుగానే ఉంటుంది. ఇది ఈశ్వర నిర్ణయం, సృష్టి నియమం. దీనినిబట్టి ప్రహియవాదులయిన శాకాహారం స్వీకరించుటకు అనువుగానే మానవశరీర నిర్మాణం జరిగినట్లు కనబడుచున్నది. కాని సింహాదులవలె మాంసాహారం స్వీకరించుటకు తగిన దంత జిహ్వదులతో నిర్మాణం జరిగినట్లు కానరాదు.

ప్రశ్న : కుక్క, పిల్లి మున్నగు జంతువులు మాంసాహారులంటిరి. కొని అవి రొట్టె, అన్నము మున్నగు పదార్థములను కూడ తింటున్నవి. కాన అవి ఉభయాహారులుగ నున్నవి. అట్లే మనుష్యులును ఉభయాహారులని ఏల చెప్పరాదు ?

ఉత్త : శునకాదులు మాంసాహారులే . కాని నగరములలో మనుష్యులు మచ్చికచేసి పెంచుచు శాకాహారము నలవర్చుటవలన నట్లు తింటున్నవి. కాని అడవులలో నున్న యాజాతులు మాంసాహారులుగనే ఉండును.

ప్రశ్న : పోనీ ! పక్షి, పాము, చేప, బల్లి మున్నగు ప్రాణులు రెండు విధములగు నాహారము స్వీకరించుచున్నవి గదా ! వానివలె మనుష్యుని ఉభయాహారిగ ఏల పోల్చరాదు ?

ఉత్త :వాటితో మనుష్యుని పోల్చరాదు. అవి అండజములు గదా ! వాని పుట్టుక తీరు వేరు. మనుష్యులో జరాయుజులు. కాన సాటి జరాయుజము లైన జంతువులతో మనుష్యుని పోల్చుట యుక్తము. జరాయుజములు బాల్యములో తల్లిపాలు త్రాగి పెరుగునవిగా ఉంటవి.

ప్రశ్న : మాంసము బలకరమని రోగులకు డాక్టర్లు పెట్టించుట కలదు. అందుకొరకైనా మాంసము తినగూడదా ?

ఉత్త : దీనికి మహర్షి దయానంద సరస్వతి గోకరుణానిధిలో సమాధానము చెప్పియున్నారు. ఏమన -

“మాంసాహారి యగు సింహముకంటె మాంసము తినని అడవిదున్న మిక్కిలి బలముగలది. సాధారణ బుద్ధితో చూచినను మాంసము బలకరము కాదని తోచకపోదు. తోలు తినిన బలమా ? రసము ననుభవించిన బలమా ?

కొంచె మాలోచింపుడు. మాంసము తోలువంటిది. పాలు, పెరుగు, నేయి మున్నగు పదార్థములు రసతుల్యములు. వానిని యుక్తి పూర్వకముగ తినువారికి మిక్కిలి బలము కలుగును. ఇంతేకాదు. మాంసాహారము మిక్కిలి వ్యయకరము, హానికరము; అన్యాయము ; అధర్మము ; దుష్టకర్మ జన్యము. కాన మాంసము తినుట మానవునకు తగదు." ఇవి మహర్షి మాటలు.

ఇట్లు మాంసాహారమువలన కలుగు నష్టములు, శాకాహారమువలన కలుగు లాభములు వివరింపవలెనన్న ఒక గ్రంథమే యగును. ఇక్కడ అంత అవకాశము లేదు ; అసందర్భముగ కూడ నుండును.

ప్రశ్న : సరే ! మనుష్యుడు శాకాహారి యైనంత మాత్రమున హింసనుండి తప్పించుకొనగలడా ? శాకాహారము మాత్రము హింసలేకుండ లభించునా?

ఉత్త : వృక్షలతాది స్థావరములలోని జీవులు మూర్ఛిత దశలో నుందురని, జ్ఞానేంద్రియములకు బాహ్యవిషయములతో సంబంధము లేనందున అందలి జీవులకు సుఖదుఃఖములు కలుగవనియు పూర్వం చెప్పియున్నాం గదా ! కాన ప్రీహి యవ ఓష ధ్యాదులలో హింసాప్రసక్తి ఉత్పన్నం కాదు.

ప్రశ్న : అయితే, మనుష్యుని యందలి గృహస్థ ధర్మముల చెప్ప ప్రకరణంలో -

"పంచనూనా గృహస్థస్య చుల్లీ పేష ణ్యుపస్కర :

కండపి చోదకుంభశ్చ బధ్యయే యాస్తు వాహయన్ || 3-68

పంచైతా న్యో మహాయజ్ఞాన్న హాపయతి శక్తిత :

స గృహే z పి వసన్నిత్యం సూనా దోషై ర్న లిప్యతే || " 3-71

అనగా - 'పాయ్యి, తిరుగలి, చీపురు, రోలు, నీటికుండ - అను నైదు హింసాస్థానములని, వానికి ప్రాయశ్చిత్తముగా పంచమహాయజ్ఞములు గృహస్థ నిత్యం చేయుచుండవలె' నని చెప్పబడినది.

ప్రీహి యవ ఓషధ్యాదులను దంచుట, విసరుట, వండుట మొదలగు క్రియల మూలకంగా అందలిజీవులకు హింసకలుగునను నభిప్రాయం తోనే గదా, వానిని హింసాస్థానములుగ చెప్పట జరిగినది ! హింస కలుగదందు

రేమి ?

ఉత్త : ప్రహ్లాదులందరి జీవులకు హింస కలుగునన్న అభిప్రాయంతో నవి హింసాస్థానములుగ పేర్కొనబడలేదు. ఆ స్థానము లైదింటితో గృహస్థుకు నిత్యం పని కలుగుతుంది. ఇతర ప్రాణులు కృమికీటాదులు ఆస్థానములలో చేరి చనిపోవు నవకాశం కలదు. గృహస్థ నిత్యవ్యవహారంలో ఆ హింసనుండి తప్పించుకొనజాలడు. అందువలన పంచమహాయజ్ఞములు దానికి పరిహారంగా చెప్పబడినట్లు గ్రహించాలి.

మరొక సంగతి. పంచమహాయజ్ఞములకు ఈ మాత్రమే ప్రయోజనం కాదు. చాల ప్రయోజనము లితరములు గలవు.

ప్రశ్న : పోనీ ! మానవుడు శాకాహారి యనుటకు శాస్త్ర ప్రమాణ మేమైన కలదా ?

ఉత్త : లే కేమి !

"త ఇహ ప్రీహి యవా ఓషధి వనస్పతయ స్త్రీల మాషా ఇతి జాయంతే అతో వై భ్రులు దుర్నిష్ప్రతరం యో యో హ్యన్న మత్తి యో రేతః సింహతి తద్భూయ ఏవ భవతి ||" (ఛాం. ఉ. 5-10.6)

ఇది ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో జీవగతిని చెప్పు ప్రకరణములోని వాక్యము. 'వర్షముద్వారా ప్రహ్లాదులలో చేరిన జీవులు వాని నన్నముగా భక్షించిన పురుషుల శరీరాలలో ప్రవేశింతు'రని యీ వాక్యము చెప్పుచున్నది. ఇదే విషయమును వ్యాసమహర్షి "రేతఃసి గ్యోగో z థ" (బ్ర. సూ. 3-1-26) అను సూత్రము ద్వారా వేదాంత దర్శనంలో తెలిపి యున్నారు.

ప్రీహి మత్తం యవమత్త మథో మాష మథోలిలం

ఏష వాం భాగో నిహితో రత్నధేయాయ దంతే

మా హింసిష్టం పితరం మాతరం చ || (అథ. 6-140-2)

మనుష్యులార ! బియ్యము, గోధుమ తినండి. మరియు మినుము , నువ్వులు తినండి. ఈ నాలుగు మీకు ఉత్తమ బలదాయకభాగముగా నిశ్చయింప బడినవి. పశుపక్షుల హింసింపకుడు.

శివో తే స్తాం ప్రీహియవా వబలాసా వదోమధే

ఏతే యక్షుం విబాధేతే ఏతే ముంచతో అంహస : ॥ (అథ. 8-2-18)

బియ్యము, గోధుమ, మీకు సుఖకరము లగుగాక! (అబలసా) కఫనాశకములగుగాక ! (అదోమధో) తినుటలో మధురములగుగాక ! ఇవి రాజయక్ష్మాది రోగముల నరికట్టును. పాపములనుండి తొలగించును.

ఇట్లు శ్రుతిస్మృతి ప్రమాణములను బట్టియు ఓషధ్యాదులు మనుష్యుల కాహారమని తెలియుచున్నది.

మొదటి భాగము సమాప్తము.

రెండవ భాగము
(శరీరంలో జీవుని స్థానం?)

1. మత భేదములు

పురాతన చార్యకమతం అంగీకరించేవారిలో గాని లేదా అధునాతన వికాసవాదులమతంలో గాని 'శరీరంలో జీవుని స్థానం ఏది?' అను ప్రశ్న ఉత్పన్నం కాదు. ఎందుకంటే - వారు (వాస్తవికులు) అనిత్యమగు శరీరంలో నిత్యమగు జీవాత్మ మరొకటి శరీరంకంటే భిన్నంగా ఉన్నదని అంగీకరింపరు. అయితే 'జడమగు శరీరంలో జ్ఞానం కన్పిస్తున్నదికదా! దానిసంగ తేమిటి?' అని యడిగితే శరీరానికి సంబంధించిన గుణంగానే జ్ఞానాన్ని వారు పేర్కొంటారు. అందువలన జ్ఞానగుణం గలిగిన చేతన పదార్థం మరొకటి (జీవాత్మ) శరీరంలో లేదని వారంటారు.

ఇక శరీరం కంటే జీవాత్మను వేరుగా నిత్యపదార్థంగా అంగీకరించే వారైనా దానిని సర్వవ్యాపక పదార్థంగా నమ్మేవారి (అస్తికుల-అద్వైతుల) మతంలో కూడ ఈ ప్రశ్న ఉత్పన్నం కాదు. ఎందుకంటే - శరీరంలో అంతటా అది ఉంటుంది. గనుక.

ఇకపోతే కేవలం ఆత్మను శరీరంకంటే భిన్నంగా తలుస్తూ దానిని పరిచ్ఛిన్నంగా పరమాణుస్వరూపంగా అంగీకరించే వారి (ఆస్తికుల) మతంలో మాత్రమే ఈ ప్రశ్న - 'శరీరంలో జీవుని స్థానం ఏది?' - అను ప్రశ్న ఉత్పన్నం అవుతుంది.

ఈ ప్రశ్నకు మూడు రకాలుగా సమాధానం పండితులనుండి లభిస్తూ ఉంటుంది. కొందరు పండితులు జీవాత్మ స్థానం శరీరంలో మస్తిష్కం అంటే, మరికొందరు హృదయమని చెప్పుతూ ఉంటారు. ఇక కొందరు సుషుమ్నా నాడిలో జీవాత్మ ఉంటాడని చెప్పుతుంటారు. అయితే -

(1) ప్రాచీనవిద్వాంసులు చాలమంది జీవాత్మస్థానం మస్తిష్కం అని భావిస్తూ ఉంటారు. శరీరమంతటా వ్యాపించి యున్న సంవేదనాత్మక సూక్ష్మ జ్ఞానతంతువులకు కేంద్రం మస్తిష్కం అని, అదియే బుద్ధికి స్థానమని, అక్కడినుండియే సమస్త శారీరక చేష్టలకు ప్రేరణ లభిస్తూ ఉంటుందనియు, అందువలన చేతనుడైన జీవాత్మ మస్తిష్కంలోనే ఉంటాడని వారు చెప్పుతుంటారు.

(2) హృదయం జీవాత్మకు స్థానం అని చెప్పువారు ఉపనిషత్తుల యొక్కయు ఆయుర్వేదముయొక్కయు ప్రమాణములను చూపుతూ ఉంటారు.

ఉదా :

(అ) "అంగుష్ఠమాత్రః పురుషో z ంతరాత్మా
సదా జనానాం హృదయే సంనివిష్టః" (కఠ. 2-6-17)

జీవుడు జనుల హృదయమునందు అంగుష్ఠమాత్ర ప్రమాణం గల స్థానంలో ఎల్లప్పుడు ఉంటాడు.

(ఆ) "అత్మనః శ్రేష్ఠతమ మాయతనం హృదయమ్"
(చరక-నిదాన. అ. 8-3)

జీవునికి ఉత్తమ నివాసస్థానం హృదయం.

(3) ఇక మూడవ తెగవారు - 'శరీరవృక్షమునకు ఆధారభూతం మేరుదండము - వెన్నెముక. దానిమధ్య సుషుమ్నానాడికలదు. అందుండి బయలుదేరిన సహస్రనాడుల ద్వారా సమస్త శరీరరూపమగు వృక్షము కార్యక్రమ మగుచుండును. అందువలన జీవాత్మ సుషుమ్నారూప కేంద్రస్థానంలో ఉంటాడు.' - అని చెప్పుతుంటారు. అయితే

ఈ మూడు మతములలో ఏది సరియైనది ? ఏది వేద సమ్మతమైనది? ఏహేతువులతో, ఏ ప్రమాణములతో జీవాత్మ స్థానం నిర్ణయింపబడుతున్నది? అయినా యీ మతములు మూడు పరస్పరము పూర్తిగా విభిన్నములా? లేక వీనిలో సామరస్య మేదైన కలదా ? అనియు మనం ఆలోచించాలి - పరిశీలించాలి.

2. వేదమతము

మొట్టమొదట ఈ విషయంలో వేదం ఏమి చెప్పుచున్నదో చూతము. అథర్వవేదం పదియవ కాండలో రెండవసూక్తం 'కేన పార్వీ' నామంతో కలదు. కేనోపనిషత్తునకు అధ్యాయ మూలం. దాని ననుసరించియే కేనోపనిషత్తు శైలి నడచినది. ఆ సూక్తంలో -

తద్వా అథర్వణః శిరో దేవకోశః సముభితః :

తత్ ప్రాజో అభిరక్షతి శిరో అన్న మధో మనః. 27

అష్టవక్త్రా నవద్వారా దేవానాం పూ రయోధ్యా

తస్యాం హిరణ్యయః కోశః స్వర్గో జ్యోతిషావృతః. 31

తస్మిన్ హిరణ్యయే కోశే త్ర్యరే త్రిప్రతిష్ఠితే

తస్మిన్ యద్ యక్ష మాతృన్యత్ తద్వై బ్రహ్మవిద్ విదుః. 32

ప్రభ్రాజమానాం హరిణీం యశసా సపరీవృతాం

పురం హిరణ్యయాం బ్రహ్మనివే శాపరాజితామ్. 33

అను మంత్రములు గలవు. మరియు నెనిమిదవ సూక్తంలో

పుండరీకం నవద్వారం త్రిభి ర్భుజేభి రావృతం

తస్మిన్ యద్ యక్ష మాతృన్యత్ తద్వై బ్రహ్మవిద్ విదుః 43

అను మంత్రము గలదు. సంగ్రహంగా ఈ మంత్రముల యభిప్రాయం

ఏమంటే -

'అష్టవక్త్రములు, నవద్వారములు కలిగిన దేవపురి (ఇంద్రియముల పట్టణము - శరీరము) కలదు. దాని శిరఃస్థానంలో హిరణ్యయకోశం గలదు. దాని నడుమ త్రికోణాకారస్థానంలో జీవాత్మ నివసిస్తూ ఉన్నాడు.' అని మంత్రముల తాత్పర్యం.

దీనినిబట్టి శిరస్సునందలి మస్తిష్కంమధ్యలో లేత పీత వర్ణం కలిగిన త్రికోణాకారస్థానం కలదని దానిలో జీవాత్మ నివసిస్తూ ఉన్నాడని బోధపడుతుంది.

ఆ త్రికోణాకారస్థానమునే యోగులు బ్రహ్మగుహ, ఆజ్ఞాచక్రం అంటారు. ఇదే సత్యనామక సప్తమలోకం - స్వర్గం సప్త వ్యాహృతుల రూపంలో (సప్తవ్యాహృతులు : భూః, భువః, స్వః, మహః, జనః, తపః, సత్యం.) సప్త

లోకములు స్మరింపబడుతూ ఉంటవి. అందలి , 'ఓం సత్యం పునాతు పునఃశిరసి' - అను మంత్రం దీనినే గుర్తుచేస్తున్నది. దీనినిబట్టియే కురానులో ఏడవ అకాశంలో ఖుదా ఉన్నాడని చెప్పడం జరిగింది.

సమీక్ష : ఈ అధర్వ వేద ద్వితీయసూక్తంలో శరీరాన్ని దేవపురి, దేవకోశం అని వర్ణించడం జరిగినది. ఇట దేవతలంటే జ్ఞానేంద్రియాలు. వాని ద్వారా జీవుడు ప్రపంచ పదార్థముల జ్ఞానం పొంది సమస్త సాంసారిక వ్యవహారములను చక్కబెట్టుకుంటూ ఉంటాడు. ఆ జ్ఞానేంద్రియాలు శరీరంయొక్క శిరోభాగంలోనే ఉన్నవి : ఒక్క చర్మేంద్రియం (చర్మేంద్రియం శరీరమంతటా ఉంటుంది) తప్ప ఆ జ్ఞానేంద్రియముల బాహ్యరూపములు శిరోభాగంలో ఉన్నవి. కాని వాని సూక్ష్మ సంవేదనాత్మక శక్తులయొక్క కేంద్రం మస్తిష్కంలో ఉన్నది. ఇంద్రియముల వాస్తవికస్వరూపం శక్త్యాత్మకమే. బాహ్య గోళకములు కాదు. ఎందుకంటే - బాహ్య రూపం నీరోగం (రోగరహితం) అయినా యింద్రియముల శక్తి తగ్గినచో లేదా నశించినచో ఇంద్రియముల ప్రయోజనం కలుగదు. అందువలన దేవకోశం అంటే శిరస్సునందలి ఇంద్రియ శక్తుల యొక్క కేంద్రం - మస్తిష్కం అని యర్థం గ్రహించాలి.

అష్టచక్రములు , నవద్వారములు గల దేవపురి (శరీరం) లో స్వర్గము, జ్యోతిషావృతము నగు హిరణ్మయకోశమున జీవాత్మయున్నట్లు మంత్రము లందు చెప్పబడినది. కాన హిరణ్మయకోశం శరీరంలో ఎక్కడ ఉన్నదో మనం విచారించాలి.

వై యాకరణుల మతము ననుసరించి ప్రాచుర్యార్థంలో 'మయట్' ప్రత్యయం వస్తుంది. కనుక హిరణ్మయం (హిరణ్యము, అమృతము, కీర్తి, యశస్సు, జ్యోతి - అను పదములు ప్రకాశము' అను నర్థంలో వాడబడుతూ ఉంటవి) అంటే అధిక ప్రకాశం గల పదార్థం అవుతుంది. అట్టిది శరీరంలో ఎక్కడ ఉన్నదో తెలుసుకోవాలి.

శరీర శాస్త్రనిష్ఠాతులు మస్తిష్కంలో నట్టి అవయవం ఉన్నట్లు చెప్పుతుంటారు. అది లేత పీతవర్ణ - ధూసరవర్ణ - పదార్థములతో నిర్మితమై ఉంటుంది. యోగులు దానినే ఆజ్ఞాచక్రంగా, బ్రహ్మగుహగా వర్ణించేది.

అది జ్ఞాన, క్రియా వాహక తంతువుల కేంద్రంగా ఉంటున్నది. అది తప్ప మరొకటి యేదీ యిట్టి వర్ణంకలది శరీరంలో నెక్కడా లేదు. ఈ హిరణ్మయ కోశమునే వేదం స్వర్గంగా వర్ణిస్తుంది. బ్రాహ్మణగ్రంథములలో స్వర్గం ఊర్ధ్వలోకంగా చెప్పబడుతుంది.

"ఊర్ధ్వం వై స్వర్గో లోకః ఉపరీవ స్వర్గో లోకః" (తై. బ్రా. 3-2-1-15)

బ్రహ్మాండంలో స్వర్గం-ఆదిత్య లోకం - ద్యులోకం. పిండం (శరీరం) లో స్వర్గం మస్తిష్కావయవమైన హిరణ్మయకోశమే 'యత్ బ్రహ్మాండే తత్ పిండే' - అనగా బ్రహ్మాండ రచన యెట్లా శరీర రచనయు నట్లే యున్నదని అధ్యాత్మవిదులు చెప్పుతుంటారు గదా !

పై మంత్రములలో హిరణ్మయకోశం యొక్క 'త్ర్యం' అంటే త్రికోణాకార స్థానంలో 'ఆత్మన్వత్ యక్ష' అంటే జీవాత్మయొక్క స్థితి వర్ణింపబడినది. అందువలన దీనిని బట్టి తేలిక సారాంశ మేమనగా -

శరీరంయొక్క శిరోభాగంలోని మస్తిష్కాంతర్గత హిరణ్మయకోశంలో త్రికోణాకార (బ్రహ్మగుహ) స్థానం గలదని, అందు జీవాత్మ యుండునని, అక్కడినుండియే బుద్ధిద్వారా ఇంద్రియములకు ప్రేరణ కలిగించి, (జ్ఞాన, క్రియావాహక తంతువులద్వారా) సమస్త వ్యవహారములు చక్కబెట్టుకొంటూ ఉంటాడనియు తేలుతుంది.

కాన 'జీవునిస్థానం మస్తిష్కం' అను మొదటి తెగవారిమతము వేద సమ్మతంగానే కనబడుతున్నది.

ఇక రెండవ తెగ 'జీవస్థానం హృదయం' అను వారి మతమును గురించి విచారింపవలసియున్నది. హృదయం అంటే ఉరఃస్థానీయ మగు నొక మాంసమయ - అవయవం అనునర్థం లోకంలో ప్రసిద్ధంగా ఉన్నది. కాని వైదిక భాషలో నట్టి అర్థం కనబడదు.

పై అధర్వ వేద మంత్రములను బట్టి జీవుని స్థానం శిరస్సునందలి మస్తిష్కంగా చెప్పబడినది గదా ! ఈ స్థితిలో ఉపనిషత్తులుగాని, ఆయుర్వేదం గాని వేదమునకు విరుద్ధంగా జీవుని స్థానం చెప్పడం జరుగుతుందా? అని

యొక సందేహం కలుగుతుంది. అందువలన హృదయ మను శబ్దానికి వేరర్థం చెప్పి వేదానుకూలత సాధింపనగునా ? అని యాలోచింపవలసి యున్నది.

అయితే దీని నిట్లు పరిశీలించుటకు ముందు పిండ బ్రహ్మాండముల రచనను గురించి పరిశీలించినచో ఈ రెండవపక్షమునకు సమాధానం సులభంగా లభిస్తుంది. కనుక ముందు దానిని గురించి పరిశీలంతము.

3. పిండ బ్రహ్మాండముల రచన

"అంత స్తే ద్యావా పృథివీ దధా మ్యంతర్థా మ్యర్వంతరిక్షం

సజా ర్థేవేభి రవరై : పరై శ్చాంతర్యామే మఘవన్ మాదయస్య" (యజు. 7-5)

ఓ జీవా ! నీ శరీరములోపల ద్యావాపృథివీ లోకములను, అంతరిక్ష లోకమును ఏర్పాటు చేయుచున్నాను. నీవు జ్ఞాన కర్మేంద్రియములతో కూడి సకలేంద్రియముల నియమించు స్థానంలో ఉంటూ మోద మనుభవించుము.

ఈ మంత్రార్థమును బట్టి బ్రహ్మాండ రచనను బోలి పిండ (శరీర) రచనయు జరిగినట్లు తెలియుచున్నది. మరియు -

'ఏవ మయం లోకసమ్మితః పురుషః । యావంతో హి లోకే భావవిశేషాః, తావంతః పురుషే । యావంతః పురుషే తావంతో లోకే ఇతి । బుధా స్త్యేవం ద్రష్టు మిచ్ఛంతి ।' (చరకసంహిత. శరీరస్థాన. అ. 4-13, 5-2, 4)

అను చరకసూత్రం కూడ పై వేదమంత్రార్థమునే బలపరచుచున్నది.

అందువలన భారతీయ-అధ్యాత్మ విదులలో 'యద్ బ్రహ్మాండే తత్ పిండే' - అను సామాన్యసూత్రం ఒకటి ప్రసిద్ధంగా వినబడుచున్నది. అనగా బ్రహ్మాండరచనవలెనే పిండ (శరీర) రచనయు జరిగినదని యా సూత్రమునకు భావం.

కాన అది యెట్లా విచారితము.

హృ, ద, యమ్ - అను నక్షరములను కలుపగా 'హృదయమ్' - అను పద మేర్పడినట్లు శతపథ బ్రాహ్మణములలో (14-8-4-1) హృదయ పదమునకు నిరుక్తి (నిర్వచనము) చెప్పబడినది. దాని ననుసరించి -

హ్యూజ్ హరణే అనుధాతువునుండి	హ్యూ
డుదాజ్ దానే	ద
యము ఉపరమే	యమ్

అను వర్ణములను గ్రహించి హరణము=గ్రహించుట, దానము=ఇచ్చుట, ఉపరమము=నిలుపుట- అను నర్థములలో కలుపగా ' హృదయమ్' - అను పదం ఏర్పడుతుంది. కనుక ఈ మూడు క్రియలు అనగా గ్రహణము, దానము, ఉపరమము - అను క్రియలు శరీరంలో ఎచ్చట జరుగునో ఆ శరీరావయవమునకు హృదయమని పేరు.

ఇది శతపథ బ్రాహ్మణము ననుసరించి లభించిన యర్థము.

దీనినిబట్టి శరీరంలోని మలిన రక్తమును శిరలద్వారా గ్రహించిశుద్ధిచేసి ధమనుల ద్వారా మరల దానిని శరీరమంతటికి పంపుచుండుటవలన అనగా నిట్లు ఆదానప్రదాన క్రియలు జరుపుచుండుటవలన ఉరఃస్థానీయ శరీరావయవమునకు హృదయమని పేరు వచ్చినట్లు తెలియుచున్నది.

ఇది పిండ (శరీర) సంబంధమైన హృదయపదానికి నిర్వచనం. ఇక బ్రహ్మాండమునకు సంబంధించిన సముద్రపదానికి నిర్వచనము చూతము.

నిరుక్తములో (2-10) 'సముద్రఃకస్మాత్' - అని ప్రశ్నించుకొని -

"సముద్రవం త్యస్మా దాపః-

సముద్రవం త్యేన మాపః"

అనగా దేనినుండి బయటికి నీరు ప్రవహించునో, లేదా దేనిలోనికి నీరు ప్రవహించునో - చేరుచుండునో - అది సముద్రమని సముద్రపదానికి నిరుక్తి (నిర్వచనము) చెప్పబడినది.

అనగా జలప్రవాహములన్నియు సముద్రములోనికి చేరుటయు మరల ఆవిరిరూపంలో నా జలము సముద్రమునుండి పైకి - అంతరిక్షము నకు వెళ్ళుటయు జరుగచుండును. కనుక ఆదాన ప్రదాన క్రియలతో పృథివి యందలి సముద్ర మిట్లు సార్థకమగుచున్నదని గ్రహించాలి.

శతపథబ్రాహ్మణము ననుసరించి హృదయపదమునకే యర్థము పైన చెప్పబడినదో అదే యర్థము ఇట సముద్రపదమునందును ఘటించుచున్నది.

అందువలన బ్రహ్మాండములో సముద్ర మున్నట్లే పిండములో (శరీరంలో) హృదయమున్నదని బోధపడుచున్నది. కాగా బ్రహ్మాండంలో సముద్రంపేరుతో వ్యవహరింపబడునవి శరీరంలో హృదయం పేరుతో వ్యవహరింపబడునని గ్రహించాలి.

అధ్యాత్మవిదులద్వారా తెలియబడిన యీ (యద్ బ్రహ్మాండే తత్ పిండే) తత్వము - రహస్యము - వాస్తవిక అధ్యాత్మజ్ఞానం గ్రహించటానికి తాళపుచెవిలాగ ఉపయోగపడుతున్నది. అధ్యాత్మ సంబంధమైన రహస్యము లనేకం ఈ సూత్రం వల్ల తెలుసుకోడానికి వీలు కలుగుచున్నది - ఇంకను హృదయశబ్దార్థమును గురించి యేర్పడిన సమస్యను కూడ పరిష్కరించుటకు ఇది మిక్కిలి తోడ్పడుచున్నది. అది యెట్లో మున్ముందు పాఠకు లీ రచనలో గ్రహింపగలరు. ఇక -

బ్రహ్మాండంలో సముద్రములు మూడున్నవి. ఒకటి పార్థివము. అనగా ప్రృథివియందలి సముద్రము. ఇందు జలము స్థూలరూపంలో ఉంటుంది. ఈసముద్రమున ఆదాన ప్రదాన క్రియ లెట్లు జరుగునది పూర్వం చెప్పకొని యున్నాం.

ఇక రెండవది అంతరిక్షస్థము. ఇందు ఆవిరి రూపంలో జలముంటుంది. భూమిమీది నీరు సూర్యకిరణములద్వారా ఆవిరి రూపమున అంతరిక్షమును చేరును. అందుండి మరల వర్షరూపమున భూమిపై బడును. ఇట్లు ఆదాన (చేరుట - ఆదానము, పడుట - ప్రదానము.) ప్రదాన క్రియలతో అంతరిక్షము కూడ బ్రహ్మాండమున సముద్ర మనబడినది.

మరి మూడవ సముద్రము ద్యులోకస్థము. అనగా ద్యులోకమందలి ఆదిత్యుడే బ్రహ్మాండమున మూడవ సముద్రము. ఇందు సోమ రూపమున జలముండును. ఆదిత్యుని కిరణములు పార్థివ (భూమిమీది) జలమును గ్రహించి సూక్ష్మాతీసూక్ష్మముగ మార్చి అంటే సోమరూపంలో పరిణమింపజేసి ఆదిత్యునిదనుక చేర్చును. "సోమో గౌరీ (గౌరశబ్దము ఆదిత్య వాచకము. దాని స్త్రీ లింగరూపము గౌరీ.) అధిశ్రేతః" (ఋ. 9-12-3) అను ఋక్కు సోమము సూర్యునియం దున్నట్లు చెప్పుచున్నది. అట్లు చేరిన సోమరస మాదిత్యుని

షేకి అత్యంత సూక్ష్మమై కిరణములద్వారా మరల పృథివికి చేరుచుండును. దానివలన ప్రాణికోటి, ఓషధివనస్సతులు జీవనధారణ చేయుచుండును. ఇట్లు ఆదాన ప్రదాన క్రియలతో బ్రహ్మాండమున నాదిత్యు డొక సముద్ర మగును.

ఈ విధంగా బ్రహ్మాండములో ఆదాన ప్రదాన క్రియలు గల సముద్రములు మూడున్నవి. కనుక "యద్ బ్రహ్మాండే తత్ పిండే" అను అధ్యాత్మవిదుల మతానుసారం శరీరంలో కూడ ఆదాన ప్రదాన క్రియలొనర్చు హృదయములు మూడు ఉండక తప్పదు. అవి యేవో యిట పరిశీలించము.

ద్యులోకస్థ - ఆదిత్యుడు బ్రహ్మాండమున నొక సముద్రమంటిమి. పిండం (శరీరం)లో ద్యుస్థానీయ సముద్రము శిరస్సు నందలి మస్తిష్కమే. ఈ మస్తిష్కము శరీరమంతట వ్యాపించియున్న జ్ఞాన, క్రియా తంతువుల (నాడుల)కు కేంద్రము. జ్ఞానవాహక తంతువుల ద్వారా శరీరం యొక్క ప్రతిస్థానం నుండి జ్ఞానం పొంది క్రియా వాహక తంతువుల ద్వారా శరీరావయవములలో యథాయోగ్యముగ పరిచాలనం కలిగించుట దీని (మస్తిష్కం) పని. ఇట్లు ఆదాన ప్రదాన క్రియలు గల మస్తిష్కం శరీరంలో ఒక హృదయం (సముద్రం) అనబడుతుంది.

ఉదా :- మన కాలిచెంతకు తేలు వచ్చిన దనుకోండి. అప్పుడు ఏమి జరుగుతుంది? నేత్రేంద్రియంద్వారా వృశ్చికజ్ఞానం మస్తిష్కమునకు (ఆదానం) చేరుతుంది. వెంటనే మస్తిష్కం పాదేంద్రియంలో క్రియను (ప్రదానం) కలిగిస్తుంది. అంతట పాదం వెనుకకు తీయబడుతుంది. ఇట్లు ఆదాన ప్రదాన క్రియలు మస్తిష్కంలో కలవు.

ఇట మస్తిష్కంయొక్క విశిష్టతను గురించి కొంచెం వివరించాలి.

మస్తిష్కంలో హిరణ్యవర్ణం - లేత పీతవర్ణం - కలిగిన ద్రవద్రవ్యం కలదు. దానిని ఆయుర్వేద పండితులు ఓజస్సుగా చెప్పుతుంటారు. ఈ ఓజస్సు వీర్యరూప జలంయొక్క నూక్లతమ రూపం. ఇది నుషుమ్మ ద్వారా మస్తిష్కమునకు ప్రవహించును. మస్తిష్కంలో ఉండి, తంతువుల ద్వారా శరీరమంతట వ్యాపించి శరీరమును ఓజోవంతము చేయును.

"మరణం బిందుపాతేన జీవనం బిందుధారణాత్"

అను నిర్దేశము ఓజోరూపమగు నీ అష్టమధాతువును (సప్తధాతువులు: అన్నంనుండి - 1. రసం, దాని నుండి 2. రక్తం. అంతక్రమముగ 3. మాంసం 4. మేదస్సు (కొవ్వు) 5. అస్తి 6. మజ్జ 7. వీర్యం 8. వది ఓజస్సు, ఇది వీర్యంయొక్క సూక్ష్మతమ రూపం.) గురించియే యేర్పడినది.

బ్రాహ్మణ గ్రంథములలో ఈ ఓజస్సే సోమనామంతో వ్యవహరింపబడినది.

“ఏతద్వై దేవానాం పరమ మన్నం యత్సోమః”. (త్రై. బ్రా. 1-3-2-2)

ఆధిదైవిక అర్థం : బ్రహ్మాండంలో ఆదిత్య కిరణములకు సోమమే - సూక్ష్మాతిసూక్ష్మముగ మార్చబడిన జలమే - అన్నం. అనగా నీ సోమము దగ్ధమై సూర్యునిలో ప్రకాశమును, తాపమును ఉత్పత్తి చేస్తుంది.

ఇట ఆధిదైవికార్థంలో దేవతలంటే సూర్యచంద్రాదులు.

ఆధ్యాత్మికార్థం : పిండం (శరీరం)లో ఈ సోమము - ఓజస్సు - దేవతలకు అనగా ఇంద్రియములకు అన్నం అవుతుంది. దీనితో నింద్రియములు బలము కలవి యగును.

ఇట ఆధ్యాత్మికార్థంలో దేవతలంటే ఇంద్రియములు.

ఇక - బ్రహ్మాండములోవలె పిండంలోను మూడు సముద్రము (హృదయము) లున్నవి. అవి నాభి, హృదయము, మస్తిష్కము. హృదయ మస్తిష్కములందు ఆదాన ప్రదాన క్రియ లెట్లు జరుగుచుండెనో పైన వివరించితిమి. ఇప్పుడు నాభికార్యమును వివరింపవలసియున్నది.

నాభి జఠరాశయంలో తయారగు అన్నరసమును (ఆదానం) గ్రహించి యిరువదినాలుగు (24) ముఖ్యధమనులద్వారా శరీరమంతటికీ (ప్రదానం) పంపుచుండును. ఇట్లు ఆదాన ప్రదానక్రియ లొనర్చుచు నాభి రూప హృదయము శరీరమందున్నది కాగా -

ఇంతవరకు హృదయశబ్దమునకు నిర్వచనము చేయబడినది. దానిని బ్రహ్మాండమందలి సముద్రముతో పోల్చి చూపుటయు జరిగినది. దీనిని బట్టి పిండంలోకూడ బ్రహ్మాండమునందువలె మూడు సముద్రము లున్నట్లు తేలినది. అయితే వానిని శారీరికపరిభాషలో హృదయము లంటారు.

ఇట్లునుటచే కొందరికి సందేహం కలుగవచ్చు. ఏమని ? 'నాభి మస్తిష్కములను కూడ హృదయశబ్దముతో వ్యవహరిస్తారా? అని.

నిజమే. ఈ సందేహం కొందరికే కాదు. పెద్దగా వైదికవాఙ్మయంలో పరిశ్రమ చేయని వారందరికి ఈ సందేహం కలుగక తప్పదు. ఎందుకంటే - వైదికవాఙ్మయంలో ఆర్షములగు శిక్షాది షడంగముల యొక్క, శతపథాది బ్రాహ్మణ గ్రంథములయొక్కయు సాహాయ్యంతో ప్రకరణమునుబట్టి పదములకు అర్థం నిర్ణయింపవలసి ఉంటుంది. అట్లు కానిచో - అనగా వైదికవాఙ్మయమున గట్టిగా పరిశ్రమచేయనిచో నట్టివారికి లోక ప్రసిద్ధార్థముల వలన భ్రమప్రమాదములు కలుగక తప్పదు. కాన నాభి, హృదయ, మస్తిష్కాది పదములకు లోక ప్రసిద్ధార్థములు భిన్న భిన్నముగ నున్నందున హృదయపదము నాభిమస్తిష్కములకు కూడ వాచకమగునా? అన్న సందేహము కలుగక తప్పదు. ఇక దానికి సమాధానము - నాభి మస్తిష్కార్థములలో హృదయపదవ్యవహార మున్నట్లు ప్రాచీన శాస్త్ర ప్రమాణములు చాల గలవు. అందు -

నాభి - అను నర్థములో హృదయపద వ్యవహారము :

"ఉపయుక్తస్య ఆహారస్య సమ్యక్ పరిణతస్య య సైజోభూతః సారః పరమసూక్ష్మః : స రస ఇత్యుచ్యతే । తస్య హృదయం స్థానం । స హృదయాత్ చతుర్వింశతి ధమనీ రను ప్రవిశ్య..... కృత్స్నం శరీర మహరహ స్తర్యయతి ।" (సుశ్రుత. సూత్రస్థాన - 14 అ.)

అనగా 'తిని జీర్ణం చేసుకోబడిన ఆహారంయొక్క తేజోరూప సారము రసమనబడును. దానికి హృదయం స్థానము. అది హృదయము నుండి (24) యిరువది నాలుగు ధమనులలో చేరి నిత్యము శరీరమంతటికి పుష్టి కలిగించుచుండును' అని యీ సుశ్రుత వాక్యమునకు తాత్పర్యం.

చూడండి : జీర్ణమైన అన్నంనుండి నిష్పన్నమగు రసమునకు స్థానం నాభి. కాని లోక ప్రసిద్ధమగు ఉరఃస్థానీయ హృదయం కాదు. ఇది సర్వలోక విదితం. అందువలన 'అన్నరసమునకు స్థానం హృదయము' - అని చెప్పిన పై సుశ్రుతవాక్యంలోని హృదయపదము నాభికి వాచకముగా వాడబడినట్లు గ్రహింపక తప్పదు గదా । మరియు -

దీనికి పరిపుష్టకముగా సుశ్రుతములోనే శరీరస్థానము (9) తొమ్మిదవ అధ్యాయమున ఈ క్రింది వాక్యం కనబడుచున్నది.

"చతుర్వింశత్యో ధమనయో నాభిప్రభవా అభిహితాః : ... తాసాం తు భులు నాభి ప్రభవాణాం ధమనీనాం ఊర్ధ్వగా దశ, దశ చాధో గామిన్యః, చతస్రశ్చ తిర్యగ్గాః : ||"

అనగా ఈ వాక్యంలో (24) ఇరువదినాలుగు ధమనులు నాభి ప్రభవములుగ చెప్పబడుచున్నవి. నాభిప్రభవములయిన ఆ ధమనులలో పది పైకి, పది క్రిందికి నాలుగు అడ్డముగాను పోవుచున్నవి.

ఇటు శరీరస్థానవాక్యంలో ధమనులు నాభిప్రభవములని (నాభి నుండి పుట్టినవి) చెప్పబడినది గదా ! పై సూత్రస్థానవాక్యంలో హృదయమందలి అన్న రసము ధమనులలో చేరుచున్నట్లు చెప్పబడినది. ఈ రెంటిని సమన్వయించి చూచినచో నాభివాచకముగ హృదయపదమును సుశ్రుతకారుడు ప్రయోగించినట్లు స్పష్టము కాగలదు. లేక నాభికంటే హృదయము వేరని తలంచినచో నాభి ప్రభవములైన ధమనులలో హృదయమందలి అన్నరసము చేరుచున్నట్లు చెప్పుట పొసగదు.

దీనిని బట్టి నాభివాచకముగ హృదయపదమును శాస్త్రకారులు ప్రయోగింతురని తెలియుచున్నది.

అందువలన వైదికవాఙ్మయంలో హృదయపదమునకు లోక ప్రసిద్ధ ఉరః స్థానీయ అవయవ మను నర్థము గ్రహించక ప్రకరణమును బట్టి నాభియను నర్థము కూడ గ్రహింపవలసి యుండునని బోధపడుచున్నది. ఇక - మసిష్క మను నర్థములో - హృదయపద వ్యవహారము :

అధ్యాత్మ పరిభాషలో ఆదిత్యపదము శిరస్సునకు అనగా మస్తిష్కమునకు వాచకముగ నుండును. బ్రహ్మాండములో ఆదిత్యుడు ఉన్నత స్థానమున-ద్యులోకమున-నుండును. అట్లే పిండంలో శిరస్సు ఉన్నత స్థానమున నుండును.

యజుర్వేదము (40) నలుబదవ యధ్యాయము (17) పదునేడవ మంత్రంలో - "యో z సా వాదిత్యే పురుషః సోz సా వహం" - అను వాక్యము

కలదు. ఇట (ఆదిత్య పురుషః) ఆదిత్యునియందు అనగా హృదయమునందు (మస్తిష్కమునందు) ఉన్నపురుషుడు (సోఽసావహం) అహంపద వాచ్యుడుగా చెప్పబడినాడు. ఇది ఆత్మకు సంబంధించిన ప్రకరణం. కనుక నిట అహంపద వాచ్యుడు జీవాత్మ.

ఇది నేను చెప్పు అర్థం కాదు. శతపథబ్రాహ్మణము ఈ యాజుష మంత్రంలోని ఆధ్యాత్మిక - ఆదిత్య పదమునకు "అసౌ వా ఆదిత్యో హృదయం" (6-1-3-34) అనువాక్యంతో ఆదిత్యుడన హృదయమని అర్థం వివరించినది..

శతపథమే కాదు. మైత్రాయణీ ఆరణ్యకముకూడ "హిరణ్యవర్ణః శకునః హృది ఆదిత్యే ప్రతిష్ఠితః" (6-34) అని ఆదిత్యరూప హృదయమందు జీవాత్మ యున్నట్లు చెప్పినది. పైగా ఆ వాక్యములో ఆదిత్య హృదయ పదములు రెండు ప్రయోగింపబడుటచే ఆదిత్యపదము ఆధ్యాత్మ పరిభాషలో హృదయవాచకమని స్పష్టమగుచునే యున్నది. కాన పై యాజుష మంత్ర వాక్యమును బట్టి ఆదిత్యపదము హృదయవాచకమని, అందు జీవాత్మ నివసించునని బోధపడుచున్నది.

ఇట మరొక విశేషం కూడ కలదు. ఏమన - 'ఆదిత్యునియందు (హృదయమందు) ఉన్న పురుషుడు అహంపద వాచ్యుడగు జీవాత్మ' అని చెప్పటతో మంత్రము విరమింపలేదు. ఆకాశంవలె సర్వవ్యాపకుడై ఓం పద వాచ్యుడగు పరబ్రహ్మ జీవాత్మకంటె వేరుగ నున్నట్లు "ఓం ఖం బ్రహ్మ" అను తరువాతి వాక్యముతో చెప్పుచున్నది.

ప్రశ్న : సరే, ఆదిత్య పదమునకు హృదయమని అర్థం చెప్పి అందు జీవాత్మ యున్నట్లు చెప్పినంతమాత్రమున ఆ హృదయము శిరః స్థానీయ మస్తిష్కవాచకమని, ఉరఃస్థానీయము కాదని యెట్లు చెప్పగలము?

ఉత్తర : నిజమే చూడండి. "ఇమాని యాని పంచేంద్రియాణి మనః షష్ఠాని మే హృది (యక్ష, పురుష, బ్రహ్మ, బ్రహ్మ, ఆత్మా-మున్నగు పదములు జీవవాచకములు, ఈశ్వరవాచకములు నగును. అంతేగాదు. అధ్యాత్మమున శరీరమునకు, అధిదైవమున బ్రహ్మాండమునకును వాచకము లగుచుండును. కాన విశేషణములు, ప్రకరణము మున్నగువాని సాహాయ్యంతో వీనికి అర్థము

అది చేరుతుంది. అట్లుకాక మస్తిష్కముకంటే భిన్నముగ హృదయ పదమునకు ఉరమని గాని నాభియనిగాని అర్థం గ్రహించుచో నప్పుడు రెండవపక్షం ఏర్పడుతుంది. అయితే

జీవుని స్థానం హృదయం - అని చెప్పు పండితులు కూడ హృదయ పదానికి నాభియను నర్థం చెప్పి నాభియందు జీవు డున్నాడనిచెప్పరు. ఎందుకంటే లోకమున నాభివాచకముగ హృదయపదం ప్రసిద్ధంకాదు. ఒకవేళ బ్రాహ్మణాది గ్రంథముల సాహాయ్యంతో ప్రకరణమునుబట్టి నాభివాచకముగ హృదయపదమును గ్రహింపగలుగుచో నట్టి పండితులు మస్తిష్క వాచకముగ కూడ దానిని గ్రహింపకపోరు. అప్పుడు వారు వేదాది శాస్త్ర ప్రమాణములను బట్టి హృదయపదమునకు మస్తిష్కమను నర్థం చెప్పి దానినే జీవుని స్థానంగా గ్రహింపగలరు. అప్పుడును రెండవ పక్షమునకు తావే యుండదు.

ఇకపోతే లోకప్రసిద్ధ ఉరః స్థానీయ - అవయవ వాచకముగ హృదయ పదమును గ్రహించు పండితులే రెండవ పక్షముగ నిలబడుదురు. అట్టి వారు పూర్తిగ కృషిచేసి బ్రాహ్మణాది గ్రంథముల సాహాయ్యంతో వైదిక వాఙ్మయంలోని పదాలకు సరియైన అర్థం గ్రహించక పోవుటచేతను, లోక ప్రసిద్ధ-అర్థం గ్రహించుట చేతను అట్లు చెప్పదురని తోచెడిని. అది వేద విరుద్ధము ; దుర్బలము. కనుక నిలువజాలదు. ఎట్లన -

"ఇద మపి ఇతర చ్ఛిర" ఇత్యాది నిరుక్తవాక్యంలో శిరస్సు నాశ్రయించి యింద్రియము లున్నట్లు చెప్పబడినది గదా ! చరకం కూడ -

"ప్రాణాః ప్రాణభృతాం యత్ర శ్రితాః సర్వేంద్రియాణి చ

య దుత్తమాంగ మంగానాం శిర స్తదభిదీయతే ॥ " (సూత్రస్థాన-17అ.)

ఇంద్రియముల స్థితి శిరస్సులో నని చెప్పుచున్నది.

ఇట శిరస్సు అనగా శిరస్సునందలి మస్తిష్కము అని గ్రహించాలి. ఎందుకంటే ఇంద్రియముల బాహ్యగోళకములు కావని, శక్త్యాత్మకములని వానికి కేంద్రము మస్తిష్కమని లోగడ చెప్పకొనియే యున్నాం.

అట్టి యింద్రియములతోపాటు జీవాత్మ హృదయమం దున్నట్లు చెప్పిన - "ఇమాని యాని పంచేంద్రియాణి మనఃషష్ఠాని మే హృది బ్రహ్మణా సంశ్రితాని"

- (అథ. 19-9-5) అను మంత్రంలోని హృదయపదమున కర్థము శిరస్సు-మస్తిష్కము-అనియు లోగడ నిరూపింపబడినది. అందువలన -

"అంగుష్ఠమాత్రః పురుషః" ఇత్యాది ఉపనిషద్వాక్యమునందుగాని, 'ఆత్మనః శ్రేష్ఠతమ మాయతనం' ఇత్యాది ఆయుర్వేద వాక్యమునందు గాని జీవస్థానంగా చెప్పబడిన హృదయపదానికి మస్తిష్కమను నర్థం చెప్పవలెనేకాని ఉరఃస్థానీయ - అవయవమని అర్థం చెప్పరాదు. మస్తిష్కార్థం చెప్పినందువల్ల ఎట్టి అనౌచిత్యము నట కలుగదు.

మరియు చరకంలో (సూత్రస్థాన 30-7) "తత్పరమ మౌజనః స్థానం యత్ర చైతన్యసంగ్రహః"

అని చైతన్యస్థితి గలచోటు పరమ - ఓజస్సునకు స్థానంగా చెప్పబడినది.

పరమ - ఓజస్సు గోఘృతవర్ణం - ఈషట్ప్రీతవర్ణం గల ద్రవద్రవ్యం. అది మస్తిష్కాంతర్గత బ్రహ్మగుహలో ఉంటుంది. బ్రహ్మగుహ చేతనాత్మకు నివాసంగా ఉంటుంది. దీనిని బట్టి -

"హృదయే చిత్తసంవిత్" (యో. ద. 3-34)

"తద్విశేషేణ చేతనాస్థానం" (సుశ్రుత. శారీ. 4-31)

అను సూత్రములలో చేతనస్థితికి స్థానంగా చెప్పబడిన హృదయ పదానికి కూడ అర్థం మస్తిష్కమనియే గ్రహింపవలసియుంటుంది. కాని లోక ప్రసిద్ధార్థం గ్రహింప వలనుపడదు. ఇంతయేల -

తైత్తిరీయ ఉపనిషత్తులో (1-6-1)

"స య విషోఽంతర్ హృదయ ఆకాశః । తస్మిన్నయం పురుషో మనోమయః అమృతో హిరణ్మయః । అంతరేణ తాళుకే య స్తన ఇవావలంబతే స ఇంద్రయోనిః । యత్రాసౌ కేశాంతో వివర్తతే త దపోహ్య శీర్ష కపాలే ॥ "

అనువాక్యం కలదు. అందు హృదయంలో పురుషుని నివాసం చెప్పబడినది, అంతేగాదు. తాళువు మొదలు కపాలశీర్షపర్యంత భాగము జీవుని కొంపగా చెప్పుట జరిగినది.

దీనిని బట్టి యిట హృదయమనగా తాళువునకు పైభాగమగును. కాని దిగువనున్న అవయవం కాదని స్పష్టంగానే బోధపడుతుంది. పై భాగం మస్తిష్కం

అవుతుంది. మరియు నీ యుపనిషత్ప్రమాణమును బట్టి ఉపనిషత్తులలో మస్తిష్కార్థమున హృదయపదము వాడబడుచుండు ననియు తేలుచున్నది.

వీని అన్నిటినిబట్టి హృదయపదము మస్తిష్కవాచకముగా అధ్యాత్మ విద్యా ప్రకరణములందు వాడబడుచుండునని గ్రహించాలి.

అందువల్ల హృదయం అంటే లోకప్రసిద్ధ ఉరఃస్థానియ మాంసమయ - అవయవం అని యర్థం చెప్పి దానిని జీవుని స్థానంగా చెప్పడం కేవలం అనుచితమే గాదు. వేదమునకు, ఉపనిషత్కారుల యభిప్రాయమునకు, శరీర విజ్ఞానమునకు, యుక్తికి కూడ విరుద్ధం అవుతుంది. కాన 'జీవుని స్థానం హృదయం' అన్నప్పుడు మస్తిష్కం అని అర్థం గ్రహించాలి. లేదా మస్తిష్కాంతర్గత బ్రహ్మగుహను గ్రహించడం మరీ దగ్గరగా, ఉచితంగా కూడ ఉంటుంది.

5. జీవుని స్థానం సుషుమ్నానాడి అనువారి మతము

ఇక మూడవతెగ 'జీవస్థానం సుషుమ్నానాడి' అనువారి మతమును గురించి పరిశీలించుము.

సుషుమ్నా నాడిని బ్రహ్మనాడి యనియు, వ్యవహరింతురు. బ్రహ్మకు - జీవునికి - స్థానం కనుక దానికి బ్రహ్మనాడి యని వ్యవహారం వచ్చినట్లు వారు చెప్పుదురు. అంతేగాదు. పరానాడి యనియు దానికి వ్యవహార మున్నట్లు కనబడుచున్నది. అన్న.

ఇక జీవుని స్థానంగా సుషుమ్నానాడిని చెప్పడంలో ఒక కారణం కనబడుతూ ఉన్నది. ఏమంటే -

సుషుమ్నయొక్క శీర్షభాగం మస్తిష్కాంతర్గత బ్రహ్మగుహతో సంబద్ధమై యున్నది. బ్రహ్మగుహలో నున్న జలమే - ద్రవ్య ద్రవ్యమే శారీర పరిభాషలో 'మస్తిష్క సుషుమ్నాంతరీయ జలం' పేరుతో వ్యవహరింపబడుతుంది. ఇది ఓజోరూపమగు అష్టమధాతువు. దీనివల్ల శరీరం ఓజోవంత మౌతుంది. దీనిలోనే జీవు డుండునది. అందువలన - అనగా సుషుమ్నానాడితో బ్రహ్మగుహకు సంబంధ ముండుటవలనను, మరియు ప్రాణాయామాదులద్వారా చిత్తవృత్తుల నరికట్టి సమాధిస్థితిని సంపాదించుటలో జీవునకు సుషుమ్నా నాడితో ఎక్కువ సంబంధ ముండుటవలనను, జీవుడు సుషుమ్నలో నుండుననిచెప్పట

(కారణశరీరం) అని వాని పేర్లు. అవి ఒకదానిలో నొకటి పూర్ణముగ వ్యాపించి యుంటివి. అనగా అన్నమయ కోశమగు స్థూల శరీరంలో అంతటా వ్యాపించి ప్రాణమయకోశం ఉంటుంది. దానిలో అంతటా వ్యాపించి మనోమయకోశం, అట్లే మనోమయంలో విజ్ఞానమయం, దానిలో ఆనందమయం వ్యాపించి ఉంటాయని చెప్పుదురు.

దీనినిబట్టి మనోమయ విజ్ఞానమయ కోశములు కూడ మధ్యమ పరిమాణంతో (శరీర మెంత యున్న అంతటి పరిమాణం) శరీరమంతటా వ్యాపించి యుండునని తేలుతుంది. ఆమనోమయ విజ్ఞానమయ కోశములు రెండు అంతఃకరణమునకు సంబంధించినవి. అయినప్పుడు అంతఃకరణము శిరస్సులోని మస్తిష్కమునందే ఉండునని చెప్పటం యెట్లు పొసగుతుంది ? శరీరమంతటా నుండవలెను గదా! అను ప్రశ్న కలుగుతుంది. కనుక దానికి సమాధానం చెప్పవలసియున్నది.

జీవుని సంకల్ప వికల్పాది వృత్తులకు సాధనం అంతఃకరణము. దానిని వృత్తిభేదమును బట్టి లేదా అవస్థాభేదమును బట్టి నాలుగు విధములుగా చెప్పవచ్చును. అవి మనో, బుద్ధి, చిత్త , అహంకారములు. సంకల్ప వికల్పాత్మకము అనగా అంతఃకరణముయొక్క అనిర్ణీతావస్థ మనస్సు. నిశ్చయాత్మకము బుద్ధి. స్మరణాత్మకము చిత్తము. ధృతియొక్క అభిమానాకారవృత్తి అహంకారము.

ఇట్టి అంతఃకరణము ప్రాణమువలెనే శరీరంలో అంతటా వ్యాపించి యుంటుంది. ప్రాణము, అంతఃకరణము కలిసియే జ్ఞాన క్రియలకు సాధనము లవుతుంటాయి. అయితే వీని జ్ఞాన క్రియాతంత్రువుల ముఖ్యకేంద్రము మస్తిష్కము. అక్కడినుండియే యా తంత్రువులు శరీరమంతటా వ్యాపించి యుంటాయి. జీవాత్మ నివాసం కూడ మస్తిష్కంలోనే అని పూర్వం చెప్పకొని యున్నాం.

జీవుడు (మనుష్యుడు) కొండొకవిషయమును నిర్ణయించుటకు పూనుకొనినపుడు బాహ్యోద్రియముల ప్రవృత్తి నరికట్టును. అంతరింద్రియ మగు మనస్సు (అంతఃకరణము)తో నాలోచింపదొడగును. అప్పుడు జ్ఞాన

తంతువుల కూడలియగు మస్తిష్కంలో ఒత్తిడి యేర్పడుతుంది. ఆ ఒత్తిడి ఉరములోకాని, నాభిలోకాని, శరీరమున మరొకచోట కాని యెక్కడా ఏర్పడదు. ఇది అందరికి అనుభవంలో ఉండేదే. సందేహింపవలసిన పనిలేదు. కాన అంతఃకరణముయొక్క ప్రధానకేంద్రం మస్తిష్కమని తలంపబడుచున్నది. శరీరమంతట జ్ఞాన క్రియాతంతువులలో వ్యాపించియున్న అంతఃకరణమునకు మస్తిష్కముతో సంబంధం ఉన్నది.

అంతఃకరణముయొక్క ప్రధానకేంద్రం మస్తిష్క మనుటలో మరొకొన్ని కారణములు కలవు. వానిలో ఒకటి -

ఆత్మకు సంనిహితసాధనం అంతఃకరణము (మనస్సు). ఎందుకనగా కొండొక విషయమును గ్రహించుటకు ఆత్మ మనస్సును, మనస్సు ఇంద్రియములను ప్రేరేపించుట జరుగును. జ్ఞానేంద్రియముల సంనివేశము కూడ మస్తిష్కములో కలదు. కాన నా ఇంద్రియముల ప్రేరేపించు నంతఃకరణము, దానిని ప్రేరేపించు నాత్మయు మస్తిష్కములోనే ఉండక తప్పదు.

రెండవకారణము - ఆత్మ నివాసము మస్తిష్కములో. అందువలన ఆత్మకు అంతరంగసాధనమైన అంతఃకరణముయొక్క ప్రధాన స్థానం కూడ మస్తిష్కంలో ఉండవలెను.

దీనినిబట్టి గ్రహింపదగు సారాంశ మేమనగా -

అంతఃకరణము శరీరమంతట వ్యాపించియున్నను దాని నుపయోగించుకొను జీవాత్మ మస్తిష్కములో నున్నాడు. కాన తనతోపాటు మస్తిష్కములో నున్న అంతఃకరణభాగములో నతడు ప్రేరణ కలిగించును. అయ్యది తనతోపాటు మస్తిష్కమునందున్న ఇంద్రియములకు ప్రేరణ కలిగించును. ఇంద్రియములు శక్త్యాత్మకములని, వాని కేంద్రము మస్తిష్కములోనని లోగడ చెప్పకొనియే ఉన్నాం. ఇట్లు జీవుని ఉనికిని బట్టి యాతన యంతరంగసాధనమైన అంతఃకరణమునకు కూడ మస్తిష్కము స్థానముగా చెప్పబడుచున్నది. అంతమాత్రమున అంతఃకరణముయొక్క మధ్యమ పరిమాణమును(అణు పరిమాణము జీవాత్మ విభు పరిమాణము

పరమాత్మ, మధ్యమ పరిమాణము మనస్సు) శంకింపబనిలేదు.

8. శంకా సమాధానములు

శంక :

లోకంలో పొలాన పశువులను కాయు బాలునికంటే బడిలో విద్యను అభ్యసించు బాలు డెక్కువగా శ్రమపడుతూ ఉంటాడని, దానికి తార్కాణముగా ఆ యిరువురి గుండెలపయిని వెన్న పెట్టుచో విద్యార్థియగు బాలుని గుండెమీది వెన్న త్వరగా కరుగుననియు వాడుక కలదు. ఇది నిజమైనా కాకపోయినా, ఇందులో కొంత అతిశయోక్తి ఉన్నా దీనివలన ఒక విషయం బోధపడుతూ ఉన్నది. ఏమనగా -

విద్యార్థి పాఠములు వల్లించుటలోగాని, వల్లించినవాటిని జ్ఞప్తి పెట్టుకొనుటలోగాని మానసికంగా మిక్కిలి శ్రమపడుతూ ఉంటాడని, పశువుల కాపరికి అట్టి మానసిక శ్రమ ఉండదనీ తెలుపుటయే ఈ వాడుకకు ముఖ్యాభిప్రాయంగా కనబడుతున్నది.

దీనిని బట్టి సూక్ష్మశరీరం (మనస్సు)తో గాని, స్థూల శరీరంతోగాని శ్రమపడుతూ ఉండేది, తత్ఫలితంగా సుఖదుఃఖము లనుభవిస్తూ ఉండేది జీవుడు గదా! ఆ జీవుడు హృదయంలో ఉన్నప్పుడే - అతడు శ్రమపడుట వల్ల హృదయం మీది వెన్న కరుగుట జరుగుతుంది. కాన ఈరః స్థానీయ హృదయం లోనే జీవు డున్నట్లు ఏల గ్రహింపరాదు ?

సమాధానం :

నిజమే. సూక్ష్మశరీరంతోగాని, స్థూల శరీరంతోగాని శ్రమపడుతూ ఉండేది జీవుడే. అయితే జీవు డట్లు స్థూల - సూక్ష్మ భౌతిక శరీరాలతో శ్రమపడుతూ ఉండటం వల్ల ఏమి జరుగుతున్నది ? ఊపిరితిత్తుద్వారా ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసల వేగం పెరుగుతున్నది. దానితో శరీరంలోని రక్త ప్రసరణ వేగం పెరుగుతూ ఉన్నది. అనగా నిరలద్వారా మురికి రక్తం గుండెకు చేరుటలోను, ధమనులద్వారా మంచిరక్తం గుండెనుండి శరీర మంతటికి ప్రసరించుటలోను వేగం పెరుగుతూ ఉన్నదన్నమాట. హృదయం (గుండె)లో రక్తశుద్ధి జరుగుతూ ఉంటుంది. కాన హృదయం కొట్టుకొనుటలోను వేగం పెరుగుతూ ఉంటుంది.

అంత నావేడికి వెన్న కరుగుతూ ఉంటుంది.

ఇట్లు శారీరక శ్రమవల్ల కలిగిన వేడికి వెన్న కరుగుతూ ఉన్నది; కాని జీవుడు అక్కడ ఉన్నందువలన గాదు. జీవుని యునికికి వెన్నకరుగుటకు ఏమియు సంబంధం లేదు.

జీవుడు శరీరంలో ఎక్కడనో ఒకచోట ఉంటాడు. ఆ చోటు ఇంద్రియ శక్తులకు (కూడలి) కేంద్రమగు మస్తిష్కమే. అచట ఉండి జీవుడు జ్ఞాన, క్రియా వాహక నాడులద్వారా స్థూల సూక్ష్మ శరీరాలను వాడుకొంటూ ఉంటాడు. అందువలన జీవుని ప్రేరణచే క్రియావాహక తంతువులలో చలనం కలుగుట, దానితో రక్తప్రసరణలో వేగం పెరుగుట జరుగుతూ ఉంటుంది. రక్తశుద్ధి హృదయంలో జరుగుతూ ఉంటుంది కనుక, నట వేడి పుట్టి గుండెమీది వెన్న కరుగుతూ ఉంటుందని గ్రహించాలి. ఇది భౌతిక క్రియ.

కాగా పశువులకాపరికంటే చదువుకొను విద్యార్థికి మానసికముగ నాందోళ జాస్తి యని చెప్పటయే ఆ వాడుక యేర్పడుటలో ముఖ్యాభిప్రాయంగా గ్రహించాలి.

జీవుడు ఎక్కడ ఉన్నను మనస్సు మధ్యమపరిమాణం కలది (శరీరమంతట నుండునది). కనుక దానిని వాడుకొనుటలో జీవుడు శరీరమందు ఆయా తావులలో దానిశక్తిని కేంద్రీకరింపగలడు. అంతమాత్రమున నాయా తావులందు జీవుడున్నట్లు నిర్ణయింప వలనుపడదు.

శంక :

మహర్షి దయానంద సరస్వతి ఋగ్వేదాది భాష్యభూమికలో ఉపాసనా విషయమున ఛాందోగ్యవాక్యమును వివరించుచు నీ క్రింది మాటలు వ్రాసిరి.

ఛాందోగ్య వాక్యము :

"అథ యదిద మస్మిన్ బ్రహ్మపురే దహరం పుండరీకం వేశ్య దహరోఽస్మి న్నంతరాకాశ నైస్మిన్ యదంత న్నదన్యేష్టవ్యం తద్వాచ విజిజ్ఞాసితవ్య మితి."

(ఛాం. ప్ర. 8-ఖం. 1-మం. 1)

హిందీలో వివరణము -

"జో జిస్ సమయ్ ఇన్ సబ్ సాధనోంసే పరమేశ్వరకీ ఉపసనా కరకే

జరుగుచున్నది. అది గౌణవ్యవహారమే యగును. కాగా - తేలిస సారాంశం ఏమనగా -

లోకప్రసిద్ధ మైన ఉరఃస్థానీయ మాంసమయ - అవయవంగాని, సుషుమ్నా నాడిగాని వాస్తవంగా జీవాత్మకు నివాసస్థానం కాదని మస్తిష్కాంతర్గత ఆజ్ఞాచక్రము - త్రికోణాకారభాగము - బ్రహ్మగుహయే - జీవుని స్థానం అని బోధపడుతుంది.

బ్రహ్మ అనగా జీవుడు. జీవుడుండు స్థానం కనుక మస్తిష్కాంతర్గత త్రికోణాకారభాగమును యోగులు బ్రహ్మగుహగా పేర్కొనుటయే దానికి పెద్దతార్కాణము ; స్పష్టమగు ప్రమాణము.

వేదంలో ఆత్మనివాస స్థానమును గురించి చేసిన వర్ణనముకూడ శరీరంలోని మరొక భాగమునకు - అవయవమునకు దేనికి వర్తించదని, అట్టిది ఒక్క బ్రహ్మగుహయే అనియు తెలియుచున్నది.

ఆర్షములగు ఉపనిషత్తులుగాని, ఆయుర్వేదముగాని వేదమునకు విరుద్ధముగా చెప్పట జరుగదు. అయితే వైదిక వాఙ్మయంలో మస్తిష్కమును హృదయపదంతో వ్యవహరించుట కలదు. కనుక ఉపనిషత్తులలో కాని, ఆయుర్వేదంలోకాని జీవాత్మకు హృదయము నివాసస్థానంగా చెప్పట జరిగినది అని గ్రహించాలి.

సుషుమ్నానాడి శీర్షభాగం మస్తిష్కంతో సంబద్ధమై యుండుట చేత సుషుమ్నా కూడ జీవాత్మకు నివాసస్థానంగా పేర్కొనుట గౌణవ్యవహారంగా సమన్వయించుకోవాలి.

6. స్థానద్వయ మతము

జీవాత్మ నివాసం విషయమున కొందరు పండితులలో మరొక అభిప్రాయం కనబడుచున్నది. దానినికూడ పాఠకులు గ్రహించుట అవసరం. ఏమన -

జీవాత్మకు ముఖ్య నివాసస్థానం మస్తిష్కము. కాని యా జీవాత్మ సామాన్యావస్థలో దిగువ హృదయమున అనగా ఉరః స్థానీయ హృదయమున ఉండునని, విశేషావస్థలో మస్తిష్కహృదయమున నుండునని పండితులు

కొందరు తలంచుచున్నారు. ఎట్లన -

అంతఃకరణము దైవ యక్ష భేదములతో రెండు విధములుగా నుంటుంది. అందు దైవమునకు జ్ఞానేంద్రియములమీద యక్షమునకు కర్మేంద్రియములమీద నధికార ముంటుంది. వృత్తి లేక అపస్థా భేదమును బట్టి అంతకరణము నాల్గువిధములుగ చెప్పబడుతుంది. వానికి మనో, బుద్ధి, చిత్త, అహంకారములని పేరు. కర్మేంద్రియముల సంచాలనము, సంకల్ప వికల్పములు మనస్సు చేయు పనులు. దానికే యక్షమని పేరు. నిశ్చయాత్మకము, స్మరణాత్మకము, ధృత్యాత్మకము నను బుద్ధి, చిత్త, అహంకార రూప - అవస్థలలో అంతఃకరణమునకు దైవమని పేరు. జీవాత్మ సామాన్యావస్థలో దిగువ ఉరఃస్థానీయహృదయములో ఉండి మనస్సుతో పను లొనర్చును. విశేషావస్థలో ఎగువ శిరమునందలి మస్తిష్కహృదయంలో ఉండి

బుద్ధ్యాదులతో పనులు నిర్వహించును. అనగా జీవాత్మ మనస్సుతో సంకల్ప వికల్పములు చేయునపుడు సామాన్యావస్థలో దిగువ హృదయమున నుండునని, బుద్ధ్యాదులతో పనులొనర్చునప్పుడు విశేషావస్థలో ఎగువ మస్తిష్కమున నుండునని గ్రహించాలి.

దీని కీ క్రింది ఉపనిషత్ప్రమాణమును కూడ ఆ పండితులు చూపుచుందురు.

"శతం చైకా హృదయ స్వేహ నాడ్య

స్తాసాం మూర్ధాన మభినిస్స తైకా ।

తయోర్ధ్వ మాయ న్నమృతత్య మేతి

విష్య జ్ఞన్య ఉత్తమజే భవంతి ॥ " (కఠ. 6-16, ఛాం. 8-6-6)

తా॥ హృదయమునుండి శరీరమున వ్యాపించు నాడుల సంఖ్య నూట యొక్కటి. వానిలో నొకటి పైకి - శిరమువైపు-పోయి బ్రహ్మారంధ్రమున చేరును. (అదియే సుషుమ్నానాడి) ఆ నాడిద్వారా బ్రహ్మారంధ్రమును చేరి యటనుండి శరీరమును విడుచు జీవుడు ముక్తుడగును. ఇతరనాడులద్వారా శరీరమును విడచు జీవులు కర్మఫలముల ననుభవించుటకు వివిధ జన్మముల నొందుదురు.

ఈ శ్లోకములో జీవాత్మ ఒక నాడిద్వారా ఉరఃస్థానీయ హృదయము నుండి శిరఃస్థానీయ హృదయమునకు చేరుచున్నట్లు చెప్పబడినది. దీనినిబట్టి సామాన్యవస్థలో మనస్సుతో పనిచేయునప్పుడు దిగువ హృదయములో నుండునని, విశేషావస్థలో బుద్ధి, చిత్త, అహంకార వృత్తులతో పనిచేయునప్పుడు ఎగువ మస్తిష్కహృదయమునకు చేరునని తెలియుచున్నది. ఇట్లు జీవాత్మ ఒక హృదయమునుండి మరొక హృదయమునకు ఒకనాడిద్వారా రాకపోక లొనర్చుచుండునని తెలుచున్నది. అయితే జీవుని యీ రాకపోకలు కార్యవశమున స్వాభావిక సాధారణగతిలో జరుగుచుండును.

అట్లుగాక పరమవైరాగ్యాదులద్వారా చిత్తవృత్తుల నరికట్టిన జీవుడు విశేష ప్రయత్నంతో ఆ నాడిద్వారా మస్తిష్కహృదయమునకు చేరి బ్రహ్మ రంధ్రము నుండి శరీరమును విడుచునెడల ముక్తుడగును. ఇది సాధారణ గతిలో జరుగు నది కాదు". అని యీ పండితులు చెప్పుచుందురు.

సమీక్ష : - పై పండితుల వాదమునకు ఈ ఉపనిషత్ప్రమాణము తోడ్పడజాలదు. ఎట్లన - పరమ వైరాగ్యము కారణముగ చిత్తవృత్తుల నరికట్టిన సిద్ధపురుషుడు సుషుప్తానాడి ద్వారా హృదయమునుండి బ్రహ్మరంధ్రమును చేరి శరీరము విడిచి ముక్తుడగునని, అన్యులు ఇతర నాడుల ద్వారా శరీరము విడిచి కర్మఫలముల ననుభవించుటకు వివిధజన్మముల నొందుదురనియు ఉపనిషత్తు చెప్పుచున్నది. అంతే కాని మనస్సుతో పనిచేయునప్పుడు జీవుడు దిగువ హృదయములో నుండునని, బుద్ధ్యాదులతో పనిచేయునప్పుడు ఎగువ మస్తిష్క హృదయమునకు చేరునని, యిట్లు ఒక హృదయమునుండి మరొక హృదయమునకు రాకపోక లొనర్చునని చెప్పట లేదు. హృదయము నుండి పైకి - శిరము (బ్రహ్మరంధ్రము) వైపుకు వెళ్ళిన నాడిద్వారా సిద్ధపురుషునికి (ముక్తపురుషునికి) అంత్యకాలమున జీవోత్ప్రమాణము జరుగునని చెప్పటయే ఉపనిషత్తునకు తాత్పర్యము. కాన వారి వాదమున కీ ఉపనిషత్ప్రమాణము తోడ్పడదు.

ఇకపోతే : హృదయమందలి నూటయొక్క నాడులలో నొకటి మాత్రం పైకి-మూర్ధ-శిరము-వైపుకు వెళ్ళినట్లు శ్లోకములో చెప్పబడినది. దాని ద్వారా

జీవుని ప్రయాణం వర్ణింపబడినది. కాన మూర్ధ-శిరము-కంటె హృదయము దిగువను ఉండాలి గదా ! అది ఉరఃస్థానీయ హృదయమే అవుతుంది. అటనుండి జీవుని ప్రయాణం వర్ణించుటచే నచ్చటకూడ జీవుడుండక తప్పదు. అయితే అసలు జీవుని నివాసస్థానం మస్తిష్కహృదయం కనుక, రాకపోకలు లేకున్న జీవుడు దిగువ హృదయమున నుండుట జరుగదు' - అని యా పండితు లొక యాక్షేపణ చేయవచ్చు.

ఈ యాక్షేపణ నిలుచునది కాదు. ఏలయన - మస్తిష్కములో జీవుని నివాస మంటిమి. మస్తిష్కమునకు హృదయ మను వ్యవహారము కలదు. కాన మస్తిష్క హృదయంలో నున్న జీవుడు ముక్తావస్థలో సుషుమ్నానాడి ద్వారా అంతకంటె పైని ఉన్న శిరోభాగమునకు - బ్రహ్మరంధ్రమును - చేరి శరీరము విడుచును. అంతే. అందువలన జీవుడు దిగువ ఉరః స్థానీయ హృదయంలో నున్నట్లు అంగీకరించి, పైకి-మూర్ధము వైపుకు ప్రయాణించెనని చెప్పవలసిన అగత్యం లేదు.

అయితే హృదయము నుండి నూటయొక్క నాడులు శరీరంలో వ్యాపించి యున్నట్లు చెప్పబడినది గదా ! దానికి మస్తిష్కహృదయము నుండియే ఆనాడులు శరీరంలో వ్యాపించినట్లు చెప్పుదురా ? అని ప్రశ్నింపవచ్చు.

లేదు. అట్లెల చెప్పవలెను? ఉరఃస్థానీయ హృదయము నుండియే ఆ నూటొక్క నాడులు వెడలినట్లు చెప్పవచ్చును. ఆనాడులలో సుషుమ్నా నాడి ఊర్ధ్వగామియై మస్తిష్కము ద్వారా బ్రహ్మరంధ్రమును చేరుచున్నది. మస్తిష్కమందలి జీవుడు ముక్తావస్థలో నా సుషుమ్న ద్వారా బ్రహ్మరంధ్రమును జేరి ముక్తుడగును - శరీరము విడుచును.

7. అంతఃకరణ పరిమాణము

ఇంకను ఇట మరొక సమస్య పరిష్కరింపవలసి యున్నది. ఏమన - స్థూల, సూక్ష్మ కారణ భేదములతో శరీరం మూడు రకాలు అంటిమి. కాని దానినే కోశములపేర్లతో ఐదువిధాలుగా విభజించి చెప్పటం కలదు. (1) అన్నమయము (స్థూలశరీరము) (2) ప్రాణమయము (3) మనోమయము (4) విజ్ఞానమయము (2, 3, 4 సూక్ష్మశరీర భాగములు) (5) ఆనందమయము

ఉసే ప్రాప్తకరనా చాహే ; వే ఉన్ సమయే యహ జానేకి - (అథ యదిద) కంఠకే నీచే దోనోం స్తనోంకే బీచమే ఔర్ ఉదరకే ఉపర్ జో హృదయదేశే హై, జీనోకో బ్రహ్మపుర్ అర్ధాత్ పరమేశ్వరకా నగర్ కహతే హైఁ ఉసకే బీచమే జోగర్ హై, ఉసమే కమలకా ఆకారకా వేశ్మ అర్ధాత్ అవకాశరూప ఏక్ స్థాన్ హై ఉసకే బీచమే జో సర్వశక్తిమాన్ పరమాత్మా బాహర్ తథా భీతర్ ఏకరస హోకర్ భర్ రహా హై, వహ ఆనందస్వరూప పరమేశ్వర్. ఉసీ ప్రకాశిత స్థానకే బీచమే భోజ్ కరనేసే మిల్సకతా హై దూసరా ఉసకే మిల్సేకా కోఈ ఉత్తమ స్థాన్ యా మార్గ నహిఁ హై.”

తెలుగు అనువాదము -

‘ఎవరీ సర్వసాధనములు మూలమున పరమేశ్వరు నుపాసించి వానిని బొందగోరుదురో, వారి విషయముల నెరుగవలెను.

(అథ యదిద) కంఠమునకు క్రిందుగా ఠెండు స్తనములకు మధ్యలో నుదరమునకు పైన హృదయదేశ మున్నది. అదియే బ్రహ్మపురము - పరమేశ్వరుని నగరము. దానికి మధ్య నొక గుంట యున్నది. దానిలో కమలాకారమున నొక వేశ్మ - ఆకాశరూప స్థానము-ఉన్నది. దానిలో సర్వ శక్తిమంతుడగు పరమేశ్వరుడు బాహ్యభ్యంతరముల నేకరసుడై నిండి యున్నాడు. ఆ యానందస్వరూపుడగు పరమేశ్వరు డాప్రకాశితస్థానమునందే యన్వేషించిన దొరకును. అతడు లభించుటకు మరియొక యుత్తమ స్థానము కానీ, మార్గము కానీ లేదు.’

ఇవి దయానందుని మాటలు. ఇట ఉరఃస్థానీయ హృదయమును పరమేశ్వరుని నగరముగా చెప్పి ఆ స్థానమునందే జీవు డన్వేషించినచో పరమాత్మ లభించునని చెప్పుటచే ఉపాసకుడగు జీవాత్మ కూడ అచ్చటనే యుండునని మహర్షి తలంచినట్లు కనబడుచున్నదిగదా ! దీని కేమి సమాధానము ?

సమాధానం :

హృదయదేశమునకు చెప్పిన ఈ లక్షణముఆర్య (హిందీ) భాషలో నున్నది కాని సంస్కృతములో లేదు. దీనిని బట్టి లోక ప్రసిద్ధ హృదయ స్థానమును లక్ష్యమందుంచుకొని అనువాదక పండితులు వ్రాసిన లక్షణముగా

భాసించుచున్నది. కాన, దానిని మహర్షి యభిప్రాయంగా నెట్లు గ్రహింపగలము?
 పోనీ, మహర్షి యభిప్రాయంకూడ నట్లే యుండునని భావించినను పై
 శంకకు దానివలన బలం చేకూరదు. ఎట్లన -

ఈశ్వర సాక్షాత్కారమునకు పతంజలి చెప్పిన అష్టాంగయోగమునే
 మహర్షి దయానంద సరస్వతియు స్వీకరించి యుండిరి. అందు 'ధారణ' అను
 ఆరవ యోగాంగమును వివరించుచు స.ప్ర. సప్తమ సముల్లాసములో మహర్షి
 - 'ప్రాణాయామము చేసి బాహ్య విషయములనుండి యింద్రియముల
 నాకర్షించి మనస్సును నాభిప్రదేశమందుగాని, హృదయమందుగాని,
 కంఠమందుగాని, నేత్రములయందుగాని, శిఖయందుగాని, వెన్నెముకయందు
 గాని స్థిరపరచి స్వాత్మపరమాత్మల వివేచన చేయవలెను' అని - తెలిపిరి.

అనగా - మనస్సు మధ్యమ పరిమాణము గలది కనుక పైని పేర్కొన్న
 ప్రదేశములలో నేదో యొకచోట దానిశక్తిని కేంద్రీకరించి - స్థిరపరచి -
 ఉపాసకుడు స్వాత్మపరమాత్మల వివేచన చేయుచు ధారణ నభ్యసించవలెనని
 మహర్షి యభిప్రాయము.

అట్లు నిత్య మభ్యసించుచు ధారణలో సఫలత గాంచినచో ఉపాసకుడు
 శరీరంలో నేదో యొకచోట మనస్సును స్థిరపరచి మిగిలిన శరీరభాగమును
 శవప్రాయం చేయగలడన్నమాట. అంతట ధ్యానము, సమాధి అను నంతిమ
 యోగాంగముల రెంటిని ఉపాసకుడు సులభంగా సాధింపగలడు. అది
 యటుండనిండు.

ఇట ఆరవ యోగాంగమగు ధారణ నభ్యసించుటకు మహర్షి శరీరంలో
 కొన్ని స్థానములను (నాభి మున్నగువానిని) చెప్పిరి. అయినా ఆ స్థానము
 లన్నింటిలో పరమేశ్వర ప్రాప్తికి అనగా తుది యోగాంగములయిన ధ్యాన,
 సమాధుల యభ్యాసమునకు ఉరఃస్థానీయ హృదయం ఉత్తమస్థానం - అని
 మహర్షి ఋ.భా. భూమికలో వ్రాయుట జరిగినది. అంతమాత్రమున అనగా
 ధారణ కొరకు శరీరంలో నాభి మొదలగు ప్రదేశములను కొన్నింటిని చెప్పినంత
 మాత్రమున అవియే పరమేశ్వర స్థానములని గాని, జీవుని స్థానములని గాని
 యెట్లు చెప్పగలము?

అంతేగాదు. ఇట మరొక విషయంకూడ గుర్తించాలి. ఏమనగా - పరమేశ్వరుడు సర్వవ్యాపకుడు, సర్వంతర్యామి. అట్టి పరమేశ్వరుని సర్వ వ్యాపకునిగా సర్వాంతర్యామిగా బ్రహ్మ జ్ఞాని ఉపాసింపగలడు. కాని బ్రహ్మ జిజ్ఞాసువు ఉపాసింపజాలడు.

సాధకావస్థలో నుండు ఉపాసకుడు బ్రహ్మ జిజ్ఞాసువు. సిద్ధావస్థలో నుండు ఉపాసకుడు బ్రహ్మజ్ఞాని. కాన సాధకావస్థలోని బ్రహ్మజిజ్ఞాసువగు ఉపాసకుడు సర్వవ్యాపకునిగా పరబ్రహ్మ నుపాసింపజాలడు. కనుక అట్టి వాని కొరకు శరీరంలో కొన్ని స్థానములు (సాధకావస్థలో) పరమేశ్వరోపాసనకు - ధారణ, ధ్యాన, సమాధుల యభ్యాసమునకు - నిర్ణయింపబడినవి. అందు విశేషించి బాహ్యభ్యంతరముల నేకరసుడై నిండియున్న ఆనందస్వరూపుడగు పరమాత్ముని అన్వేషించుటకు - చింతించుటకు -రెండు స్తనములకు మధ్య ఉదరమునకు పైన ఉన్న హృదయదేశము ఉత్తమ స్థానంగా నిర్దేశింపబడినది. అంతమాత్రమున పరమేశ్వరుని శరీరంలో ఏక దేశీయునిగా చెప్పగలమా ? చెప్పజాలము.

ఛాందోగ్యములోని 'అథ యదిద'మాది వాక్యములకు భాష్యకారులు కూడ నిదేరితని సాధకావస్థలోని బ్రహ్మజిజ్ఞాసువు కొరకు ఉపాసనా స్థానంగా హృదయం చెప్పబడినట్లు అర్థం వివరించి యుండిరి.

మేరియు జీవుడు అణుపరిమాణం కలవాడు ; కూటస్థుడు. కాన శరీరంలో ఏకత్ర ఉండువాడే కాని సర్వత్ర ఉండువాడు కాదుగదా ! అయితే 'ధారణ' అను యోగాంగము నభ్యసించుటకు నాభి మొదలగు ప్రదేశములు కొన్ని చెప్పబడినవి. దాని యభిప్రాయ మేమన -

మనస్సు మధ్యమ పరిమాణం కలది. శరీరమంతటా వ్యాపించి ఉంటుంది. కనుక మస్తిష్కంలో ఉన్న జీవుడు (అట) మనస్సుకు ప్రేరణ కలిగించి జ్ఞాన క్రియా వాహక నాడులద్వారా ధారణ నభ్యసించుటకు అనగా మనస్సును స్థిరపరచుటకు శరీరంలో కొన్ని స్థానములు చెప్పబడినవి. వానిలో విశేషించి పరమేశ్వర ప్రాప్తికి హృదయం ప్రధానమని మహర్షి బోధించినాడు. కనుక అక్కడ మానసిక శక్తి నంతటిని కేంద్రీకరించి జీవుడు ధ్యానసమాధుల

నభ్యసింపవలెను. అంత మాత్రముతో పరమాత్మ అక్కడే ఉండి ఇతరత్ర లేడని గాని, జీవుడు కూడ అక్కడే ఉన్నాడని గాని నిర్ణయింప వలనుపడదు.

శంక :-

(1) శ్రీ కావ్యకంఠ గణపతి శాస్త్రిగారు ఆత్మకు ముఖ్యస్థానం సహస్రారం అనుకొంటే - శ్రీ రమణ మహర్షి గారు హృదయం ముఖ్యమని నిరూపించిరి.

(2) "హృదయం రెండు విధాలు. వీనిలో ఒకటి కావాలి. రెండోది అక్కర లేదు. అక్కరలేనిది రొమ్ములోపల ఉండే మాంసపిండం. కావలసింది ఎరుక ఉన్నచోట - చిన్మాత్రం. అది ఆత్మకు ప్రధానమైన తావు. ఆ తావు ఎదురురొమ్ముకు కుడివైపున ఉన్నది. అందుకు ప్రమాణం అష్టాంగహృదయం (మలయాళ ప్రతి)లో కుడి వైపు ఓజః స్థానమనీ, సంవిత్ స్థాన మనీ ఉండుటయే" అని శ్రీ రమణ మహర్షి చెప్పిరి.

(3) మాంసమయమగు స్థూల హృదయము ఒకటియు, యోగ శాస్త్రంలో అంగీకరింపబడి సూక్ష్మమై ఆధ్యాత్మికంగా మాత్రం తెలియదగిన హృదయము మరొకటియు - ఇట్లు రెండు హృదయములు కలవు. ప్రమాణము యోగవాశిష్టము.

రామ :-

శ్లో || బ్రహ్మన్ జగతి భూతానాం హృదయం త త్త్రిముచ్యతే ।

ఇదం సర్వం మహాదర్శే యస్మిం స్త త్ప్రతిబింబతి ॥

(1) శ్రీ రమణ లేఖావళి - అవతరణిక

(2) శ్రీ రమణ లేఖావళి - అవతరణిక (శ్రీ వేలూరు శివరామశాస్త్రి గారు)

(3) ఆయుర్వేదశిక్ష - 2 భా. 162, 163, 503, 504 పుటలు)

(శ్రీ తి. ప. రామానుజస్వామిగారు - రామగుండం)

'పెద్ద అద్దమువలె సర్వమును ప్రతిబింబించు హృదయము ఎక్కడ ఉన్నది?' - అని రాముని ప్రశ్న.

వసిష్ఠ :-

శ్లో. సాధో జగతి భూతానాం హృదయం ద్వివిధం స్మృతం !

ఉపాదేయం చ హేయం చ విభాగో ఽయం తయో శ్రుణు ॥

3. ఇయత్రమా పరిచ్చిన్నే దేహే యద్యక్షసోఽన్తరం ।
హేయం తద్భదయం విధి తనా వేకతతే స్థితం ॥
3. సంవిన్మాత్రం తు హృదయం తత్రేదం సమవస్థితం ।
తదన్తరే చ బాహ్యే చ న చ బాహ్యే న చాన్తరే ॥
3. తత్తు ప్రధానం హృదయం తత్రేదం సమవస్థితం ।
తదాదర్శః పదార్థానాం తత్కేశః సర్వసంపదాం ॥
3. సర్వేషా మేవ జంతూనాం సంవిద్భదయ ముచ్యతే ।
న దేహవయ వై కాంశో జడ జీర్ణోపలోపమః ॥
3. తస్మా త్సంవిన్మయే శుద్ధే హృదయే హృతవాసనః ।
బలాన్ని యోజితే చిత్రే ప్రాణస్సందో నిరుద్భవతే ॥

”లోకమునందు సర్వభూతములకును హేయము (విడువదగినది). ఉపాదేయము (కొనదగినది) అని రెండు విధములయిన హృదయములు గలవు. 1. పరిమితముగల దేహభాగముగు వక్షస్థలమున నుండు హృదయము, హేయము. 2. చిన్మాత్రముగ నుండు హృదయము, ముఖ్యమైన హృదయము ఇది ఉపాదేయము - అంగీకరింపదగినది. ఇది యోగ హృదయము. ఇది లోపల వెలుపల రెండుచోట్ల నుండును. దీనికి లోపల, వెలుపల - అను భేదము లేదు. దీనియందే యీ జగత్తంతయు ఉండును. అన్ని వస్తువులను ప్రతిబింబించు అద్ద మిదియే. సకలైశ్వర్యములకును ఆన్పదము ఈ హృదయము. ఇది జ్ఞానస్వరూపము. ఇది జడమై శిలవలె చెడెడు దేహాంగమున నుండు ఒక భాగము కాదు. అందుచే ఈ పరిశుద్ధ జ్ఞానమయమైన హృదయమున మనస్సును సర్వ ప్రయత్నములచే నిలిపి వాయు (ప్రాణ) నిరోధముచే వాసనాక్షయము సాధించుచో యోగము సిద్ధించును” - అని వసిష్ఠుని జవాబు.

(యోగవాశిష్ఠము - ఉపసనా ప్రకరణము -

యోగవర్ణనము 70వ సర్గ, 32 నుండి 38 శ్లో. వఱకు)

ఈ యోగహృదయమునకు స్థానము ఎడమ ప్రక్కగాక వక్షస్థలము నందు కుడివైపున నున్నదని స్వానుభవసిద్ధముగ తిరువన్నామలైయందు

వెలసియున్న శ్రీ భగవాన్ రమణమహర్షి చెప్పచున్నారు.

'పాశ్చాత్యులు చైతన్యమునకు స్థానము మెదడునందు గలదని చెప్పెదరు గదా! దీనిని గూర్చి మీ యభిప్రాయ మేమి?' అని నేను అడుగగా-

శరీరమున కంతకును మెదడు ముఖ్యస్థానమనియు, ఆ మెదడులోని సర్వమునకును వక్షస్థలమున నుండు సూక్ష్మహృదయము (యోగహృదయము) ముఖ్య స్థానమనియు ఆయన బదులు చెప్పెను.

ఆయుర్వేదమునందు చైతన్యమునకు స్థానముగా చెప్పిన హృదయము ఈ సూక్ష్మహృదయమే. ఇది ఒక మానవుడు తన చేతిని ఎదురు రొమ్ముమీద వేసికొని 'నేను-నాది' అని చెప్పనప్పుడు ఏ స్థానమును స్పృశించుచున్నదో ఆ స్థానమున వక్షస్థలమునందు ఈ సూక్ష్మహృదయము కలదనియు శ్రీ రమణ మహర్షి యభిప్రాయము. వీరు సమాధియందు స్వయముగ అనుభవించి చెప్పినమాట. కాబట్టి అప్రవాక్యముగా ప్రమాణము. (ఆ. శిక్ష .2 భా. 163 పుట)

శరీరము నందలి సర్వశక్తులును (జ్ఞానవహ, చేష్టావహ శక్తులన్నియు) మెదడు (మన్తిష్కము) నందు గలవనియు, వాటిపై నధికారము హృదయమునందు గలదనియు తిరువాణ్ణామలై రమణమహర్షి గారు చెప్పిరి. ఈ హృదయము మాంసమయమగు హృదయము కాదనియు, నిది సూక్ష్మహృదయ మనియు వక్షస్థలమున 'నేను' అని రొమ్ము చరచుచు తాకెడు స్థలమున నిది కుడివైపున నున్నదనియు సంయమశక్తిచే స్వానుభవమును పురస్కరించుకొని శ్రీ మహర్షి చెప్పిరి (ఆ. శిక్ష. 2 భా. 503, 504 పుటలు)

అని శ్రీ తి. ప. రామానుజస్వామిగారు ఆయుర్వేద శిక్షలో వివరించిరి.

(4) వివాహ సంస్కారంలో హృదయస్పర్శ ప్రమాణము

సంస్కారవిధి - వివాహ సంస్కారము

ఓం మమ వ్రతే తే హృదయం దధామి మమ చిత్త మనుచిత్తం తే అస్తు
మమ వాచ మేకమనా జుషస్య ప్రజాపతి వ్యా నియునక్తు మహ్యమ్.

(పా. గృ. 1-8-8)

అను మంత్రం పఠించి వరుడు తన కుడి ప్రక్కనున్న వధువు యొక్క

కుడిభుజము మీదుగా నామె హృదయమును తనకుడిచేతితో తాకుచు ప్రమాణం చేయును.

అట్లే వధువుకూడ తనకువిడమ ప్రక్క కూర్చున్న వరుని ఎదురు రొమ్మును తనకుడిచేతితో తాకుచు ప్రమాణము చేయును.

(5) మంత్ర పుష్పము - తైత్తిరీయ-ఆరణ్యక-భీలకాండమున నారాయణీయా యాజ్ఞ కృపనిషత్తులో కలదు.

ఓం సహస్రశీర్షం దేవం

... ..

పద్మకోశ ప్రతీకాశం హృదయం చాప్యథోముఖం

అథో నిష్ఠ్యా వితస్యాస్తేనాభ్యా ముపరి తిష్ఠతి.

'కంఠమున కథోభాగమునను నాభికి ఊర్ధ్వభాగమునను తన్మధ్యమున ద్వాదశాంగుళ ప్రమాణభాగమందు అథోముఖమై ముకుళితమైన ఒక కమల మున్నది. ఆ హృదయ కమలమున పరమాత్మ గలడు.

అనుచు దేవాలయములందు చదువు మంత్రపుష్ప మంత్రములలో ఉరఃస్థానీయ హృదయకమలములో పరమాత్మ యున్నట్లు వర్ణన కనబడుచున్నది.

ఇట్లు యోగుల యనుభవమునుబట్టియు, వివాహ ఘట్టమును బట్టియు, మంత్రపుష్ప మంత్రముల వర్ణనమునుబట్టియు వక్షస్థలమునందలి హృదయమే ఆత్మకు స్థానమని బోధపడుచున్నది. విశేషించి శ్రీ రమణమహర్షి బోధలనుబట్టి వక్షస్థలములో కుడి ప్రక్క సంవిత్ స్థానము - సూక్ష్మహృదయము రెండవది గలదని, అదియే ఆత్మకు స్థానమని, జీవాత్మ (నేను) కును అదియే స్థానమనియు స్పష్టపడుచున్నది. కాన ఉరఃస్థానీయహృదయం జీవాత్మకు స్థానం అని యేల చెప్పగూడదు ?

సమాధానం :

పైని పేర్కొన్న యోగవాశిష్ఠము మున్నగు గ్రంథములు మహర్షి దయానంద సరస్వతి దృష్టిలో ప్రమాణకోటికి చెందినవి కావు. అయినా వేదవిరుద్ధముకాని అనగా వేదానుకూలమైన విషయములు ఎక్కడ ఉన్నను

స్వీకరించుటలో వారికి అభ్యంతరము లేదు. అట్లే వేదవిరుద్ధమగు విషయములు ఎంతటి గొప్ప విద్వాంసుల గ్రంథములందున్నను స్వీకరింపబడవు.

ఇట్లని పై శంకకు సమాధానం చెప్పటలో తప్పుకొనుట లేదు సుమా !

చూడండి - అయిదు భాగములుగా చూపిన పై శంకను ప్రమాణముల తీరునుబట్టి సంగ్రహించుచో మూడు విధములుగా తేలును.

1. మంత్రపుష్పము 2 వివాహఘట్టము 3 శ్రీ రమణమహర్షి బోధలు.

ఇక వానికి సమాధానము :-

ఇంతకు పూర్వం రెండవశంకకు చెప్పిన సమాధానము వీనికిని చాలభాగం వర్తిస్తుంది. - సరిపోతుంది. ఎట్లన -

ఋ.భా.భూ. ఉపాసనా ప్రకరణంలో పరమాత్మోపాసనకు మహర్షి దయానంద సరస్వతి వర్ణించిన హృదయస్థానమునే మంత్రపుష్పము బ్రహ్మకు స్థానంగా వర్ణించినది.

వివాహఘట్టంలోకూడ నదే హృదయస్థానమును స్మరించుచు వధూవరులు ఆత్మసాక్షిగా ప్రమాణం చేస్తారు.

శ్రీ రమణ మహర్షి బోధలనుబట్టియు కంఠమునకు దిగువ నాభికి ఎగువను ఉన్న ఆ హృదయమే పరమాత్మకు ఉనికిగా చెప్పబడినట్లు తెలియుచున్నది.

ఇట్లు ఆత్మకు స్థానంగా హృదయ ప్రదేశమును నిర్దేశించుటలో పై మూడు ప్రమాణములు ఏకాభిప్రాయమునే కలిగియున్నవి.

సాధకావస్థలో నుండు ఉపాసకుడు - బ్రహ్మజిజ్ఞాసువు - సర్వవ్యాపకమనిగా పరబ్రహ్మ నుపాసింపజాలడు కనుక అతని ధారణ, ధ్యాన, సమాధుల (నంయమ) యభ్యాసమునకు ఉరఃస్థానీయ హృదయం ఉత్తమస్థానంగా నిర్దేశింపబడినట్లు ఇంతకుపూర్వం చెప్పకొనియే యున్నాం. ఆ విషయమునే మంత్రపుష్పంలో బ్రహ్మపురివర్ణనముగాని, వివాహఘట్టములో ఆత్మ సాక్షి ప్రమాణము గాని, శ్రీ రమణ మహర్షుల హృదయవర్ణనము గాని వెల్లడించుచున్నవి. కాన అంతమాత్రమున అనగా ఉపాసనా సౌలభ్యము కొరకు

స్థానిర్దేశము చేసినంతమాత్రమున పరమాత్మ అక్కడే ఉన్నాడని ఇతరత్ర లేదని నిర్ణయింపజాలము గదా !

ఇక పరమాత్మోపాసనకు నిర్దేశించిన హృదయంలోనే జీవుడున్నాడనియు దానివలన చెప్పజాలము. మస్తిష్కంలో ఉన్న జీవుడు మధ్యమ పరిమాణం గలిగిన మనస్సుయొక్క శక్తిని హృదయస్థానంలో కేంద్రీకరించి పరమాత్మ నుపాసింపగలడు.

కాన ఉరఃస్థానీయ హృదయము జీవాత్మకు స్థానమని నిర్ణయింపజాలము.

అయితే ఇట శ్రీ రమణ మహర్షి బోధలలోని మరొక విషయం కొంత పరిశీలింపవలసియున్నది - స్పష్టపరుపవలసియున్నది. ఏమన -

శ్రీవారి బోధలలో రొమ్ములోవల నెడమవ్రక్క నుండు మాంసమయపిండం కాక కుడివ్రక్క (ఎరుక ఉన్నచోటు) మరొక సూక్ష్మ హృదయం ఉన్నట్లు చెప్పబడినది. దానికి యోగవాసిష్ఠ ప్రమాణం చూపబడినది.

మరియు శరీరమందలి సర్వశక్తులును అనగా జ్ఞానక్రియావాహక శక్తులన్నియు మస్తిష్కమునందు కలవనియు వాటిపై నధికారము హృదయము నందు కలదనియు శ్రీ రమణ మహర్షి చెప్పినట్లున్నది.

వీనిని బట్టి రొమ్ములోవల రక్తశుద్ధి కుపయోగపడుచు నెడమ వ్రక్కనుండు స్థూల హృదయము వేరనియు, ఆత్మోపాసన కుపయోగపడుచు కుడి వ్రక్క నుండుసంవిత్ స్థానమగు సూక్ష్మ హృదయము వేరనియు, మానసిక శక్తినంతటినీ కేంద్రీకరించి పరమాత్మోపాసనకుపయోగించు రొమ్ములోపలి సూక్ష్మ హృదయమునుండియే మస్తిష్కమందలి జ్ఞాన క్రియావాహకశక్తులకు ప్రేరణ కలుగుచుండుననియు శ్రీ రమణమహర్షి బోధలవలన తెలియుచున్నది. అంతమాత్రమున జీవుని స్థానం సూక్ష్మహృదయమని మస్తిష్కంకాదని యెట్లు చెప్పగలము ?

అయితే మానవుడు 'నేను-నాది' అని అహంవృత్తితో మాటాడునపుడు ఎదురురొమ్ముపై చేయిచరచుటచే నేను (జీవాత్మ)కు స్థానం హృదయమని సూచింపబడుచున్నది గదా ! శ్రీ రమణ మహర్షి యభిప్రాయమదియే గదా !

అని ప్రశ్నింపవచ్చు. కాని అది సరికాదు. ఏలయన -

మన్సిష్కమందలి జ్ఞాన క్రియావాహకశక్తులకు ప్రేరణ కలిగించు అధికారము రొమ్మునందలి సూక్ష్మహృదయమందున్నట్లు శ్రీరమణ మహర్షి చెప్పిరి. మన్సిష్కమందున్న జీవుడు మధ్యమ పరిమాణం కలమనస్సు యొక్క శక్తిని ఆ సూక్ష్మహృదయమందు కేంద్రీకరించి అహం వృత్తితో వ్యవహరించుటవలన ఎదురురొమ్ముపై చేయిచరచుట జరుగుచున్నది. బుద్ధియందు ఆత్మభ్రాంతితో జరుగు వ్యవహారమది. జీవుని పంచక్షేపములలో 'అస్మిత' అను క్షేపముగా పతంజలి మహర్షి యోగదర్శనంలో దానిని వివరించినాడు. కాన దానిని బట్టి జీవుడు అక్కడ ఉన్నాడని చెప్పవలనుపడదు.

శంక :

"ఆత్మనః శ్రేష్ఠతమ మాయతనమ్" (చరక-నిదాన. అ. 8-3)

'జీవునికి శ్రేష్ఠతమనివాస స్థానము హృదయము' - ని తమప్రత్యయముతో శ్రేష్ఠస్థాననిర్దేశము చేయుటచే మరికొన్ని గొణస్థానములు జీవుని కున్నట్లు సూచిత మగుచున్నదిగదా !

సమాధానము :

నిజమే. ధారణయను యోగాంగము నభ్యసించుటకు శరీరంలో నేభి, కంఠము, నొసలు, నేత్రములు, హృదయము మున్నగు స్థానములు ఉన్న చెప్పబడినవి. మధ్యమపరిమాణం గల మనస్సుయొక్క శక్తిని ఆయా స్థానములలో కేంద్రీకరించి ఉపాసకుడు స్వాత్మపరమాత్మల వివేచన చేయుచు ధారణ నభ్యసించవచ్చును. కాని వానియన్నింటిలో మానసిక శక్తిని కేంద్రీకరించి జీవుడు ఆత్మ వివేచన - ఉపాసన చేయుటకు శ్రేష్ఠతమస్థానము ఉరఃస్థానీయ హృదయమని పై చరకవాక్యమున కర్థము. అంతేకాని శరీరంలో జీవుడుండుటకు కొన్ని స్థానము లున్నవని, వానిలో హృదయము శ్రేష్ఠతమమని యా వాక్యమునకు అర్థము చెప్పరాదు.

జీవుడు అణుపరిమాణుడు. శరీరాభిమానియై అతడు శరీరంలో నేకత్ర అనగా జ్ఞాన క్రియా వాహక శక్తులకు కూడలియగు మన్సిష్కంలోనే ఉండును. దానికి వేదమే పరమప్రమాణము.

ఓమ్ తత్ సత్

